

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

TÜRK İSLAM SANATLARI TARİHİ BİLİM DALI

**BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA'DAKİ OSMANLI
MEZAR TAŞLARI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HATİCE KÜBRA BUDAK

BURSA-2019

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

TÜRK İSLAM SANATLARI TARİHİ BİLİM DALI

**BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA'DAKİ OSMANLI MEZAR
TAŞLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATİCE KÜBRA BUDAK

Danışman

DOÇ.DR. HİCABİ GÜLGEN

BURSA-2019

TEZ ONAY SAYFASI

TC

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim, Türk İslâm Sanatları Tarihi Bilim Dalı'nda 701622001 numaralı Hatice Kübra Budak'ın, hazırladığı "Bursa Mustafakemalpaşa'daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 16.08/2019 günü 11:00 - 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ..... başarılı ..... (başarılı/başarısız) olduğuna ..... ay birliği ..... (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Doç. Dr. Hicabi GÜLGEN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Semra GÜLER
Dumlupınar Üniversitesi

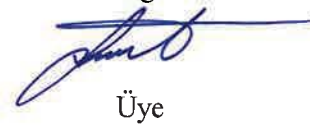
Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Zinnur KANIK
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

16.08/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ ve SANATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 26/07/2019

Tez Başlığı / Konusu: Bursa Mustafakemalpaşa'daki Osmanlı Mezar Taşları

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam xii+199 sayfalık kısmına ilişkin, 22/07/2019 tarihinde şahsım tarafından *TURNİTİN* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
26.07.2019

Adı Soyadı: Hatice Kübra BUDAK
Öğrenci No: 701622001
Anabilim Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları
Programı: Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

Doc.Dr. Hilmi GÜLGEN
26.07.2019

*Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Bursa Mustafakemalpaşa’daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları**” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

16.08.2019

Adı Soyadı : Hatice Kübra Budak
Öğrenci No : 701622001
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Programı : Yüksek Lisans
Statüsü : Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Hatice Kübra Budak
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı : Türk İslam Sanatları Tarihi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı : xii+200
Mezuniyet Tarihi : .../ .../ 20...
Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. Hicabi GÜLGEN

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA'DAKİ OSMANLI MEZAR TAŞLARI

Bu çalışmamızda, Bursa iline bağlı olan Mustafakemalpaşa ilçe merkezinde, belde ve mahallelerinde (Lalaşahinpaşa, Tatkavaklı, Kestelek, Ormankadı, Karaoğlan, Tepecik, Aliseydi, Üçbeyli, Yamanlı, Melik, Sönlük, Ocaklı ve Yumurcaklı mezarlıklarında) yapılan araştırmalar sonucunda 136 adet Osmanlı Dönemine ait mezar taşı tespit ettik. 92 tanesi erkeklere, 43 tanesi kadınlara ait olan mezar taşlarının 17, 18, 19 ve 20. yüzyıllara ait oldukları görülmüştür. Mezar taşlarının en erken tarihlisi 1027 H./ 1617- 1618 M. en geç tarihlisinin ise 1928 M. yıllarına ait olduklarını tespit ettik. Çalışmamızın birinci bölümünde, incelemeler sonucunda tespit ettiğimiz 136 mezar taşının katalog bilgileri yer almıştır. İkinci bölümünde, mezar taşlarının form bakımından incelemesi, üçüncü bölümde ise süsleme, yazı türü ve metin içeriği bakımından incelemeleri iki başlık altında yer almıştır. Sonuç olarak bu yöredeki, Türk tarihini ve kültürünü yansıtan, arşiv belgesi değerindeki Osmanlı dönemine ait olan mezar taşları kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın sonunda bahsi geçen mezar taşlarının ait olduğu dönemlerin form, süsleme ve yazı türü değişimleri ve bu değişimlerin sebepleri üzerinde bir sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bursa, Mustafakemalpaşa, Mezar Taşları, Osmanlı, Sanat

ABSTRACT

Name And Surname : Hatice Kübra BUDAK
University : Bursa Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : History of Islam and Islamic Arts
Branch : Turkish Religious Arts
Degree Awarded : Master
Page Number : xii +200
Degree Date :
Supervisor : Doç. Dr. Hicabi GÜLGEN

OTTOMAN GRAVESTONES IN BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA

In this study, we identified 136 gravestones from the Ottoman period in graveyards of Lalaşahinpaşa, Tatkavaklı, Kestelek, Ormankadı, Karaoğlan, Tepecik, Aliseydi, Uğbeyli, Yamanlı, Melik, Snlk, Ocaklı and Yumurcaklı which are the towns and districts of Mustafakemalpaşa of Bursa. The gravestones belonging to 92 men and 43 women dated to the 17th, 18th, 19th and 20th centuries. The earliest date of the tombstones was 1027 H / 1617-1618 A.D. In the first part of this study, the catalog information of 136 gravestones that we identified as a result of the researches are given. In the second part, the evaluation of the gravestones in terms of form, in the third part the decoration, type of writing and text content were classified under three headings. As a result, gravestones in this region, which reflect the Turkish history and culture, belong to the Ottoman period with the value of an archival document were recorded. In addition, it was concluded that the changes in form, ornamentation and writing types of the gravestones and the reasons of these changes.

Keywords: Bursa, Mustafakemalpaşa, Gravestones, Ottoman, Art

ÖNSÖZ

Ölümün gerçek olduğunu kabul etmiş toplumlarda ölümlerin ebedi istirahatgâhı olarak değerlendirilen kabirlere her zaman ayrı bir önem verilmiştir. Türk toplumunda Hakk'a yürüyen bedenlerin biz yaşayanlar için bir ibret vesilesi olduğuna inanan ecdadımız kabirleri tezyin ederken çoğu zaman bu ibret hikâyesini de mezar taşına kazımıştır. Osmanlı toplumu, bilmenin, hissetmenin, inanmanın sadece kelimelerle öğrenilerek olmadığını, bizzat içinde yaşayarak olacağını bir medeniyet tasavvuru olarak ikame etmiştir. Mezarlıkları, kabirleri, mezar taşlarını da bu tasavvuru nesilden nesile aktaran bir vasıta olarak ortaya koymuştur.

Osmanlı Türk Mezar taşları buldukları yer ve coğrafyalar hakkında insanların bilgisine sunulmuş yazılı belge niteliği taşımaktadır. Osmanlı mezar taşları sadece bir taş olarak kalmayıp toplumların kültürel, dini, sosyal, edebi, felsefi ve sanat yönlerine kaynak teşkil etmeleri açısından önemlidir. Bu yüzdendir ki son dönemlerde mezar taşları hakkında yapılan çalışmalar artmıştır. Bu çalışmanın amacı, Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesindeki mezarlıkları araştırarak Osmanlı dönemine ait mezar taşları belirleyip, kataloglarını incelemek ve bağlı buldukları dönemin dini, kültürel, sosyal ve sanatsal yönlerini ortaya koymaktır.

Tez, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş bölümünde konusu ve amacı bahsedilmiş, Mustafakemalpaşa'nın kısaca tarihine değinilmiş, araştırmanın evreni, kaynakları ve yöntemi belirtilmiş, benzer çalışmalar tahkik edilmiştir. Birinci bölümde yukarıda bahsedilen kapsama sahip mezar taşları tespit edilmiş ve katalog haline getirilmiştir. İkinci Bölüm tespit edilen ve katalogda yer alan mezar taşlarının form bakımından incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise mezar taşlarının süsleme, yazı türü ve metin bakımından değerlendirilmesi yer almıştır.

Tez çalışmamız süresince göstermiş olduğu katkı ve yardımlarından dolayı danışman Hocam Doç. Dr. Hicabi GÜLGEN'e, Mustafakemalpaşa'daki mezar taşlarını incelememizde yardımlarını esirgemeyen Mustafakemalpaşa Hamzabey Bilim ve Sanat Merkezi Müdürü Halit ERSÖZ'e ve çalışma sahamda beni yalnız bırakmayan ve aynı

zamanda tezi tashih etmemde yardımcı olan Edebiyat Öğretmeni Asibe KOÇER ÜLKÜ'ye, manevi yönden beni destekleyen aileme ve meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Hatice Kübra BUDAK, 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	iii
YEMİN METNİ.....	İV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	İX
KISALTMALAR.....	xii
MEZARLIK VE HAZİRE İSİMLERİ KISALTMALARI	xiii

GİRİŞ

I. TEZİN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ.....	1
II. MUSTAFAKEMALPAŞA’NIN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ	7
III. YÖNTEM VE METOD.....	10
IV. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI VE KAYNAKLAR.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

KATALOG

I. KESTELEK MEZARLIĞI	15
II. KARAOĞLAN CAMİ HAZİRESİ	24
III. KARAOĞLAN MEZARLIĞI	28
IV. MELİK MAHALLESİ MEZARLIĞI.....	31
V. ORMANKADI MERKEZ CAMİ HAZİRESİ.....	36
VI. ORMANKADI MEZARLIĞI.....	39

VII. SÜNLÜK MEZARLIĞI.....	50
VIII. TATKAVAKLI MEZARLIĞI.....	55
IX. TEPECİK- BAYIR CAMİ HAZİRESİ.....	56
X. TEPECİK MEZARLIĞI	64
XI. YAMANLI MEZARLIĞI.....	67
XII. ÜÇBEYLİ MEZARLIĞI.....	69
XIII. LALAŞAHİNPAŞA MEZARLIĞI.....	71
XIV. ALİSEYDİ MEZARLIĞI	100
XV. YUMURCAKLI MAHALLESİ CAMİ HAZİRESİ	101
XVI. YUMURCAKLI MAHALLESİ MEZARLIĞI	103
XVII. OCAKLI MAHALLESİ MEZARLIĞI	111

İKİNCİ BÖLÜM

MEZAR TAŞLARININ FORM BAKIMINDAN İNCELENMESİ

I. MEZAR TAŞLARININ FORM BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	115
A. Mezar Tipleri	115
1. Şâhideli Mezarlar	115
2. Şâhideli ve Kapak Taşlı Mezarlar	116
3. Tekne Mezarlar	116
B. Şâhide Taşı Tipleri.....	116
1. Erkek Mezar Taşları.....	117
a. Başlıklı, Prizmatik Dikdörtgen Form	117
2. Kadın Mezar Taşı.....	119
a. Başlıklı, Prizmatik Dikdörtgen Form	120
b. Başlıksız, Prizmatik Dikdörtgen Form.....	121
3. Başlıklar	123

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEZAR TAŞLARININ SÜSLEME, YAZI TÜRÜ ve METİN BAKIMINDAN İNCELENMESİ

I. MEZAR TAŞLARININ SÜSLEME BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	129
A. Bitkisel Motifler.....	130
B. Nesne Motifleri	132
C. Yazı.....	133
II. MEZAR TAŞLARININ YAZI TÜRÜ VE METİN BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	137
DEĞERLENDİRME	146
SONUÇ.....	153
KAYNAKÇA	156

EKLER

EKLER I: FOTOĞRAFLAR	160
EKLER II: ÇİZİMLER	190
EKLER III: MEZAR TAŞLARI KATALOG LİSTESİ	193
EKLER IV: HARİTALAR	199

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AŞ	Ayak şahidesi
bk.	Bakınız
BŞ	Baş şahidesi
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
cm.	Santimetre
çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi
ed.	Editör
H.	Hicri
haz.	Hazırlayan
HVS	Hüdâvendigar Vilayeti Salnâmesi
H.z.	Hazreti
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
Kat. No	Katalog No
M.	Miladi
m.	Metre
nr.	Numara
s.	Sayfa
s.a.v	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
T	Tekne
TTK	Türk Tarih Kurumu
U	Uzunluk
vb.	ve benzeri

MEZARLIK VE HAZİRE İSİMLERİ KISALTMALARI

ASM	Aliseydi Mezarlığı
BCH	Bayır Cami Haziresi
KCM	Karaoğlan Cami Haziresi
KRM	Karaoğlan Mezarlığı
KTM	Kestelek Mahallesi Mezarlığı
LŞM	Lalaşahinpaşa Mezarlığı
MM	Melik Mahallesi Mezarlığı
OCH	Ormankadı Merkez Cami Haziresi
OCM	Ocaklı Mah. Mezarlığı
OM	Ormankadı Mezarlığı
SM	Sünlük Mezarlığı
TAM	Tatkavaklı Mezarlığı
TM	Tepecik Mezarlığı
ÜBM	Üçbeyli Mezarlığı
YCH	Yumurcaklı Mah. Cami Haziresi
YCM	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
YM	Yamanlı Mezarlığı

GİRİŞ

I. TEZİN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Ölüm, herkes tarafından kabul edilen, hayat gibi bütün canlıların geçireceği önemli bir evredir. Toplumlar kendi kültürlerine, değerlerine ve inançlarına göre ölümü yorumlamışlar ve çeşitli anlamlar yüklemişlerdir. Bu anlamlara göre ölüm bazı toplumlarda ebedi hayata açılan bir kapı, bazılarında hayatın devamı, bazıları için ruhun başka bedene veya eşyaya taşınması, bazıları için kurtuluş ve kimileri için de yaratana kavuşma vesilesi kabul edilmiştir. Bu inanışlar çerçevesinde her toplum kendi ölüm ve mezar kültürünü oluşturmuştur.¹

Mezar kelimesi Arapça “زار” kökünden gelen “ziyaret mekânı” anlamındadır. Türkçede Sin, makber, gömüt gibi kelimeler de mezar için kullanılan diğer isimlerdir. Yine Arapçada “ölünün gömüldüğü yer” manasındaki kabir ve medfen sözcükleri Türkçede en çok kullanılan kelimelerdir. Bunların yanında tarihte karşımıza çıkan önemli kişilerin gömüldüğü, yapı olarak inşa edilen ve genellikle banileri ve ailelerinin gömülü olduğu mezarlara meşhed, kubbe, türbe, kümbet denir. Tekke, cami gibi dini yapıların yanında yer alan küçük mezarlıklara ise hazire adı verilmiştir.²

Tarihi süreç içerisinde insanoğlu zamana ve farklı bölgelere göre çeşitli dini inanışlara sahip olmuştur. Bu dini inanışlar, ölümden sonra bedenlerin değişik şekillerde gömülmesine sebebiyet vermiştir. Toplumların “ölüm” kavramına verdikleri farklı değer ve dini yorumlardan dolayı mezar kültürü çeşitlilik göstermiştir. Bazı toplumlarda cesetler toprağa gömülürken bazıları yerleşim alanının dışına defnedilmiş, atılmış veya suya bırakılmıştır. Eski Hint- Avrupa kültürlerinde ise cesetler yakıldıktan sonra külleri kaplara konularak saklanmış, gömülmüş veya kutsal olarak sayılan nehirlere bırakılmıştır. En yaygın uygulama toprağa çukur açılarak cesetlerin gömülmesi şeklinde

---

¹ Hasan Bahar, “Avrasya’da Ölüm ve Türklerde Mezar Kültürü”, *Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı*, ed. Hasan Bahar, Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası, 2013, s. 267-268

² Nebi Bozkurt, “Mezarlık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1996, C. 29, s. 519

olmuştur.³ İslamiyette ölünün gömülmesi fikri, Hz.Adem'in oğlu Kabil ile Habil'in arasında geçen olaya dayanmaktadır. Maide suresi 31. ayette geçen "Ardından Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyerek bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömmekten âciz miyim?" dedi, ettiğine de pişman oldu." ifadelerinde böyle olduğu anlaşılmaktadır.⁴ Buna göre Kabil, kardeşi Habil'i öldürdükten sonra bir karganın başka bir ölü kargayı, yeri eşeleyerek toprağın altına gömdüğünü görmüş ve kardeşinin de toprağa gömülmesi gerektiğini anlamıştır. Böylece ölümlerin toprağa gömülmesi geleneği başlamış ve diğer pek çok inanışta kabul görmüştür.⁵ Zaman içerisinde insanoğlu ise bu geleneği kültürleriyle yoğurarak günümüze kadar ulaştırmıştır.

Ulaşılmış en eski belgelere göre Türklerde ölü ve mezar geleneğinin varlığı bilinmektedir. Günümüze kadar uzanan bu gelenek, değişik dönemlerde farklılıklar gösterse de ana hatlarıyla aynı anlayışı korumuştur.⁶ Türklerin mezar geleneğine baktığımızda ilk bilgilere, M. Ö. 3. yy'a ait olan Çin kaynaklarında rastlanmaktadır. Bu bilgilerde Hunların defin töreni ile ilgili açıklamalar yer almıştır.⁷ Orta Asya'da yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında ortaya çıkartılan mezarlardan elde edilen sonuçlara göre on bin yıl öncesinde yaşamış olan insanların, ayakları dizlerine çekilmiş, elleri çapraz olarak göğüslerinin üzerine konmuş vaziyette ve çeşitli eşyalarla beraber gömülmüş olduğu görülmektedir.⁸ "Kurgan" adı verilen bu mezar anıtlarına Hun, Göktürk ve Uygur Devletleri'nde de rastlamaktayız.

"Kurgan" kelimesi " mezarın üstündeki yığın, tepe, toprak" anlamını taşımakla beraber bu tepe ve toprağın ana fonksiyonu cesedin öteki dünyadaki yaşamını sürdürebilmesi için onu korumaktır.⁹ Kurganların daha sonra yurt tipi çadırlarla birlikte

---

³ Kürşat Demirci, "Kabir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1996, C. 24, s. 34

⁴ Kur'an-ı Kerim ve Meâli, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, s. 112

⁵ Süleyman Toprak, "Kabir", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, C. 24, s. 37

⁶ Faruk Karaca, "Mezar Taşlarına Yansıyan Şekliyle Türk Kültüründe Hayat ve Ölümle İlgili Bazı Değerlendirmeler", İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)*, 2001, C. 14, S. 3-4, s. 501

⁷ Seyfi Başkan, *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları*, Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları, 1996, s. 9

⁸ Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, 2.b. , İstanbul: Kabalcı Yayın, 2011, s. 33

⁹ a.g.e. , s. 79

önemli bir rol oynayarak, İslamiyet'ten sonraki Türk mimarisinin en önemli yapı tiplerinden olan kümbetlerin yapı kaynağını teşkil ettiği kanaatine varılmıştır.¹⁰

Göktürkler ise mezar yapısına yeni bir anlayış katmışlardır. Ölen kişinin hatırası için anıt mezarlar inşa etmişlerdir. Bunların en önemlileri Orhun Irmağı kıyılarında bulunan Kültigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk anıtlarıdır. Bu anıtlar Türk tarihinin ilk yazılı belgeleri olmaları hasebiyle tarihi ve kültürel önemi haizdir. Bunlar kurganların aksine yeraltında değil yer üstünde bulunan mimari eserlerdir.¹¹

Uygurlarda kurgan şeklindeki mezarların üzerine “bengütaş” adını verdikleri taşlar dikmişlerdir. Bu taşlar yaklaşık 6-7 m. büyüklüğe sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca taşların etrafına mezarda yatan kişinin hayattayken öldürdüğü düşman sayısı kadar “balbal” adı verilen heykelimsi taşların dikildiği de bilinmektedir. Balballar, mezarın etrafında daire biçiminde sıralanmış halde bulunmaktadır.¹²

Türklerin İslamiyetle karşılaştığı VIII. yüzyılda ve İslamiyeti büyük bir çoğunluğun kabul ettiği Karahanlılar zamanında Türk kültüründeki mezar anlayışı ve geleneği farklı formlara bürünerek devam etmiştir. İlk defa bu dönemde görülen ve türbe adı verilen mezar anıtlarına rastlanmıştır. Türbe tipi mezar anıtı geleneği Gazneli ve Büyük Selçuklularda da devam etmiştir.¹³

İslam öncesi Türklerde mezar kültürü kişilerin anıtlarla ölümsüzleştirilme fikri, onların anısını yaşatma, unutturmama ve ruhun ikinci bir yaşam süreceği inancını ifade eder. Bu düşünce İslamiyet'le birlikte Türk-İslam Kültürünün bir sentezi olarak 12.-13.yy'da değişik formlu ve tezyinata sahip mezar geleneğinin gelişmesine sebep olmuştur. Müslüman olduktan sonra ise Türk toplulukları arasında görülen balbal geleneğinin zamanla mezar taşı formuna dönüştüğünü görmekteyiz.¹⁴

İslamiyet'in ilk devirlerinden itibaren mezarların diğer zeminlerden ayrılabilmesi için başucuna veya hem baş hem ayakucuna bir takım işaretler konulduğu veya bir taş dikildiği bilinmektedir. Mezar olduğunun anlaşılması için Peygamber (s.a.v.)'in

---

¹⁰ a.g.e. , s. 87

¹¹ Çoruhlu, a.g.e, s. 176

¹² Karaca, a.g.m. , s. 502

¹³ Aslı Sağıroğlu Arslan, “Taşlar Konuşur: Türk Mezar Taşlarının Biçim Dili”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2017, S. 6/3, s. 1929

¹⁴ Başkan, a.g.e, s. 9-11

mezarında da olduğu gibi yerden hafif bir yükseklikte tümseğın olması kabul görmüştür.¹⁵ Peygamberimiz (s.a.v.)'in de bunları uyguladığını sütkardeşi olan Osman bin Maz'un vefatında Bâki mezarlığına gömüldükten sonraki hadiseyle örneklendirebiliriz. Defin işleminin bittikten sonra Peygamberimiz (s.a.v.) orada bulunan sahabilerden mezarın başına koyulması için büyükçe bir taş istemiş ve taşı koyarken de “Kardeşimin kabrini bu taşla tanırım ve ev halkından ölenleri de onun yanına defnedirim” sözlerini söyleyerek mezarı belirli hale getirmiştir.¹⁶

Bununla birlikte İslam'ın, farklı coğrafyalara ve kültürlere yayılmasıyla birlikte Mısır, İran ve Anadolu gibi zengin kültüre ve geniş coğrafyaya sahip olan uygarlıklarda tek tip mezar kültürüne rastlanmamaktadır. İslamiyeti kabul etmiş toplumlar, kendi kadim kültürleriyle İslam kültürünü mezcederek farklı mezar yapıları ortaya koymuşlardır.¹⁷ Bunun örneklerini Emeviler ve Abbasiler'in geleneksel, gösterişli mezar ve türbelerinde görmekteyiz.¹⁸ Türkler ise İslam dinini benimsedikten sonra da ölümlerine karşı duydukları sevgi, saygının göstergesi olarak mezarlarını en güzel şekilde süslemiş, kadim kültürüyle mezcederek balbaldaki heykel biçimini yazıya ve tezyinata dönüştürmüşlerdir. Bu formal ve tezyinî değişim Selçuklu ve Osmanlı dönemi mezar taşlarında da gelişerek devam etmiştir.

Selçukluların devamı niteliğinde olan Osmanlı Devleti'nde altı yüz yıllık süreç içerisinde sanat alanında meydana gelen üslup değişimlerine bağlı olarak mezar taşları da değişmiştir. Erken dönem eserlerinde türbelere önem verilmiş, dini ve siyasi otoriteye sahip olan kişilere özel olarak yaptırılmıştır.¹⁹ Klasik Osmanlı Döneminde mezar taşlarındaki süslemeler yoğunluk kazanmış ve zengin kesimlerde mezar taşlarında aşırı israf ve gösteriş ön plana çıkmıştır. Buna rağmen Anadolu köylerinde ise mezar taşı tezyinî daha sade kalmıştır. Geç dönemde ise batı etkisinde form ve tezyinata kavuşmuştur.

---

¹⁵ Yusuf Reaghed, “İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı”, *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Ankara: TTK Basım, 1996, C.1, s. 21-22

¹⁶ Ebu Davud, “Cenaiz” , 57; İbn Mace, “Cenaiz”, 41

¹⁷ Hans- Peter Laqueur, *Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, çev. Selahattin Dilidüzgün, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997, s. 2

¹⁸ Karaca, a.g.m. , s.503

¹⁹ Karaca, a.g.m. , s.503

Tarihi süreç içerisinde Osmanlı mezar taşlarına bakacak olursak; Anadolu Selçuklu geleneğinden gelen bitki motifleriyle bezenmiş sandukalı ve dikme şâhideli mezarlar bulunmaktadır. Bunlar Osmanlı'nın ilk dönemlerinde kullanılmakla beraber XV. yüzyılın başlarında formlarında değişmeler olmuştur. Sandukaları hacimce büyümüş ve ona bağlı olan şâhideler inceliyor uzatılmıştır. XV. yüzyıl ortalarında ise bu dönemin en güzel örnekleri verilmiştir. XV. yüzyıl sonları XVI. yüzyıl başlarında sandukalar kalkmış olup yerini baş ve ayak şâhideleri olan mezarlara bırakmıştır. Boyut olarak büyüyen mezarlarda bu oranda yazı ve tezyinat, çeşitlilik ve yoğunluk gözlenmiştir.

XVI. yüzyılın ortalarına doğru süslemelerde azalma olmuş, onun yerine mihrap nişi ve ayak şâhidelerinde şemse biçimli panolar daha çok yer almıştır. Yine bu dönemde mezar taşlarında bitkisel ve geometrik süslemeyle birlikte yazıya da fazlaca rastlanmaktadır. Klasik Osmanlı Dönemi mezar taşının ilk örnekleri sayılan başlıklı ve prizmatik dikdörtgen formlu mezarlarla bu yüzyılda karşılaşılmıştır. XVI. yüzyılda kişinin sosyal statüsünü ve kariyerini belirten serpuşlar mezar taşlarına taşınmıştır. Bu başlıklardan ve kitabelerden mezarda yatan kişinin cinsiyeti, mevkisi, mesleği, hangi tarikata bağlı olduğu hatta Osmanlı Döneminde fesin resmi başlık olarak kabul edildiği 1829 yılından²⁰ sonraki mezar tiplerinde, fes tipi başlığından hangi padişahın hükmünde vefat ettiği hakkında bilgiler anlaşılmaktadır.

XVIII. yüzyıl başlarından itibaren Batı etkisi, sanatın bütün dallarında olduğu gibi mezar taşlarında da gözlenmiş; süslemede soyut, geometrik, bitkisel motifler yerine realist üslupta çiçekler kullanılmıştır.²¹

XVIII. yüzyılın sonları ile birlikte XIX. yüzyılda Osmanlı Döneminin içerisinde bulunduğu idari ve ekonomik sıkıntılar mezar taşlarına ve mezarlıklara da yansımıştır.²² Bu yüzyıllarda zengin kesimin yaptırdığı mezar taşlarında abartılı ve yoğun bir tezyinat göze çarparken, kırsal bölgelerde bulunan mezar taşlarında sadelik göze çarpmaktadır.

---

²⁰ Hülya Tezcan, " Fes", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1995, C.12, s. 415

²¹ Bkz. Hicabi Gülgen, *Osmanlı Mezar Taşlarının Bursa ve Civarındaki İlk Örnekleri*, (Doktora Tezi), Bursa: U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 192-205

²² Laqueur, a.g.e. , s. 71

Baş şahideler genellikle sarık, kavuk serpuşlarıyla mezar taşlarının baş ve boyun kısımlarını belirginleştirerek farklı bir form kazandırmıştır.²³

Bu bilgiler ışığında türbeler ve mezar taşları Türk halkının farklı devirlerdeki sanat zevkini, duygularını, hayat görüşlerini, kültür ve inançlarını yansıtan önemli tarihî yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda bu mezarlar ve hazireler milli kültürün ispatı niteliğindeki yazılı belgelerdir.²⁴ Bunun en çarpıcı örneklerinden biri Erzurumda gerçekleşen şu hadisede saklıdır: XX. yüzyılın başlarında Erzurum ve çevre illerde çıkan Ermeni isyanlarında, bölgenin aidiyetini belirlemek üzere ülkemize gelen Amerikan heyeti, buradaki müslüman mezarlıklarının daha fazla ve eski olduğunu görünce bu toprakların Türklere ait olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır.²⁵

Allah'ın ahsen-i takvim²⁶ olarak yaratmış olduğu insana verilen değer ve saygı dolayısıyla kabirleri korumak, temiz tutmak, defin ve ziyaret esnasında kabirleri çiğnememek, üzerlerine oturmamak gerekir. Hz. Peygamber (s.a.v) bu konularda titiz davranılmasını tavsiye etmiş ve kendisi de örnek olmuştur.²⁷ Mezar taşlarının tarihi eser ve yazılı belge niteliği taşıması dolayısıyla yaptığımız bu çalışmayla mezar taşlarını kayıt altına alarak onların sanat tarihi içerisindeki yeri ve önemini tespit etmeye çalıştık. Böylece milli kültürümüzün anlaşılmasına ve korumasına da katkı sağlamayı umduk.

Amacımız, tezimizin konusu olan Bursa ili Mustafakemalpaşa ilçesi ve köylerindeki Osmanlı Dönemine ait günümüze kadar ulaşmış mezar taşlarını tespit etmek, yazılarını okuyup tarihlemelerini yaparak kayıt altına almak, onların üzerinde bulunan yazı ve süslemeleri değerlendirmektir. Bununla beraber bu çalışmada milli mirasımızı oluşturan mezar taşlarının kaybolmalarının engellenmesini ve gelecek nesillere aktarılmasını gözettilik. Mezar taşlarını incelemeye geçmeden önce çalışma sahamız hakkında genel bilgilerden bahsetmek gerekir.

---

²³ Sağıroğlu Arslan, a.g.m. , s. 1931

²⁴ Semavi Eyice, “Mezarlıklar ve Hazireler”, *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Ankara: TTK yayınevi, 1996, C. 1, s. 124

²⁵ Erol Kürkçüoğlu, “Tarihi Belgelerin Işığında Ermeni Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi*, Erzurum, 2010

²⁶ Tin, 4/95

²⁷ Mehmet Şener, “Kabir”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, C.24, s. 36; bkz. Müslim, “Cenaiz”, 96

II. MUSTAFAKEMALPAŞA'NIN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ

Türkiye'nin Marmara bölgesinde Bursa iline bağlı olan Mustafakemalpaşa ilçesinin, büyük bir bölümü Marmara Bölgesi'nde, küçük bir kısmı da Ege Bölgesi'nde yer almaktadır. İlçenin doğusunda Bursa'nın diğer bir ilçesi olan Orhaneli, güneydoğusunda yine Bursa'ya bağlı bir ilçe olan Büyükorhan, Güneyi ve Batısında Balıkesir ili, Kuzeyinde Bursa'nın ilçesi olan Karacabey ve Uluabat (Apoloyont) Gölü yer almaktadır.

Eski adı Kirmasti olarak bilinen Mustafakemalpaşa ilçesi tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bunun sebebi ilk kurulduğu Miletopolis bölgesinin coğrafi konumu ve göllerinin denize bağlantılı olmasıdır.²⁸ Bu topraklarda Hitit, Lidya ve Frigya uygarlıkları hüküm sürmüştür, daha sonra Pers baskınları gerçekleşmiştir. Makedonya Kralı İskender bu bölgeleri Perslerden alıp kendi komutanları arasında paylaşmıştır ve küçük yeni devletler ortaya çıkmıştır. Bursa'nın güneyiyle, Marmara Denizi tarafları ve Uluabat Gölü'nü de içene alan bir Bitinya Krallığı kurulmuştur. Bitinya krallarından biri olan Prusa Bursa şehrini, M. Ö. 301- 331 tarihleri arasında da Kirmasti (Kirmastorya) Kasabasını kurmuştur. M. Ö. 62 yılında Pompeius Magnus bu bölgede Roma İmparatorluğu hâkimiyetini tam olarak sağlamıştır. Zaman içerisinde İmparatorluk otoritesini korumakta güçlük çekmiş, bölünmüş ve Kirmasti bölgesi Doğu Roma sınırları içerisinde kalmıştır.²⁹

Türkler Malazgirt Zafer'inden sonra göç ederek Anadolu'ya yerleşmiş böylece yeni bir uygarlığın ortaya çıkmasını sağlamıştır. İlk olarak Selçuklu Devleti (1075-1096) kurulmuş ve tarih sürecinde Bizans'la savaş halinde olmuştur. Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla kurulan Anadolu Selçuklu Devleti de otoriteyi sağlayamadığı için parçalanmış böylece Anadolu'da beylikler oluşmuştur³⁰. Daha sonra zayıflayan ve yıkılan Selçuklu devletinden faydalanan Osmanoğulları Beyliği, topraklarını genişletmeye başlamıştır.

---

²⁸ İbrahim Hakkı Mert, "Kirmasti Bölgesinin Arkeolojik Önemi", *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, ed. Sezai Sevim, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, s. 210

²⁹ Şemi Basmacıoğlu, *Mustafakemalpaşa Kılavuzu*, Bursa: MKP Kültür ve Sanat Derneği Yayını, 1953, s. 41

³⁰ Yusuf Oğuzoğlu, "Tarih İçinde Mustafakemalpaşa (Kirmasti)", *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, ed. Sezai Sevim, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, s. 23-24

Osman Gazi önderliğindeki Osmanoğulları Beyliği Bizans'ın içinde bulunduğu karışıklıktan faydalanarak 1299 yılında Yenişehir'i merkez edinerek İznik'i kuşatmış ardından Bizans'ı Marmara yöresinden çıkarmıştır.³¹

Kirmasti'nin Osmanlı egemenliğine geçmesi ise Orhan Gazi Döneminde olmuştur. Orhan Bey, 6 Nisan 1326 tarihinde Bursa'yı ele geçirmiş ve Bey Sancağı adıyla oğlu Murad'a vermiştir. Orhan Bey, Bursa'yı aldığı anda, Kirmasti o bölgedeki birkaç Rum kalesinden biriydi. 1342 yılında Ulubad ve Mihaliç (Karacabey) kaleleriyle birlikte Kirmasti de Orhan Bey tarafından ele geçirildi.³² Balıkesir ve çevresinde (Kirmasti) hâkim olan Karesioğulları Beyliği'nin Orhan Gazi tarafından alınışı hakkında Aşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân* kitabında şöyle bahsedilmektedir; “*Kirmasti'nin alınması, Orhan Gazi Karesi seferi esnasında, Uluabat'ı aldı ve Bursa Apolyont Gölü yolundan harekete geçti ve Kirmasti'ye çıktı. Kirmasti bir kaledir ve o kalenin sahibi bir kadındı. Rumca adına “Kalomastorya (Klemastorya) diyorlardı. Bir kardeşi daha vardı. Mihaliç adındaydı. İki kardeş Orhan'a geldiler, hediyeler getirdiler, itaatlerini bildirdiler. Orhan Gazi onları serbest bıraktı.*”³³ 1336'da Orhan Gazi Mihaliç ve Kirmasti kalelerini ele geçirmiş ve yukarıda adı geçen hakim iki kardeşin bu topraklarda idareye devam etmesini uygun görmüştür.(Harita 1)

Kirmasti, ismini kalenin sahibi olan Kirmas-tarie isimli kadından almış olması muhtemeldir. Osmanlı fethinden sonra bu bölgenin verimli olması, gelişmesiyle birlikte yönetimi ve geliri I. Murad'ın lalası Lala Şahin Paşa'ya verilmiştir. Lala Şahin Paşa kendisine verilen bu topraklarda vakıf kurmuştur. 1348 tarihli vakfiyesinde belirtildiği üzere Kirmasti'ye cami, zaviye ve hamamdan oluşan bir külliye yaptırmıştır.³⁴ Günümüze külliye den geriye sadece farklı zamanlarda onarılmış olan türbe ve caminin yıkık minaresi ulaşabilmiştir.³⁵

---

³¹ Oğuzoğlu, a.g.m. , s. 23-24

³² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.1, s. 123

³³ Ahmed Aşıkî Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Haz. Kemal Yavuz-Yekta Saraç, İstanbul: MAS yayın, 2003, s. 370

³⁴ Oğuzoğlu, “Tarih İçinde Mustafakemalpaşa (Kirmasti)”, s. 24-25

³⁵ M. Safiyüddin Erhan, “Şihabüddin Lâla Şahin Paşa Hayatı, Vakfiyeleri ve Külliyesi”, *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, s. 72

17, 18 ve 19.yy sonlarına kadar Kirmasti nahiye iken 1881 yılından itibaren de Bursa sancağına bağlı bir kaza (ilçe) haline gelmiştir.³⁶

Kirmasti, tarihte büyük bir doğa felaketi olan 1855 Bursa depremini yaşamıştır. Bu depremin merkez üssü Mustafakemalpaşa olup 18 Ocak 1855'te gerçekleşmiştir. Şiddeti fazla hissedilen depremin kayıtlarda, gök gürültülü ve şiddetli yağmurla birlikte gerçekleştiği geçmektedir. Depremin etkisiyle Kirmasti'de toprağın yarılarak altından su fışkırdığı belirtilmiştir.³⁷ Yine bu depremin sonucunda Lala Şahin Paşa Cami neredeyse tamamen yıkılmıştır. Hayvanlar zarar görmüş, birçok hane ve Kirmasti kazası sınırları içerisinde bulunan Çiflikât-ı Humâyûn (padişah çiftlikleri) binaları da önemli ölçüde zarar görüp yıkılmıştır.³⁸ Mustafakemalpaşa ilçesi günümüzde de birinci derece deprem kuşağında yer almaktadır. Bu bölge konumu ve zemininin özelliklerinden dolayı risk altındadır ve özellikle tarihi yapılarda alınacak önlemler bu riskleri azaltabilir.³⁹

Kirmasti kazasının Tepecik ve Üçbeyli köylerinde 1889 yılında insan hayatını olumsuz etkileyen salgın hastalıklarla karşılaşmıştır. Bu köylerde göl taşması sonucunda oluşan bataklıklar sebebiyle sıtma, ateşli humma hastalığı ortaya çıkmıştır. İkinci salgın ise 1894 yılında Bursa'da ortaya çıkan kolera hastalığı Kirmasti ve çevresine de yayılmıştır.⁴⁰

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra halkın isteği ve eğilimi üzerine Kirmasti ismi 23 Aralık 1922 tarihli belediye meclisi toplantısında "Lalaşahin" olarak değiştirilmesi istenmiştir. Fakat Edirne'de "Lalaşahin" isminde bir ilçenin olması nedeniyle karışıklık oluşabileceğinden dolayı 31 Aralık 1338(1922) tarihli belediye meclis toplantısında Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya ithafen ilçenin "Mustafakemalpaşa" adını almasına ve böyle anılmasına karar verilmiştir.⁴¹

---

³⁶ İsmail Yaşayanlar, *19. Yüzyılda Kirmasti Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Durumu*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2013, s. 30-32

³⁷ Oğuzoğlu, "Osmanlı Arşivi Kayıtlarına Göre 1855 Bursa Depremi", *Bursa Defteri Dergisi*, S.4, Aralık 1999, s. 72

³⁸ Yaşayanlar, a.g.e. , s. 106-107

³⁹ Yadiğâr Doğan, "Mustafakemalpaşa Bölgesinin Depremselliği", *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, s. 183

⁴⁰ Yaşayanlar, a.g.e. , s. 107-108

⁴¹ Basmacıoğlu, a.g.e. , s. 40-41

Mustafakemalpaşa'nın coğrafi konumunun iyi ve verimli topraklarının çok olmasından dolayı ekonomik yapısı daima zengin olmuştur. 19.yy 'da ekonomisinin temelini tarım, hayvancılık ve ormancılık oluşturmuştur.⁴² Günümüze gelindiğinde bunlarla birlikte ekonomik yapısına Söğütalan ve Devecikonağı bölgelerinde bulunan mermer ve taş ocakları ile ilçenin batısında bulunan organize sanayi bölgesinde kurulan fabrika ve işletmeler de katılmıştır. Yine ilçenin Güneydoğusunda yer alan Kestelek Eti Bor Maden işletmesi ülkeye katkısından dolayı oldukça önem arz etmektedir.⁴³

III. YÖNTEM VE METOD

Tez çalışmamızda ilk olarak konumuzla ilgili doğrudan veya dolaylı kaynak taraması yapıldı. Bu kaynaklar incelenerek çalışmamızla ilgili izlenecek yol haritası, metod ve hedef belirlendi.

Kaynaklar toplandıktan sonra mezar taşlarını yerinde tespit etmek için aynı yerlere birkaç defa gitmek kaydıyla saha çalışması yapıldı. Sırasıyla Mustafakemalpaşa'nın merkezinde yer alan Adile Mezarlığı ve Lalaşahin Mezarlığı daha sonra belde ve mahalleleri olan Tatkavaklı, Kestelek, Ormankadı, Karaoğlan, Tepecik, Aliseydi, Üçbeyli, Yamanlı, Melik, Sünlük, Ocaklı ve Yumurcaklı mezarlıklarındaki Osmanlı Dönemine ait olan mezar taşları yerinde görülerek tez çalışmamızdaki katalog kısmına eklendi. Adile Mezarlığında yapılan yüzey çalışmasında Osmanlı dönemine ait mezar taşına rastlanmamıştır. Yerinde incelenen mezar taşlarının ölçüleri alındı ve fotoğrafları çekildi. Bazı mezar taşları yarı gömülmüş şekilde bulundu. Bu mezar taşlarının çevresi kazılarak ölenin kimliği ve vefat tarihi; mezar taşının süsleme ve formu tespit edilmeye çalışıldı. Birkaç tane mezar taşı çok derinde olduğu için üzerinde çalışılmamıştır.

Mezar taşı kitabeleri yerinde okunmaya çalışıldı. Okunamayan kısımlar dijital ortamda farklı araştırmacılardan istifade edilerek okundu ve katalog kısmında uygun şekilde Arapça ve Türkçe harf karakterleriyle yazıldı. Kırık veya tahripten dolayı okunamayan mezar taşlarına parantez içinde sebebi yazılmıştır. Okunamayan kısımlara "...” nokta konulmuştur. Kitabelerde yer alan hicri vefat tarihleri Türk Tarih

---

⁴² a.g.e. , s. 69

⁴³ Kazım Karabulut, "Mustafakemalpaşa: Bugünü ve Geleceği", *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, s. 380

Kurumu'nun resmi sitesinden miladi tarihe çevrilmiş ve şu şekilde yazılmıştır. (1325 H./ 1907-1908 M.)

Mezar taşlarının katalog numaralarının yanında, farklı bölgelerde birden çok mezar taşı bulunduğu için mahallenin kısaltılmış harf karakterleri yer almıştır. Aynı mezarlıkta bulunanlar da kendi içerisinde numaralandırılmıştır. (Örnek: 15 (KCM 3)- katalog numarası 15 olan Karaoğlan Cami Haziresindeki 3 nolu Osmanlı dönemi ait mezar taşı) Hazirelerin ve mezarlıkların kısaltılmış harfleri kısaltmalar bölümünde ayrıca verilmiştir.

Daha sonra oluşturulan katalogdaki mezar taşlarının, mezar tiplerinin neler olduğu, form itibariyle ebatları ve hangi üslup etkisinde oldukları, süslemede kullanılan motifler ve hangi tekniklerle işlendiği, mezar taşlarının kitabe kısmında yer alan metinlerinin içeriğinde neler yazıldığı, hangi yazı türlerinin kullanıldığı ve ustalık dereceleri belirtmeye çalışılmıştır. Yazı türü olarak belirttiğimiz sülüs ve ta'lik hatlarıyla kastettiğimiz celi sülüs ve celî ta'liktir.

IV. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI VE KAYNAKLAR

Araştırmamızın sınırları, Mustafakemalpaşa'nın (Kirmasti'nin) Osmanlılar tarafından fethin gerçekleştirildiği 1336 yılıyla başlayıp, Cumhuriyet'in ilanı olan 1923 yılları arasını kapsamaktadır. Fakat genel özellikleri bakımından Osmanlı mezar taşlarına uyduğu için 1928 tarihli bir mezar taşını da bu çalışmada değerlendirmeye uygun gördük.

Erken devir Bursa mezar taşları üzerinde yapılmış doktora tezi olan Hicabi Gülgen'in "Osmanlı Mezar Taşlarının Bursa ve Civarındaki İlk Örnekleri" adlı eseri Bursa'daki mezar taşları hususunda yapılmış olan geniş çaplı araştırması çalışmamızdaki metodu belirlememizde yardımcı olmuştur.

Demet Karaçağ'ın "Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezar Taşları" adlı çalışması, erken dönem Osmanlı mezar taşlarının çizimlerle değerlendirilmesi, sanat tarihindeki yeri ve öneminin belirlenmesi açısından ve çalışmamızla aynı alanı kapsadığı için oldukça faydalı olmuştur.

Mehmet Sürün'ün "İstanbul Şeyh Vefâ Camii Haziresi (Mezar Taşları Tipolojileri Üzerine Bir Deneme)" adlı yüksek lisans tezi mezar taşlarının tipolojilerinin ve kitabe içeriğinin detaylı olarak incelenmesi ve araştırmacılara önemli bilgiler sunması açısından önemli olan bu çalışmadan faydalandık.

Türk Tarih Kurumu tarafından neşredilen "İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri" adlı Fransız Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi Uluslararası Kolokyumunun 2 ciltlik bildiriler kitabı her yönden mezar ve mezarlıklar konusunu ele aldığı için önemli bir kaynaktır. İçerisinde önemli ve saygın araştırmacıların Orta Asya, Arap Yarımadası ve Türkiye'de bulunan Müslüman ve Osmanlı mezar taşları hakkındaki bildirimleri ve değerlendirmeleri yer almaktadır. Mezar taşlarının yazı, içerik ve süsleme bakımından değerlendirilmesi yine bildiriler içerisinde yer almaktadır. Uluslararası bir kaynak eser olması dolayısıyla mezar taşı çalışmalarında kaynaklık teşkil eden önemli bir eserdir.

XVII-XX. yüzyıllar arasındaki Osmanlı mezar taşları hakkındaki İstanbul merkezli olan Hans-Peter Laqueur'ın "Hüve'l-Bâki" adlı eseri, çalışmamızla aynı dönemleri kapsadığı ve geniş bir sahayı ele aldığı için faydalandığımız önemli çalışmalardan sayılabilir.

Ahmet Sacit Açıkgözoğlu'nun Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi'nde yer alan "Mezar Taşı Çalışmaları" adlı makalesi, mezar taşları alanındaki önemli ve temel eserlerin tanıtılması ve birarada araştırmacılara sunulmuş olması açısından faydalı olmuştur.

Mustafakemalpaşa'nın ekonomik ve sosyal durumunu değerlendirmek, Kirmasti'nin 19.yüzyılda Hüdavendigâr Vilayet Salnamelerinde, Osmanlı arşivlerinde yer alan bilgilerden faydalanmak açısından İsmail Yaşayanlar'ın " 19. Yüzyılda Kirmasti Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Durumu" adlı yüksek lisans tezinden istifade ettik. Yine aynı araştırmacıya ait olan "Mustafakemalpaşa'da Mezar Taşları" adlı yayınlanmış makale çalışması tezimizde yer alan mezar taşlarının bir kısmını kapsadığı için önemlidir.

Çalışmanın ana verilerini, Mustafakemalpaşa ilçe merkezindeki Lalaşahin Mahallesi, köyleri ve beldeleri olan Kestelek, Ormankadı, Karaoğlan, Tepecik,

Tatkavaklı, Melik, Yamanlı, Sönlük, Yumurcaklı, Ocaklı, Aliseydi, Üçbeyli'deki mezarlık ve hazirelerde yer alan Osmanlı dönemine ait mezar taşları oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATALOG

I. KESTELEK MEZARLIĞI

Kestelek Mahallesi Mustafakemalpaşa merkezinin Güneydoğusunda ve ilçenin merkezine 21 km uzaklıktadır. Mahallede üç adet mezarlık vardır, biri mahallenin güneybatısında birisi güneyinde diğeri ise mahalle kahvehanesinin karşısında merkezde yer alır. Mahallenin merkezinde yer alan mezarlık ağaçların mevcut olduğu ormanlık bir alanmış. Günümüzde sadece 150 yıllık olması muhtemel olan bir çınar vardır. Mezarlığın içerisinde daha önceleri çok daha fazla Osmanlı mezar taşları varmış⁴⁴ şimdi ise sadece bizim belirlemiş olduğumuz 6 mezar taşı mevcuttur.

Katalog No	: 1 (KTM 1)
Bulunduğu Yer	: Kestelek Mahallesi Mezarlığı-1
İnceleme Tarihi	: 02.03.2019
Kimliği	: Ömer Ağa'nın Kerimesi Şerife Hanım
Vefat Tarihi	: 1229 H. / 1814-1815 M.
Resim No	: 1
Ölçüleri	: BŞ: 71x18x8 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

مرحوم عمر اغا کریمه سی / معصومه شریفه ملا / روحنه فاتحه ۱۲۲۹ BŞ

BŞ Merhûm Ömer Ağa kerimesi / masume (günahsız) Şerife Molla / ruhuna Fatih 1229

Genel Özellikler ve Süsleme: Mahallenin Güneyinde yer alan bu mezarlığın batı duvarına dayalı olarak bulduğumuz mezar taşının sadece baş şâhidesi mevcuttur. Baştan yukarı hafif kavisli olarak yükselen baş kısmının üstü düzdür ve mezar taşı hafif tahribatlıdır. Boyun kısmının alt tarafında mezar taşı kitabesi üç satır halinde sülüs hatla harekeli olarak yazılmıştır. Yazı haricinde herhangi bir süsleme mevcut değildir.

⁴⁴ Kestelek Mahallesi muhtarı Recai Ünver'le yapılan Mahalle hakkındaki araştırma ve incelemelerden elde edilen bilgilerdir.

Katalog No : 2 (KTM 2)
Bulunduğu Yer : Kestelek Mahallesi Mezarlığı-1
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : -
Vefat Tarihi : 1287 H. / 1870-1871 M.
Resim No : 2
Ölçüleri : BŞ: 75x23x8 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta‘lik
Kitabe :

BŞ ایچوردی جام موتی چو.... / که بکزاده در اصلم دخی معروفم... / افندی اوغلو ابراهیم افندی شهرت
شانم / نیازم بودر دائم جناب حضرت حقن / قیله مسکن بکا فردوس سبحانم / سنه ۱۲۸۷

BŞ İçürdi cam mevta ....(kırık) / ki beyzadedir aslım dahi marufum... / Efendi Oğlu
İbrahim Efendi şöhret-i şanım / niyazım budur daim Cenab-ı Hazreti Hâk’tan / kıla
mesken bana Firdevs-i Sübhanım / sene 1287

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezarlığın batı duvarına dayalı olarak bulduğumuz
mezar taşı sadece baş şâhidesi vardır ve üst tarafı kırılmıştır. Mezar taşı kitabesinin altı
satırı görölmektedir ama sadece dört satırı tam olarak mevcuttur. Kitabe ta‘lik hatla sağa
mâil olarak yazılmış olup aralarına kabartma ince çizgiler çekilmiştir. Tarih kısmı kartuş
içerisinde yer alır. Yazı dışında herhangi bir süsleme mevcut değildir.

Katalog No : 3 (KTM 3)
Bulunduğu Yer : Kestelek Mahallesi Mezarlığı-2
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Hoca Tahir Efendi
Vefat Tarihi : 1344 H. Teşrinievvel 15 /1928 M.
Resim No : 3,4.
Ölçüleri : BŞ: 110x25x8 cm. AŞ: 60x26x5 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Rik'a

Kitabe :

BŞ هو الباقي/ بنى قیل مغفرات ای رب یزدان / بحق عرش اعظم نور قرآن / گلوب قبرم
زیارت ایلین اخوان / ایده لر روحمه فاتحه احسان / مرحوم خواجه طاهر / افندینگ روحیچون فاتحه / ۱۵ تشرین
اول سنه ۱۳۴۴

BŞ O (Allah), bâkîdir / Beni kıl mağfîret ey Rabbi yezdân / Bi hakkı arş-ı azam nur-i
Kuran / Gelüp kabrim ziyaret eyleyen ihvân / Edeler ruhuma bir Fatîha ihsân / Merhum
Hoca Tahir / Efendinin ruhiçün Fatîha / 15 Ekim 1344

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi günümüze kadar sağlam şekilde ulaşmış olup baş şâhidesinde dış yüzünde sekiz satırlı mâil olarak yazılan güzel bir rik'a yazısı mevcuttur. Başlığı yukarı doğru kavisli olarak yükselir ve üst kısmı düzdür. Bu başlık türü genellikle kadın mezar taşlarında rastlanır burada istisnai bir örnekle karşımızdadır.(Çizim no: 1) Baş kısmı sade olmasına rağmen sivri kemerli olan ayak taşının iç yüzünde kabartma bitkisel süslemeler yer almaktadır. Vazonun içinden çıkan çiçekler güzel bir kompozisyon oluşturmuş ve tepeliğin alınlık kısmında kıvrım yaprak süslemesi yelpazeyi andırmaktadır.

Katalog No : 4 (KTM 4)

Bulunduğu Yer : Kestelek Mahalle Mezarlığı-2

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : Derviş Bey'in mahdumu Servet Bey

Vefat Tarihi : 1319 H. / 1901-1902 M.

Resim No : 5

Ölçüleri : **BŞ:** 110x30x5 cm. **AŞ:** -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / ای اخوان ناگهان / اجل قورشونی ایرشدی / بو بهانه ایله مولامه / اولاشدم سزه رجام / دعادن

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ey ihvân-ı nâgihân / ecel kurşunu eriştî / Bu bahane ile Mevlama / ulaştım size ricam / duada unutmayınız / Derviş Bey'in mahdumu / Servet Bey sene 1319

Genel Özellikler ve Süsleme: Başlık kısmı hamidî fesli olan prizmatik dikdörtgen formlu mezar taşı ağaca yaslı haldedir. Kitabe kısmı sekiz satır olarak mâil şekilde celi sülüs hatla yazılmıştır. Yazıların bulunduğu pano kısımların uç tarafları dendanlıdır. Sene kısmının yer aldığı son iki satırın yazılı olduğu panonun çerçevesinin bütünü dendanlıdır. Yazı dışından süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 5 (KTM 5)
Bulunduğu Yer	: Kestelek Mahalle Mezarlığı-2
İnceleme Tarihi	: 02.03.2019
Kimliği	: Derviş Ömer Bey
Vefat Tarihi	: 1321 H. / 1903-1904 M.
Resim No	: 6,7.
Ölçüleri	: BŞ: 110x33x12 cm. AŞ: 70x33x5 cm.
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / زيارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سنادر / کسته لک قریه سی / اشرافندن درويش / عمر بگ مرحومک / روحنه فاتحه / سنه ۱۳۲۱

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ziyaretten murad bir duadır / Bu gün bana ise yarın sanadır / Kestelek karyesi / eşrafından Derviş / Ömer Bey merhumun / ruhuna el-Fatiha / sene 1319

Genel Özellikler ve Süsleme: Başlığı hamidî fesli olan dikdörtgen formdaki mezar taşının baş şahidesinin kitabesi sekiz satırdır ve sülüs hatla yazılmıştır. Oldukça sade olan baş kısmının kitabesinin sene kısmının yazılı olduğu pano çerçevesi dandanlıdır. Hemen yanında rastladığımız ayak taşının bu mezara ait olduğu bilinmemekle beraber mezar taşına ait olması muhtemeldir. Ayak şahidesinin bir tarafı tezyinatlı olup vazo ve içerisinden çıkan yaprak ve dal kompozisyonları simetriktir.

Katalog No : 6 (KTM 6)

Bulunduğu Yer : Kestelek Mahallesi Mezarlığı-2

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : Derviş Bey'in mahdumu Âgah Bey

Vefat Tarihi : - (Tarihin olduğu kısım siliktir.)

Resim No : 8,9,10.

Ölçüleri : BŞ: 90x25x12 cm. AŞ: 80x33x5 cm. AŞ: 70x 33x 5cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / قضاء باری ایلہ / چرخ دکرمنہ / دوشوب مرغ جنان / گبی تقدیر الہی او / لدوم کستہ لکلی /
درویش بگ / مخدومی آگاہ بگ

BŞ O (Allah), bâkîdir / kaza-î bârî ile / çerh-i değirmene / düşüb merği cenân / gibi
takdir-i İlâhi oldum / Kestelekli / Derviş Bey'in / mahdumu Âgah Bey

Genel Özellikler ve Süsleme: Ağaca yaslı olarak bulunan baş şâhidesinin yanında iki tane ayak şâhidesi de mevcuttur. Ayak şâhidelerinden birinin baş mezar taşına ait olduğu muhtemeldir. Hamidî fesli olan baş şâhidesinin kitabesi sekiz satır halinde sülüs hattıyla hafif mâil olarak hakkedilmiştir. Satırların arası çizgiyle ayrılmış olup herhangi bir tezyinatı yoktur. Ayak şâhidelerinden ilki (Fotoğraf no: 9) vazo ve yapraktan oluşan simetrik bir kompozisyondadır. İkinci ayak şâhidesi ise (Fotoğraf no: 10) sivri kemerli olup üzerinde iki dal bağ üzümü kompozisyonu vardır. Her iki ayak şâhidelerinde olan süslemeler çok ince detaylı ve güzeldirler. Fes tipi başlığından dolayı mezar XIX. yüzyıla ait olduğunu söyleyebiliriz. Aynı mezarlık içerisinde bulunan ve kardeşine ait olan mezar taşıyla aynı form ve yazı türünde olduğu için 1900-1920 arasında bir tarihlendirme de yapılabilir.

Katalog No	: 7 (KTM 7)
Bulunduğu Yer	: Kestelek Mahallesi Mezarlık-3
İnceleme Tarihi	: 02.03.2019
Kimliği	: Seyyid Ahmet Ağa
Vefat Tarihi	: 1192 H. / 1778-1779 M.
Resim No	: 11,12.
Ölçüleri	: BŞ: 110x30x15cm. AŞ: 78x25x8 cm.
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Nesih
Kitabe	:

BŞ هو الحي الذي لا يموت / بقماين چشمی بصیرتله مزارم طاشنه / بلنمز اول حاله بنم گلمینجه باشنه /
مرحوم و مغفور سید / احمد اغا روحنه فاتحه / سنه ۱۱۹۲

BŞ O (Allah) ezeli ve ebedidir / Bakmayın çeşm-i basiretle mezarımın taşına / bilinmez ol halim gelmeyince başına / merhûm ve mağfûr Seyyid / Ahmet Ağa ruhuna Fatiha / sene 1192

Genel Özellikler ve Süsleme: Tarihi çınarın altında bulunan, baş ve ayak şâhidesi günümüze kadar ulaşan mezarın ayak şâhidesi sivri kemerli olup sadedir. Prizmatik dikdörtgen formlu baş şâhidesi sarık başlıklıdır. Kitabe nesih hatlı olarak altı satır halinde yazılmıştır. Yazılar dikdörtgen panoların içerisinde ve yazı dışında mezar taşında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 8 (KTM 8)
Bulunduğu Yer : Kestelek mahallesi Mezarlığı-3
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Seyyid el-Hac Halil Ağa kızı Şerife Molla Hafife Kadın
Vefat Tarihi : 1186 H. / 1772-1773 M.
Resim No : 13
Ölçüleri : BŞ: 100x25x15 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ ما شاء الله / بقماین چشمی بصیرتله مزارم طاشنه / بلنمز اول حالم بنم گلمینجه باشنه / مرحومه سید
الحاج خلیل اغا قزی / شریفه منلا حقیفه قدین روحنه الفاتحه / سنه ۱۱۸۶

BŞ Maşallah / Bakmayın çeşm-i basiretle mezarımın taşına / bilinmez ol halim
gelmeyince başına / merhûm Seyyid Halil Ağa kızı / Şerife Molla Hafife ruhuna el-
Fatiha / sene 1186

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezarın sadece dikdörtgen formdaki baş şâhidesi mevcut olup kitabesindeki yazı mâil olarak sülüs hatlı ve altı satırdır. Mezar taşının boyun kısmındaki inci gerdanlık süslemesi biraz tahrip olmuşsada dikkat çekmektedir.

Katalog No : 9 (KTM 9)
Bulunduğu Yer : Kestelek Mahallesi Mezarlığı-3
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Emir Hac Halil Ağa

Vefat Tarihi : 1187 H. / 1773-1774 M.
Resim No : 14,15, 16.
Ölçüleri : BŞ: 2mx35x15 cm. AŞ:1.80x40x12 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ هو الخلاق الباقي / بقمين چشمی بصیرتله مزاریم طاشنه / بلمز اول حالمی بنم تا گلمینجه باشنه /
مرحوم امیر حاج / خلیل اغا روحنه / الفاتحه سنه ۱۱۸۷

BŞ O (Allah) yaratan ve bâkî olandır / Bakmayın çeşm-i basiretle mezarım taşına / bilmez ol halimi benim ta gelmeyince başına / merhum Emir Hâc / Halil Ağa ruhuna / el-Fatiha sene 1187

Genel Özellikler ve Süsleme: Yeniçeriye ait olan bu mezarın baş ve ayak şâhidesi dikdörtgen formdadır. Baş şâhidesinin başlığı sivrice iç başlığın alt yarısı bakışa göre soldan sağa doğru eğimli dilimlerle birbirine çapraz iki bölüm halinde sarılmış olan “serdengeçti” serpuşludur ve günümüze kadar tahrip olmadan ulaşmış, güzel bir başlıktır. Ayak şâhidesi ortadan kırılmış halde iki parçadır. Sade olan şâhidenin tepeliği sivri üçgendir formudur.

Katalog No : 10 (KTM 10)
Bulunduğu Yer : Kestelek Mahallesi Mezarlığı-3
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : el-Hâc Ahmetzâde Ömer Ağa
Vefat Tarihi : 1182 H. / 1768-1769 M.
Resim No : 17.
Ölçüleri : BŞ: 90x21x10 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي الخلاق / هذا مرقد المرحوم / الحاج احمد زاده / عمر اغا روحچون / الفاتحه / سنه ١١٨٢
BŞ O (Allah) yaratan ve bâkî olandır / Bu mezar merhum / el-Hâc Ahmetzâde / Ömer Ağa ruhiçûn / el-Fatiha / sene 1182

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezar taşı başlık ve vefat tarihinin olduğu kısımlarından kırılmış olup iki parça halindedir. Kitabesi altı satırlı sülüs hatla hakkedilmiştir. Başlık kısmı kırılmıştır. Mezar taşında yazı haricinde süsleme unsuru yoktur.

Katalog No : 11 (KTM 11)

Bulunduğu Yer : Kestelek Mahalle Mezarlığı-3

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : Hekimzâde Zaim Muhammed Ağa

Vefat Tarihi : 18 Zilhicce 1176 H. / 30 Haziran 1763 M.

Resim No : 18

Ölçüleri : **BŞ:** 120x28x14 cm. **AŞ:-**

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / دار فنادن بقايه رحلت / ايدين مرحوم حكيم زاده / زعيم محمد اغا روحچون / رضاء الله
الفاتحه / سنه ١١٧٦ زالحجه في ١٨

BŞ: O (Allah), bâkîdir / Dâr-ı fenâdan bekâya rihlet / eden merhûm Hekimzâde / Zâim Muhammed Ağa ruhiçûn / rızaen Lillah el-Fatiha / 18 zilhicce sene 1176

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki baş şâhidesinin başlığı, dilimli yüksek iç başlığın alt kısmı dıştan sarılmış olup sarılan kısım önden iki parça halinde birbirine çapraz gelmektedir. Bu tip başlıklara kâtibi adı verilmiştir.⁴⁵ Kitabesi altı satır halinde sülüs hatla yazılmıştır. Satırların arasını kabartma, ince çizgiler bölmektedir. Tarih kısmı kartuş içerisine yazılmıştır.

⁴⁵ Laquer, a.g.e. , s. 149

Katalog No : 12(KTM 12)
Bulunduğu Yer : Kestelek Mahallesi Mezarlığı-3
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Seyyid Ömer
Vefat Tarihi : 1164 H. / 1750-1751 M.(?)
Resim No : 19, 20.
Ölçüleri : BŞ: 85x17x7 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ مرحوم و مغفور / نامراد گیدن / سيد عمر روحنه / فاتحه سنه ۱۱۶۴

BŞ Merhûm ve mağfur / namurad giden / Seyyid Ömer ruhuna / Fatiha sene 1164

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının kitabesi sülüs hatla dört satır halinde hakkedilmiştir. Satırların arasında kabartma ince çizgiler bulunmaktadır. Sene kısmının yazılı olduğu yer tahrip olduğundan binler ve yüzler basamağı silinmiştir. Mezar taşı form ve süsleme bakımından XVIII. yüzyıl mezar taşlarının özelliklerini taşıdığı ve mezarlık içerisinde bulunan Osmanlı mezar taşlarının tarihleri 18. yüzyıl olduğundan dolayı tarihin 1164 olması muhtemeldir.

II. KARAOĞLAN CAMİ HAZİRESİ

Karaoğlan Mahallesi, ilçe merkezinin kuzeydoğusunda 13 km. uzaklıktadır.

Katalog No : 13 (KCM 1)
Bulunduğu Yer : Karaoğlan Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 04.03.2019
Kimliği : Nurullah Ağa'nın kerimesi Bahar Hatun
Vefat Tarihi : 1230 H. / 1814-1815 M.
Resim No : 21
Ölçüleri : BŞ: 95x22x8 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ ۱۲۳۰ / هو الخلاق الباقي / زیارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکا در / مرحومه و مغفور لها / نورالله اغانک کریمه سی / بهار حاتون روحنه الفاتحه

BŞ 1230/ O (Allah), bâkî olan ve yaratandır / Ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / merhûme ve mağfûr leha / Nurullah Ağa'nın kerimesi / Bahar Hatun ruhuna / el-Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen forma sahip olan baş şâhidesi sadedir ve mezarın kitabesi başlığın boyun kısmındaki vefat tarihiyle başlamıştır. Sekiz satır olarak sülüs hatla hakkedilmiş kitabede, Osmanlı mezar taşlarında yazılı olan en meşhur cümle yer alır.

“Ziyaretimden murad bir duadır,

Bugün bana ise yarın sanadır.”

Katalog No : 14 (KCM 2)

Bulunduğu Yer : Karaoğlan Cami Haziresi

İnceleme Tarihi : 04.03.2019

Kimliği : Feyzoğulları'ndan İbrahim oğlu Halil

Vefat Tarihi : 1333 H. / 1914 M.

Resim No : 22, 23.

Ölçüleri : **BŞ**: 120x33x10 cm. **AŞ**:70x32x7 cm. **U**: 2.80 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / زیارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکا / طرنوی قضااسندن چشمه جی / قریه سی اهلندن فیض / اغلرندن ابراهیم / اوغلی خلیل / روحنه فاتحه / سنه ۱۳۳۳

BŞ O (Allah), bâkidir / Ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sana / Tırnova kazasından Çeşmeci / Karyesi ehlinden Feyz / oğullarından İbrahim / oğlu Halil

/ ruhuna Fatiha / sene 1333

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi bulunan mezar taşı başlıklıdır. Fesin üzerine sarılı olan dilim destarlardan oluşur. Gövde kısmındaki kitabe sekiz satırlı mâil olarak sülüs hatla yazılmıştır. Ayak şâhidesi sade olup tepeliği sivri kemerlidir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 15 (KCM 3)
Bulunduğu Yer : Karaoğlan Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 04.03.2019
Kimliği : Karaoğlan Ağasının oğlu Mustafa Ağa
Vefat Tarihi : ...99 H. / M.
Resim No : 24
Ölçüleri : BŞ: 110x28x13cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ زیارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکادر / مرحوم و مغفور له / قره اوغلان اغا سنک

اوغلی / مصطفی اغا روحنه فاتحه / سنه ۹۹

BŞ Ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / merhûm ve mağfûr leh / Karaoğlan Ağasının oğlu / Mustafa Ağa ruhuna Fatiha / sene 99

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş şâhidesinin başlığı kavuk sepüşlü olup yeşile boyanmıştır. Kitabesi beş satır olarak sülüs hatla yazılmıştır. Vefat tarihinin sadece onlar ve birler basamağı yazılmıştır. Mezar taşı süsleme ve form özelliği bakımından XVIII. yüzyıl mezar taşlarından sayılabilir. Böylelikle tarihin 1199 H./ 1784-1785 M. olması muhtemeldir. Yazılar dikdörtgen panolar içerisinde yer alır. Tarihin olduğu kısım kartuşludur. Yazı dışında mezar taşında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 16 (KCM 4)
Bulunduğu Yer : Karaoğlan Cami Haziresi

İnceleme Tarihi : 04.03.2019
Kimliği : Karaoğlan Ağası İbrahim Ağa
Vefat Tarihi : 1193 H. / 1779-1780 M.
Resim No : 25, 26.
Ölçüleri : BŞ: 90x22x8 cm. AŞ: kırık U: 2.70
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :
هو الحى الباقي / مرحوم و مغفور / قره اوغلان اغاسى / ابراهيم اغا روحنه / فاتحه سنه ١١٩٣ BŞ

BŞ O (Allah) ölümsüz ve bâkîdir / merhûm ve mağfur / Karaoğlan Ağası / İbrahim Ağa ruhuna / Fatiha sene 1193

Genel Özellikler ve Süsleme: Kavuk başlıklı olan prizmatik dikdörtgen formdaki baş şâhidesinin serpuşu sonradan eklenilmiştir. Kitabe kısmı beş satır olup sülüs hatla yazılmıştır. Yazı haricinde süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 17 (KCM 5)
Bulunduğu Yer : Karaoğlan Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 04.03.2019
Kimliği : Karaoğlani Mustafa Oğlu San'illah
Vefat Tarihi : 1305 H. / 1887 M.
Resim No : 27
Ölçüleri : BŞ: 100x26x14cm. AŞ: 80x26x5 cm. U: 2.70 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :
BŞ هدا / مرقد مرحوم و مغفور / له قره اوغلانى / مصطفى اوغلى / صنع الله روحنه فاتحه / سنه ١٣٠٥
BŞ Hüda / Merkad-i merhûm ve mağfur / leh Karaoğlanî / Mustafa oğlu / San'illah ruhuna Fatiha / sene 1305

Genel Özellikler ve Süsleme: Kavuk tipi başlıklı olan baş şâhidesi yeşile boyanmıştır. Kitabesi altı satır olarak sülüs hatla yazılmıştır. Yazı haricinde süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 18 (KCM 6)
Bulunduğu Yer : Karaoğlan Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 04.03.2019
Kimliği : Karaoğlan Katip Ağası Muhammed Efendi
Vefat Tarihi : 1137 H. / 1724-1725 M.
Resim No : 28
Ölçüleri : BŞ: 130x22x12 cm. AŞ: 70x30x8 cm. U: 2.50 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ کوچدی دنیادن بر عزیز / روضه سن ریاض جنت ایده رب العالمین /... محمد نوش ایله دعا / دارنی
فردوس انوار ایده اللهم همین / صلی کاتبی قره اغلان / اغاسی مرحوم محمد افندی / روحنه فاتحه سنه /
۱۱۳۷

BŞ Göçtü dünyadan bir aziz / ravzasın riyaz-ı cennet ide Rabbu'l-âlemin /
...Muhammed nûş eyle dua / darını Firdevs-i envâr ide Allah'ım hemin / Sal Kâtibi
Karaoğlan / Ağası merhûm Muhammed Efendi / ruhuna Fatiha sene 1137

Genel Özellikler ve Süsleme: Kâtibi serpuşlu olan baş şâhidenin kitabe kısmı mâil olarak sülüs hatla yedi satır halinde yazılmıştır. Satırlar ince çizgilerle bölünmüştür ve baş şâhidesi yeşile boyanmıştır. Ayak taşı kırılmış olup sadedir.

III. KARAOĞLAN MEZARLIĞI

Katalog No : 19 (KOM 1)
Bulunduğu Yer : Karaoğlan Mezarlığı-1
İnceleme Tarihi : 04.03.2019

Kimliği : el-Hac Muhammed Şakir Efendi
Vefat Tarihi : 11 Şevval 1259 H. / 4 Kasım 1843 M.
Resim No : 29, 30.
Ölçüleri : **BŞ**: 120x27x10 cm. **AŞ**: 105x60x6 cm. **KT**:140x60x10
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / الهی روز محشرده بکا کونا کون اجر ايله / نه درتlerle هلاک اولدم شهيدlerle حشر ايله / سکا قوربان ايدوب جانه ايلدم تراب مسکن / کندی جاريم الندن شهادت رتبه سن جلدن / رحمانسين اب رحمتکله کل عصياء عفو ايله / مرحوم مغفور الحاج محمد شاکر / افندی روحیچون الفاتحه / سنه ۱۲۵۹ فی ۱۱ شوال

BŞ O (Allah), bâkîdir / İlâhi rûz-i mahşerde bana günbegün ecir eyle / Ne dertlerle helak oldum, Şehitlerle haşr eyle / Sana kurban olup canıma eyledim turâb-ı miskin / Kendi carrim olandan Şehâdet rûtbesin çaldım / Rahmansın ab-ı rahmetinle külli a'sayâ-i afv eyle / merhûm ve mağfûr el-Hâc Muhammed Şakir / Efendi ruhiçûn el-Fatiha / sene 1259 Şevval 11

Genel Özellikler ve Süsleme: Kapak taşlı mezar tipinin güzel bir örneğidir. Mezarın üzerinde dikdörtgen tek parça mermer taş kapatmaktadır. Kapağın kısa kenarlarının ortasının oval deliklerine baş ve ayak Şâhideleri yerleştirilmiştir. Kapak kısmının ortasında oval bir delik bulunur. Baş Şâhidenin başlığı alt çapı üst çapından dar olan mahmudî feslidir ve Şâhidenin dış yüzü kitabelidir. Kitabe dokuz satır olarak mâil şekilde sülüs hatla yazılmıştır. Ayak Şâhidesinin iç yüzü sade olup dış yüzünde servi ağacı motifi bulunmaktadır.

Katalog No : 20 (KRM 2)
Bulunduğu Yer : Karaoğlan Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 04.03.2019
Kimliği : Şeker Efendizâde Hasan Ağa
Vefat Tarihi : 15 Eylül 1300 H. / 27 Eylül 1884 M.
Resim No : 31, 32.

Ölçüleri : BŞ: 85x23x5 cm. AŞ: 80x25x5 cm. KT:130x60

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / نوش ايدوب جام قسه دن شربتى / ايلدم فانى جهاندى اه عزلتى / قلمادى و قتم وصيت ايدم يم / ويردى حق بكا شهادت دولتى / حاندى قديمى شکر افندى / زاده حسن اغا روحىچون / الفاتحه سنه ۱۳۰۰ فى ۱۵ ايلول

BŞ O (Allah), bâkîdir / Nûş edip cam kaseden şerbetî / eyledim fâni cihândan ah azletî / kalmadı vaktim vasiyet edeyim / verdi Hak bana şehadet devletî / Hândân-ı kadîmden Şeker Efendi / zâde Hasan Ağa ruhiçûn / el-Fatiha sene 1300 Eylül 15

Genel Özellikler ve Süsleme: Kapak taşlı mezarın baş şâhidesinin başlığı azizî fes tipindedir ve dış yüzeyindeki kitabesi sekiz satır olup sülüs hatla yazılmıştır. Mezar kapağının ortasında oval delik bulunmaktadır. Ayak şâhidesinin dış yüzeyinde servi ağacı motifi bulunmakta ve tepeliği sivri kemerli olup alınlığı kıvrım yaprak motifiyle bitmektedir.

Katalog No : 21 (KRM2-1)

Bulunduğu Yer : Karaoğlan Mezarlığı-2

İnceleme Tarihi : 04.03.2019

Kimliği : Uzun İmam Oğlu Mustafa Beşe

Vefat Tarihi : 1153 H. / 1740-1741 M.

Resim No : 33

Ölçüleri : BŞ: 60x18x8 cm. AŞ:-

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ قره اوغلانده / اطون امم / اوغلى مرحوم / مصطفى بشه / روحنه فاتحه / سنه ۱۱۵۳

BŞ Karaoğlan'da / Uzun İmam / Oğlu merhum / Mustafa Beşe / ruhuna el- Fatiha / sene 1153

Genel Özellikler ve Süsleme: Başlığından yeniçeriye ait olduğunu düşündüğümüz mezarın baş şâhidesinin serpuş kısmı ortadan kırılmıştır. Kitabesi altı satır olarak celi sülüs hatla yazılmıştır. Vefat tarihinin yer aldığı kısım kartuşa yazılmıştır ve yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 22 (KCM 7)
Bulunduğu Yer	: Karaoğlan Cami Haziresi
İnceleme Tarihi	: 04.03.2019
Kimliği	: Karaoğlan Ağası Emin Ağa'nın zevcesi Hatice Hatun
Vefat Tarihi	: 11 Ramazan 1230 H. / 17 Ağustos 1815 M.
Resim No	: 34
Ölçüleri	: BŞ: 90x45x8 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هو الحى الباقي / مسكنمز طاغ باشيدر صحرايه حاجت قلمدى اجدم اجل / شربتتى لقمانه حاجت قلمدى
يره لرم هب اونولدى / جراحه حاجت قلمدى ياپلدى جنتم سرايى مغماره حاجت / قلمدى قره اوغلان اغاسى امين
اغانك / زوجه سى مرحومه خديجه حاتون روحنه فاتحه سنه ١٢٣٠ فى ١١ ن

BŞ O (Allah) ölümsüz ve bâkîdir / meskenimiz dağ başıdır sahraya hacet kalmadı
içtim ecel / şerbetini lokmana hacet kalmadı yaralarım hep / onuldu cerraha hacet
kalmadı yapıldı cennetim sarayı mimara hacet / kalmadı Karaoğlan Ağası Emin Ağa'nın
/ zevcesi merhume Hatice Hatun ruhuna Fatiha 11 Ramazan sene 1230

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki mezar taşı aşağıya doğru daralmakta olup sadece baş şâhidesi mevcuttur ve kitabesi sekiz satır halinde mezar taşının bir yüzünü tamamen kaplamaktadır ve istifli olarak yazılmıştır. Üçgen tepelikli olan mezar taşının üzerinde yazı dışında herhangi bir süsleme mevcut değildir.

IV. MELİK MAHALLESİ MEZARLIĞI

Melikköy, ilçe merkezinin 10 km uzağında ve güneydoğusunda yer alır. Mezarlığı ise köyün çıkışındadır.

Katalog No : 23 (MM 1)
Bulunduğu Yer : Melik Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Sincanlı Oğlu İsmail bin Osman Ağa
Vefat Tarihi : 26 Şevval 1304 H. / 18 Temmuz 1887
Fotoğraf No : 35
Ölçüleri : BŞ: 90x23x8 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta‘lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي / زيارتدن مراد بر دعادر / بو گون باكا ايسه / يارين سكاردر مرحوم / و مغفور له سنجانلی /
اوغلی اسماعیل اغا بن / عثمان اغا روحیچون / فاتحه ۲۶ شوال ۱۳۰۴

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise / yarın sanadır merhum / ve mağfûr leh Sincanlı / Oğlu İsmail Ağa bin / Osman Ağa ruhiçûn / Fatihâ 26 Şevval 1304

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formlu baş Şâhidesi başlıklıdır. Kitabesi mâil olarak ta‘lik hatla sekiz satır halinde hakkedilmiştir. Satırların arası ince çizgilerle ayrılmıştır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 24 (MM 2)
Bulunduğu Yer : Melik Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Hacı Halil Oğlu Ahmet Bey
Vefat Tarihi : Şevval 1229 H. / Eylül-Ekim 1814 M.
Fotoğraf No : 36, 37.
Ölçüleri : BŞ: 140x33x15 cm. AŞ: 110x33x10 cm. U: 3 m.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / اه ايله زار قيله رق تا زلگمه طويد / چون اجل پيمانه سی طولمش مرادم المدم / حسرتا فانی
جهانده طول عمر سورمدم / فرقتا تقدیر بو ایش تا ازل بلمدم / ملک کویلی حاجی خلیل او غلو / مرحوم و مغفور
احمد بک / روحیچون الفاتحه / غره شوال ۱۲۲۹

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ah ile zâr kılarak tazeliğime doyamadım / çûn ecel peymânesi
dolmuş muradım almadım / hasreta fani cihânda tûl-i ömr sürmedim / firkatâ takdir bu
imiş ta ezel bilmedim / Melik köylü Hacı Halil Oğlu / merhûm ve mağfûr Ahmet Bey /
ruhiçûn el- Fatiha / sene gurre-i şevval 1229

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki baş şâhidesinin başlığı dikey çizgili iç başlığın dışarıdan alt kısmı sarılmış şekilde olan kâtibî serpuşludur. Kitabesi baş şâhidesinin boyun kısmından başlayıp sekiz satır olarak celî sülüs hattıyla yazılmıştır. Yazı usta bir şekilde yazılmış olup satırlar ince çizgilerle ayrılmıştır. Ayak şâhidesinin iç yüzü servi ağacının etrafında “s” olarak dolanmış üzüm dalları ve yapraklarıyla güzel bir kompozisyon oluşturulmuştur. Ayak şâhidesi üçgen tepelikli olup yer olarak baş taşından uzaktadır. Yıllar içerisinde kaymış olması muhtemeldir.

Katalog No : 25 (MM 3)

Bulunduğu Yer : Melik Mahallesi Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : Mustafa Ağanın Kerimesi Muhammed Ağanın ehli Hatice Hanım

Vefat Tarihi : 15 Zilhicce 1307 H. / 2 Ağustos 1890 M.

Fotoğraf No : 38, 39.

Ölçüleri : **BŞ:** 100x33x8 cm. **AŞ:** 80x30x6 cm. **U:** 2 m.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / مرحوم و مغفولها / افندی او غلی ثولاذ سندن / مصطفی اغانک کریمه سی / ... حمد اغانک اهلی

/ خدیجه خانمک روحنه / الفاتحه ۱۵ ذالحجه ۱۳۰۷

BŞ O (Allah), bâkîdir / merhûm ve mağfûr leha / Efendioğlu sülalesinden / Mustafa Ağanın kerimesi / .....(kırık) Ağanın ehli / Hatice Hanımın ruhuna / el- Fatiha sene 15 zilhicce 1307

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi bulunan mezarının iki taşı da sivri kemer tepeliklidir. Kitabe baş şâhidenin dış yüzünde yedi satır olarak sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Kitabenin üst kısmında tepelikte kıvrım yaprak motifi bulunmaktadır. Ayak şâhidesinin iç yüzünde servi ağacı ve sivri kemerli tepelik kısmında yaprak kıvrımları yer almaktadır.

Katalog No : 26 (MM 4)

Bulunduğu Yer : Melik Mahallesi Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : Sincanlızâde Osman Halilesi Şerife Hasibe Hanım

Vefat Tarihi : Rebiyülevvel 1267 H. / Ocak 1851

Fotoğraf No : 40

Ölçüleri : BŞ: 100x33x7 cm. AŞ:-

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الخلاق الباقي / مرحوم و مغفور له / سنجانلی زاده عثمان / حلیله سی شریفه / حسیبه خانمک / روحیچون

الفاتحه / سنه ۱۲۶۷

BŞ O (Allah), yaratandır ve bâkîdir / merhûm ve mağfûr leh / Sincanlızâde Osman / Halilesi Şerife / Hasibe Hanımın / ruhiçün el- Fatiha / sene Rabi'ulevvel 1267

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşı günümüze tepelik kısmındaki bitkisel süslemeleri tahrip olarak gelmiştir. Tepelik kısmında yer alan akant yaprakları aşağıya doğru sarkmış durumdadır. Mezar taşı formu aşağıdan yukarıya doğru genişlemektedir. Süslemenin altındaki kitabesi yuvarlak silmeden sonra başlar ve yedi satır halinde celf sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır.

Katalog No : 27 (MM 5)
Bulunduğu Yer : Melik Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Sincanlızâde Hacı Halil Ağa'nın oğlu es-Seyyid Osman Ağa
Vefat Tarihi : - (kırk)
Fotoğraf No : 41
Ölçüleri : BŞ: 94x25x8 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ هو الخلاق الباقي / مرحوم و مغفور له / جنتمكان فردوس اشيان / سنجانلى زاده حاجى / خليل اغانك
او غلى السيد / عثمان اغانك / روحىچون الفاتحه

BŞ O (Allah), yaratandır ve bâkîdir / merhûm ve mağfûr leh / cennet-i mekân-ı firdevsi aşiyân / Sincanlızâde Hacı / Halil Ağa'nın oğlu es-Seyyid / Osman Ağa'nın / ruhiçûn el- Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının sadece baş şâhidesi günümüze ulaşmıştır. Alt tarafından kırılmış olan mezar taşının diğer kısmı yoktur. Bu yüzden vefat tarihi belirlenememiştir. Ama süsleme ve form bakımından geç dönem Osmanlı mezar taşlarının özelliklerine uygunluk göstermektedir. Sarık serpuşlu olan mezarın kitabesi, sekiz satırlı olup sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Sarık kısmında ve gövde kısmının köşelikleri zarar görmüştür.

Katalog No : 28 (MM 6)
Bulunduğu Yer : Melik Mahallesi Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : İç Ağası Hayr Ağa Oğlu Feyzi
Vefat Tarihi : 1232 H. / 1816-1817 M.
Fotoğraf No : 42
Ölçüleri : BŞ: 60x18x8 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ 1232 / مرحوم و مغفور الى رحمت ربه الغفور / ايچ اغاسى حير اغا / اوغلى فيضى روحىچون / الفاتحه
BŞ 1232 / Merhûm ve mağfur / ilâ rahmet-i Rabbihi'l-ğafûr / İç Ağası Hayr Ağa /
oğlu Feyzi ruhîcûn / el- Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin boyun kısmından vefat tarihiyle başlayan kitabe altı satır olarak orta halli bir sülüs hatla yazılmıştır. Mezar taşının başlığı sarık tipindedir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

V. ORMANKADI MERKEZ CAMİ HAZİRESİ

Ormankadı mahallesi ilçe merkezine 14 km. uzaklıkta ve ilçenin kuzeyindedir. Mahallenin mezarlığı mahallenin merkezindedir. Ayrıca Ormankadı Merkez Cami'nin haziresinde de Osmanlı dönemine ait mezarlar vardır.

Katalog No : 29 (OCH 1)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Merkez Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Gömlüksiz Oğlu el-Hac Hüseyin Ağa
Vefat Tarihi : 1301 H. / 1883-1884 M.
Fotoğraf No : 43,44.
Ölçüleri : BŞ: 100x31x8 cm. AŞ: 80x27x4 cm. U:1.75 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ اه من الموت / بنى قبل مغفرات اى رب يزدان / بحق عرش اعظم نور قرآن / گلوب قبرم
زيارت ايلين اخوان / ايده لر روحمه فاتحه احسان / مرحوم گوملكسز اوغلى الحاج / حسين اغانك روحنه فاتحه
/ سنه ۱۳۰۱

BŞ Ah! ölümdendir / Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân / Bi hakkı arş-ı azam nur-i
Kurân / Gelüp kabrim ziyaret eden ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / merhûm
Gömleksiz oğlu el-Hac / Hüseyin Ağa'nın ruhuna Fatiha / sene 1301

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi bulunan mezarın, sonradan kaide kısmına beton duvar çevrilmiştir. Baş şâhidesinin iç yüzünde bulunan kitabe yedi satır olup ustaca yazılmış olan ta'lik hatla hakkedilmiştir. Başlık, fes tipli iç başlığın tepesi görünecek şekilde dilimlerle sarılmış, ortadan enli bir çapraz şerit dilimle tamamlanmıştır. Bu sarık tipi müftü, hafız gibi meslek sahipleri ve halkın ileri gelenlerince kullanılmaktadır.⁴⁶ Baş şâhidesinin başlığı ve kitabe kısmının çerçevesi yeşil boyalıdır, yazı ve zemini ise beyazdır. Ayak şâhidesinin iç yüzünde yeşile boyanmış servi ağacı motifi yer almaktadır.

Katalog No : 30 (OCH 2)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Merkez Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Çakır Oğlu Ahmet Ağa
Vefat Tarihi : 1291 H. / 1874-1875 M.
Fotoğraf No : 45.
Ölçüleri : BŞ: 85x23x8 cm. AŞ: - U:1.95 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

⁴⁶ Halit Çal, "Türklerde Mezar – Mezar Taşları", *Aile Yazıları*, Ankara: TC. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, S.8, s.312

Kitabe :

BŞ هو الباقي / بنی قیل مغفرات ای رب یزدان / بحق عرش اعظم نور قرآن / گلوب قبرم
زیارت ایلین اخوان / ایده لر روحمه فاتحه احسان / اورمان قاضی قریه سندن / حاندان قدیم مرحوم چکر / اوغلی
احمد اغا روحیچون فاتحه / سنه ۱۲۹۱

BŞ O (Allah), bâkîdir / Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân / Bi hakkı arş-ı azam nur-i
Kuran / Gelüp kabrim ziyaret eden ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / Ormankadı
karyesinden / hândân-ı kadîm merhûm Çakır / oğlu Ahmet Ağa'nın ruhiçûn Fatiha / sene
1291

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki baş şâhidenin iç yüzünde bulunan
kitabe sekiz satır olarak sülüs hattıyla harekeli olarak hakkedilmiştir. Başlığı azizî fes
tipinde olup yeşil renge boyanmıştır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 31 (OCH 3)

Bulunduğu Yer : Ormankadı Merkez Cami Haziresi

İnceleme Tarihi : 07.03.2019

Kimliği : Ali Ağa zevcesi Hayriye Hanım

Vefat Tarihi : 15 Ramazan 1329 H. / 9 Eylül 1911 M.

Fotoğraf No : 46, 47.

Ölçüleri : **BŞ:** 75x28x4 cm. **AŞ:** 55x26x3 cm. **U:**1.85 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ اه من الموت / بنی قیل مغفرات ای رب یزدان / بحق عرش اعظم نور قرآن / گلوب قبرم
زیارت ایلین اخوان / ایده لر روحمه فاتحه احسان / اورمان قاضی قریه سندن توتونجی اوغلی علی اغا / زوجه
سی خیرییه خانم روحنه فاتحه / فی ۱۵ رمضان سنه ۱۳۲۹

BŞ Ah! Ölümdendir / Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdaân /Bi hakkı arş-ı azam nur-i
Kuran / Gelüp kabrim ziyaret eden ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / Ormankadı
karyesinden Tütüncüoğlu Ali Ağa / zevcesi Hayriye Hanım ruhuna Fatiha / 15 Ramazan
sene 1329

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi bulunan mezara tamiratta sonradan betondan dikdörtgen şekilde duvar yapılmıştır. Baş ve ayak şâhidesi de bu betonlar içerisine sabitlenmiş fakat ayak şâhidesinin yarısı beton altında kalmıştır.(Foto no: 47). Baş şâhidenin tepelik kısmı yuvarlak olup ortasında gül ve yanlardan aşağıya doğru sarkan yaprak kompozisyonuyla süslenmiştir. Motifin aşağısında yer alan kitabe sekiz satır olarak ta'lik yazı çeşidiyle mâil olarak yazılmıştır. Ayak şâhidesinin iç yüzdeki yarım olan motiften anladığımızı göre servi ağacı bulunmaktadır.

VI. ORMANKADI MEZARLIĞI

Katalog No	: 32 (OM 1)
Bulunduğu Yer	: Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 07.03.2019
Kimliği	: Çakır oğlu Mustafa Ağa
Vefat Tarihi	: 1335 H./ 1916 M.
Fotoğraf No	: 48
Ölçüleri	: BŞ: 110x37x10 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / بنی قیل مغفرات ای رب یزدان / بحق عرش اعظم نور قرآن / گلوب قبرم
زیارت ایلیان اخوان / ایده لر روحمه فاتحه احسان / چاقر اوغلی مصطفی اغا روحنه فاتحه سنه ۱۳۳۵

BŞ O (Allah), bâkîdir / Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân / Bi hakkı arş-ı azam nur-i
Kuran / Gelüp kabrim ziyaret eyleyen ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / Çakır
Oğlu Mustafa Ağa ruhuna Fatiha sene 1335

Genel Özellikler ve Süsleme: Başlıklı olan mezar taşının sadece baş şâhidesi bulunmaktadır. Dikdörtgen olan mezar taşının kitabesi sekiz satır olarak sülüs yazı çeşidiyle hafif mâil olarak yazılmıştır. Mezarın baş kısmı ve kitabesinin ilk satırından kırık olduğu gözlenmiştir.

Katalog No : 33 (OM 2)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Mustafa bin Yusuf Ağa
Vefat Tarihi : 25 Şaban 1308 H. / 5 Nisan 1891 M.
Fotoğraf No : 49
Ölçüleri : BŞ: 90x28x7cm. AŞ: 880x28x5 cm. U: 2.60 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي / بنى قبيل مغفرات اى رب غفران / بحق عرش اعظم نور قرآن / گلوب قبرم
زيارت ايليان اخوان / ايده لر روحمه فاتحه احسان / مرحوم و مغفور له مصطفى بن يوسف اغا روحچون
فاتحه سنه ١٣٠٨ شعبان ١٥

BŞ O (Allah), bâkîdir / Beni kıl mağfîret ey Rabbi ğufrân / Bi hakkı arş-ı azam nur-i
Kuran / Gelüp kabrim ziyaret eyleyen ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / merhûm
ve mağfûr leh Mustafa bin Yusuf Ağa ruhiçûn Fatiha 15 Şaban sene 1335

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi bulunan mezarın kitabesi baş şâhidesinin dış yüzündedir. Kitabe sekiz satır ta'lik yazı çeşidiyle hafif mâil olarak yazılmıştır. Başlığı azizî fes tipindedir. Ayak şâhidesinin iç yüzüne servi ağacı işlenmiş, tepelik kısmında yaprak motifleri bulunmaktadır.

Katalog No : 34 (OCH 4)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Merkez Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : -
Vefat Tarihi : -
Fotoğraf No : 50, 51.
Ölçüleri : BŞ: 40x31x4 cm. AŞ: 70x26x4 cm. U:1.85 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta‘lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي / زیارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سنادر / اورمان قاضی قریه سند ...

BŞ O (Allah), bâkidîr / ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / Ormankadı karyesinden...(gömülü)

Genel Özellikler ve Süsleme: Cami haziresinde bulunan mezarın baş ve ayak şâhidesi tamiratta beton kaidelere oturtulmuştur. Bu yüzden baş şâhidesi kitabesinin yarısı okunamamaktadır. Tahrip olan baş şâhidesi sivri kemer tepeliklidir. Kitabesi iç yüzünde olup şu anki haliyle dört satır ta‘lik hatla yazılmıştır. Satırların arası dendanlı çizgilerle ayrılmıştır. Ayak şâhidesinin iç yüzünde yeşil renkte servi ağacı motifi bulunmaktadır.

Katalog No : 35 (OM 3)

Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 07.03.2019

Kimliği : Çakır oğlu Mustafa Ağa'nın zevcesi Hatice

Vefat Tarihi : 1327 H./ 1909-19010 M.

Fotoğraf No : 52.

Ölçüleri : **BŞ:** 75x32x6 cm. **AŞ:** -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ.....بلمدی وجودم سبب موتمه / عاقبت اردی اجل گوروندى جاننه / اقویوب فاتحه احسان ایده لرروحمه /

چاقر اوغلی مصطفی آغا / نک زوجه سی خدیجه / سنه ۱۳۲۷

BŞ ....(kırık) bulmadı vücudum sebep mevtime / akıbet erdi ecel göründü canına / okuyup Fatiha ihsan edeler ruhuma / Çakır oğlu Mustafa Ağa / nın zevcesi Hatice / sene 1327

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesi üst kısmından (başlık) kırılmıştır. Kitabenin altı satırı kalmış olup celi sülüs yazı çeşidiyle hafif mâil olarak yazılmıştır.

Katalog No : 36 (OM 4)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Veli Ağa
Vefat Tarihi : 10 Zilkade 1334 H./ 8 Eylül 1916 M.
Fotoğraf No : 53
Ölçüleri : BŞ: 100x27x6 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik
Kitabe :

BŞ هو الباقي/ باقوب گچمه رجام بودر ای محمد امتی / موتانک ویریدن همان بر فاتحه در منتی / قبرمی زیارت ایدن ای رسولک امتی / بزه بر فاتحه احسان ایدن بولور جنتی / قاضی کوی خانه سندن ولی اغانک روحیچون فاتحه سنه ۱۰ ذی القعدة ۱۳۳۴

BŞ O (Allah), bâkîdir / Bakıp geçme ricam budur Muhammed ümmetî / mevtanın verenden heman bir Fatiha'dır minnetî / kabrimi ziyaret eden ey Rasul'ün ümmetî / bize bir Fatiha ihsân eden bulur cenneti / Kadı köyü hanesinden Veli Ağa'nın ruhiçün Fatiha 10 Zilkade sene 1334

Genel Özellikler ve Süsleme: Hamidî fes tipi başlıklı, dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin ayak şâhidesi yoktur. Kitabesi baş şâhidesinin boyun kısmından sonra başlar, yedi satır halinde mâil olarak ta'lik yazı çeşidiyle hakkedilmiştir. Satırlar birbirinden ince çizgilerle ayrılmışlardır.

Katalog No : 37 (OM 5)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Bektaş'ın oğlu Veli Beşe

Vefat Tarihi : 1263 H./ 1846-1847 M.

Fotoğraf No : 54

Ölçüleri : BŞ: 85x20x8 AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي/ مرحوم و مغفور/ بكتا شك او غلو/ ولى بشنك/ روحچون/ الفاتحه/ سنه ١٢٦٣

BŞ O (Allah), bâkîdir / merhûm ve mağfur / Bektaş'ın oğlu / Veli Beşe'nin / ruhiçûn / el-Fatiha / sene 1263

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki mezarın sadece baş şâhidesi mevcuttur. Başlığı sarık serpuşludur. Boyun kısmının altında yedi satır olarak sülüs yazı çeşidiyle yazılmış kitabesi yer almaktadır.

Katalog No : 38 (OM 6)

Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 07.03.2019

Kimliği : Veli kerimesi Amine Hanım

Vefat Tarihi : 1325 H. / 1907-1908 M.

Fotoğraf No : 55, 56.

Ölçüleri : BŞ: 110x35x7 cm. AŞ: 80x36x7 cm. U: 2.70cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي/ گنج ايکن اردى بنى سهم قضا / سوق تقدير اويله ايتمش اقتضا / مؤمنم مجرمين اولسم يا الاله / محو ايدر عفوك نيجه يوزبيک گناه / ارمان قاضى قريه سندن ولى كريمه سى / آمينه حانمک روحنه فاتحه/ سنه

١٣٢٥

BŞ O (Allah), bâkîdir / Genç iken erdi beni sehm-i kazâ / sevk-i takdir öyle imiş iktizâ / Mü'minim mücrimin olsam ya İlâh / Mahv ider avfin nice yüz bin günah / Ormankadı

karyesinden Veli kerimesi / Amine Hanım'ın ruhuna Fatiha / sene 1325

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formdaki mezarın baş şâhidesinin tepeliği dairevi olup aşağıya doğru daralmaktadır. Kitabesi, iç yüzünde olup sekiz satır halinde ta'lik yazı çeşidiyle hafif mâil olarak yazılmıştır. Tepelik kısmında çiçek başı motifi yer alır. Çiçeğin sağ ve sol yanlarını iki yaprak sarmaktadır. Ayak şâhidesi önüne büyük bir taş konulduğu için yarısı görülebilmektedir. İç yüzeyinde simetrik olarak lale ve yaprak motifli bir kompozisyon bulunmaktadır.

Katalog No	: 39 (OM 7)
Bulunduğu Yer	: Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 07.03.2019
Kimliği	: Kara Hüseyin
Vefat Tarihi	: 1319 H. / 1901-1902 M.
Fotoğraf No	: 57
Ölçüleri	: BŞ: 100x22x7 cm. AŞ: 85x26x4 cm. U: 1.50 cm.
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / اه ايله زار قيله رق / تا زلگمه طويمدم / چون اجل پيمانه سي / طولمش مرادم المدم حسرتا
/ فانی جهانده طول عمر / سورمدم فرقتا تقدیر بو ایش / تا ازل بلدم توتونجی / علی اغا محدودی قره
حسین / روحنه فاتحه سنی ۱۷ / سنه ۱۳۱۹

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ah ile zâr kılarak / tazeliğime doyamadım / çün ecel peymânesi / dolmuş muradım almadım, hasretâ / fani cihanda tûl-i ömr / sürmedim firkata takdir bu imiş / ta ezel bilmedim Tütüncü / Ali Ağa mahdumu Kara Hüseyin / ruhuna Fatiha yaş 17 / sene 1319

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezarın dikdörtgen formdaki baş şâhidesinin başlığı hamidî fes tipindedir. Kitabesi baş şâhidenin dış yüzünde bulunmakta olup on bir satır halinde sülüs hattıyla sağa doğru mâil olarak yazılmıştır. Ayak şâhidesinin iç yüzündeki çiçek motifi dikkat çekmektedir. Çiçeğin baş kısmı ayak şâhidesinin tepeliğini oluşturur. Altında gövdesi ve yanlara açılan yaprakları vardır.

Katalog No : 40 (OM 8)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Ahmed oğlu Kerim Ağa
Vefat Tarihi : 1341 H. / 1922-1923 M.
Fotoğraf No : 58, 59.
Ölçüleri : BŞ: 110x37x10 cm. AŞ: 90x35x8 cm. U: 2.40 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي/امر حق ايله امراض گلدی تنيمه/ بلمدی وجودم سيب اولدی موتمه/ عاقبت اردی اجل
گوروندى جاننه/ اقويوب بر فاتحه ايده لر روحمه /اورمان قاضی قريه سندن احمد/ اوغلی کریم
اغانک/ روحنه فاتحه/ سنه ۱۳۴۱

BŞ O (Allah), bâkîdir / Emr-i Hâk ile emrâz geldi tenime / bulmadı vücudum sebep
oldu mevertime / akıbet erdi ecel göründü canına / okuyup bir Fatiha edeler ruhuma /
Ormankadı karyesinden Ahmed / oğlu Kerim Ağa'nın / ruhuna Fatiha sene 1341

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki baş ve ayak şâhidesi bulunan mezarın kitabesi baş şâhidesinin iç yüzünde yer almaktadır. Kitabe dokuz satırlı sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır ve başlığı sarıktır. Ayak şâhidesinin sadece iç yüzü motiflidir ve servi ağacı bulunmaktadır.

Katalog No : 41 (OM 9)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Çakır Muhammed oğlu Salih Ağa
Vefat Tarihi : 1330 H. / 1911-1912 M.
Fotoğraf No : 60, 61.
Ölçüleri : BŞ: 110x35x10 cm. AŞ: 100x33x10 cm. U: 2.60 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ . هو الباقي/ كسمه باقى دگلدر بو دنيا سيم زر/ بر حراب اولمش گوكل تعمير ايتنكدر هنر / ....
دورميوب دونر/ جسم عالم بر فنار عاقبت بر گون سونر/ اورمان قاضى قريه سندن چاقر/ محمد اوغلى صالح
اغانك روحنه / فاتحه سنه ۱۳۳۰

BŞ O (Allah), bâkîdir / Kimse bâkî değildir bu dünya sîm-ü zer/ bir harab olmuş
gönül tamir etmektir hüner /...durmayub döner / cism-i âlem bir fener âkîbet bir gün
söner / Ormankadı karyesinden Çakır / Mehmed oğlu Salih Ağa'nın ruhuna / Fatiha
sene 1330

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezarın baş şâhidesinin başlığı sarıktır. Gövdesi
dikdörtgen olup kitabe iç kısmında yer almaktadır. Sekiz satır olan kitabe sülüs hatla
hafif mâil olarak yazılmıştır. Karıncalanmadan dolayı kitabenin bir kısmı
okunamamıştır. Ayak şâhidesinin sadece iç yüzü motifli olup servi ağacı bulunmaktadır.
Servi ağacının etrafını simetrik olarak lale ve dalları sarmıştır.

Katalog No : 42 (OM 10)

Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 07.03.2019

Kimliği : Âşık Hasan

Vefat Tarihi : 1321 H. / 1903-1904 M.

Fotoğraf No : 62, 63.

Ölçüleri : **BŞ:** 115x34x12 cm. **AŞ:** 115x34x8 cm. **T:**1.70x1.30 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي/ مردان اهل بيته جاننى قلدى فدأ / چون چالندى كوشنه ... اجل بولدى ... / ساقى كوثر عليبن
المشدى باده نوش / ... عشقك ... اول باده در هب دوا / من اصل قاضى كويلى عشق حسن / پوست
نيشين دى ذكرى دائم المرتضى / سنه ۱۳۲۱

BŞ O (Allah), bâkîdir / merdân Ehl-i beyte canını kaldı fedâ / çûn çalındı köşne...

ecel buldu... / sâk-i kevser-i âliden almıştı bâde-i nûş / .... Aşkın... ol bâdedir heb devâ / min asl Kadıköylü Aşık Hasan / postnişindi zikri dâimi'l murtezâ / sene 1321

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan, baş ve ayak şâhidesi bulunan mezarın etrafı parça taşlarla çerçevelenmiştir. Taşlardan anladığımız kadarıyla birbirine geçmelidir ve mezar taşları yuvaların içine yerleştirilmiştir. Baş şâhidesinin başlığı sarıktır ve kitabesi iç yüzünde bulunur. Sekiz satır olan kitabe ta'lik yazı çeşidiyle hafif mâil olarak yazılmıştır. Satırlar birbirinden, ince kabartma çizgilerle ayrılmıştır. Ayak şâhidesinin dışında bulunan motif, simetrik olarak servi ağacı ve alt kökünden çıkan sarmaşık ve yapraklarla bezenmiş şekildedir.(Çizim no: 4)

Katalog No : 43 (OM 11)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Çakır Oğlu Mustafa
Vefat Tarihi : 1289 H. / 1872-1873 M.
Fotoğraf No : 64
Ölçüleri : BŞ: 70x17x8 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي / حانداڤ قديمڤن / چاقر اوغلي مصطفى / شهيد اتدي بو مظلومي / قيا په قريه لي
..... / بحرمته فحر عالم مصطفى / روحنه الفاتحه سنه ١٢٨٩

BŞ O (Allah), bâkîdir / Handan-ı kadimden / Çakır oğlu Mustafa / şehit etti bu mazlumu / Kayapa karyeli... / .... / Bi-hürmeti fahr-i alem Mustafa / ruhuna el-Fatiha sene 1289

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezar taşı dikdörtgen formda olup başlığı hamidî fes tipindedir. Tüm gövdesini kaplayan kitabesi sekiz satır olarak ta'lik hatla mâil şekilde yazılmıştır.

Katalog No	: 44 (OCH 5)
Bulunduğu Yer	: Ormankadı Cami Haziresi
İnceleme Tarihi	: 07.03.2019
Kimliği	: Binbaşı Mustafa Ağa'nın zevcesi Şerife Hatun
Vefat Tarihi	: Cemaziyülevvel 1281 H./ Ekim 1864 M.
Fotoğraf No	: 65, 66.
Ölçüleri	: BŞ: 95x32x4 cm. AŞ: 80x41x7 cm. U: 1.65 cm.
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ

هو الحى الباقى / ارمان قاضى / قريه سندن / قره حسين كريمه سى / بيكباشى مصطفى اغا / زوجه سى شريفه /
حاتون روحنه فاتحه / .....

AŞ

صاحب الخيرات و الحسنات / ارمان قاضى / قريه سندن / قره حسين كريمه سى / بيكباشى مصطفى اغا /
زوجه سى شريفه / حاتون سنه ١٢٨١ فى جمادى الاول

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ormankadı / karyesinden / Kara Hüseyin kerimesi / Binbaşı Mustafa Ağa / zevcesi Şerife / Hatun ruhuna Fatiha / (tarih kısmı kırık)

AŞ Hayır ve hasenât sahibi / Ormankadı / Kara Hüseyin kerimesi / Binbaşı Mustafa Ağa zevcesi / Şerife / Hatun Cemaziyülevvel sene 1281

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş şâhidesi sivri kemerli formda olup kitabesi iç yüzündedir. Fakat çok fazla tahrip olduğunda halkın kendisi onarma yoluna gitmiştir. Gözlemlerimizden anladığımız kadarıyla ikiye bölünen mezar taşına destek olması için arkasına beton dökülmüş ve birleştirilmiştir. Zamanla betondan da ayrılan mezar taşı bu sefer betona telle bağlanmıştır. Bazı yerleri tahribattan dolayı okunamamıştır. Kitabe yedi satır halinde sülüs hatla yazılmıştır. Yazı ve zemini beyaz renktedir. Ayak şâhidesinin formu yatay dikdörtgen olup etrafına beton çerçeve yapılmıştır. Dış yüzünde yer alan kitabe üç satır olup celi sülüs hatla yazılmıştır.

Katalog No : 45 (OM 12)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Hüseyin Efendinin zevcesi Ali Ağa'nın kerimesi Hüsniye Hanım
Vefat Tarihi : Muharrem 1325 H. / Şubat 1907 M.
Fotoğraf No : 67, 68.
Ölçüleri : BŞ: 120x38x8 cm. AŞ: 110x34x6 cm. U: 2.80 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي/ باقک دوستلر مزارمک طاشنه/ گنج یاشمده اجل ایردی باشمه / تا ازلدن بویله چالتمش
قلم سیریمه / امر خدا بویله ایمش دیدک الحکم لله / ... صاچم تنشیره دیزلدی/ والده مک باغرجی
ازلدی / تابوتم بویمدن اوزن/ خانه مده قالدی کورپه قوزم / والده آغلر خزین خزین/ حسین افندنک زوجه سی
علی اغانک کریمه سی حسنیه خانم روحیچون فاتحه سنه محرم ۱۳۲۵

BŞ O (Allah), bâkîdir / Bakın dostlar mezarımın taşına/ Genç yaşımda ecel erdi başıma
/ Ta ezelden böyle çalınmış kalem seyrime / Emr-i hûda böyle imiş diden el-hükmü
lillah / serpe saçım teneşire dizledi / Validemin bağırıcığı ezildi / Tabutum boyumdan
uzun / Hanemde kaldı körpe kuzum / Valide ağlar hazin hazin / Hüseyin Efendinin
zevcesi Ali Ağa'nın / kerimesi Hüsniye Hanım ruhiçûn Fatıha sene 1325 Muharrem

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda baş ve ayak şâhidesi bulunan mezar bir kadına aittir. Kitabesi baş şâhidenin dış yüzünde yer alır. On iki satır olarak ustaca yazılmış ta'lik yazıyla hakkedilmiştir. Betona oturtulan mezar taşının son satırının yarısı görünmemektedir. Mezarın yazısı ve süslemesi oldukça iyi durumdadır. Yakın zamanda ortadan kırılrsa da tekrar birleştirilmiştir. Baş şâhidesinin tepeliği çiçek demeti şeklindedir. Demetin altında beşi bir yerde gerdanlık motifi, yanlarında "s" kıvrımlı akant yaprak süslemeleri bulunmaktadır. Ayak şâhidesi sivri kemerli olup tepeliğinde yapraklı çiçek motifi, alt kısımda vazunun içerisinde çiçek ve bitki kompozisyonu simetrik olarak işlenmiştir.

Katalog No : 46 (OM 13)
Bulunduğu Yer : Ormankadı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.03.2019
Kimliği : Hacı Hüseyin Ağa'nın mahdumu Ali Ağa
Vefat Tarihi : 1308 H./ 1890-1891 M.
Fotoğraf No : 69, 70, 71.
Ölçüleri : BŞ: 140x32x10 cm. AŞ: 110x34x6 cm. U: 2.80 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik
Kitabe :

BŞ هو الباقي / آه نه يازق اولدی بكا گنچلگمه طويمدم / جاره سز درده دوشدم دفعه امکان بولمدم / ياقدی
ياندردی وجودم شهرینی قهر ام / گل گبی صولدم جهانده نه اولديغمی ببيلدم / حاجی حسین اغانک
مخدومی علی اغانک روحنه فاتحه سنه ۱۳۰۸

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ah! Ne yazık oldu bana gençliğime doymadım / Çaresiz derde
düşüm def'i imkân bulmadım / Yaktı yandırdı vücudum şehrini kahr-ı üm / Gül gibi
soldum cihanda ne olduğumu bilmedim / Hacı Hüseyin Ağa'nın mahdumu Ali Ağa'nın
ruhuna Fatıha sene 1308

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin başlığı hamidî
fes tipindedir. Kitabe dış yüzünde on bir satır olarak ta'lik yazı çeşidiyle yazılmıştır.
Baş ve ayak şâhidesi iyi durumdadır. Sivri kemerli tepeliği olan ayak şâhidesinin
süslemesi iç yüzündedir. Tepelik kısmında çiçek ve yaprak kompozisyonu bulunur
altında ise simetrik olarak çiçek dalı süslemesi yer alır.

VII. SÜNLÜK MEZARLIğI

İlçe merkezine 11 km uzaklıkta olan Sönlük Mahallesi ilçenin güneyinde yer
almaktadır. İki adet mezarlığı bulunur, bunlardan biri merkezinde diğeri dışında yer alır.

Katalog No : 47 (SM1 a)
Bulunduğu Yer : Sönlük mezarlığı-1
İnceleme Tarihi : 23.03.2019
Kimliği : Recep oğlu Ersud Kazım

Vefat Tarihi : 1321 H./ 1905-1906 M.

Fotoğraf No : 72, 73.

Ölçüleri : BŞ: 110x29x10 cm. AŞ:100x23x8 cm. U: 2.30 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / قبرمی زیارت ایدان اخوان ایده روحمه فاتحه احسان / قالفاندره قضا سنک / یالووہ قریہ
سندن / رجب اوغلی ارسود کاظم / روحنه الفاتحه سنه ۱۳۲۱ م

BŞ O (Allah), bâkîdir / Kabrimi ziyaret eden ihvân / ede ruhuma Fatihâ ihşân /
Kalkandere kazasının / Yalova karyesinden / Recep oğlu Ersud Kazım / ruhuna el-
Fatihâ sene 1321 M.

Genel Özellik ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi bulunan mezarın başlığı sarık olup kitabesi iç yüzünde yer almaktadır. Sekiz satır olarak sülüs yazı çeşidiyle hafif mâil olarak hakkedilmiştir. Ayak şâhidesinin iç yüzünün sadece tepeliğinde çiçek motifi yer alır.

Katalog No : 48 (SM2 a)

Bulunduğu Yer : Sünlük Mezarlığı-2

İnceleme Tarihi : 23.03.2019

Kimliği : Muhammed oğlu İsmail

Vefat Tarihi : 1317 Rumi/ 1901 M.

Fotoğraf No : 74, 75.

Ölçüleri : BŞ: 110x23x8 cm. AŞ:90x23x8 cm. U: 2.80 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ اه من الموت / گلوب قبرمی زیارت ایدن / ایده لر روحمه بر فاتحه / بحق عرش اعظم نور قرآن / سونلک
قریه سندن / محمد اوغلی اسماعیل / روحنه الفاتحه / سنه ۱۳۱۷ م

BŞ Ah! ölümdendir / Gelip kabrimi ziyaret eden ihvân / ede ruhuma bir Fatiha / Bi-hakkı arş-i azam nur-i Kur'an / Sünlük karyesinden / Muhammed oğlu İsmail / ruhuna el- Fatiha sene 1317 M.

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin başlığı hamidî fes tipindedir. Baş şâhidesinin iç yüzünde mezarın kitabesi bulunur ve sekiz satır halinde sülüs yazı çeşidiyle çok güzel şekilde hakkedilmiştir. Ayak şâhidesinin iç yüzünde bulunan motif, kıvrım dal ve lale kompozisyonludur.

Katalog No	: 49 (SM2 b)
Bulunduğu Yer	: Sünlük Mezarlığı-2
İnceleme Tarihi	: 23.03.2019
Kimliği	: Emir Ahmet oğlu es-Seyyit Hüseyin Ağa'nın oğlu Seyyit Ahmet Ağa
Vefat Tarihi	: 1287 Rebiyülahir H. / Temmuz 1870 M.
Fotoğraf No	: 76
Ölçüleri	: BŞ: 110x26x8 cm. AŞ: 70x29x8 cm. U: 3.10 cm.
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Ta'lik
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / امير احمد اوغلو / مرحوم السيد حسين / اغانك اوغلو مرحوم / مغفور له سيد / احمد اغانك روحچون الفاتحه / سنه ١٢٨٧ هـ ر

BŞ O (Allah), bâkîdir / Emir Ahmet oğlu / merhûm es-Seyyit Hüseyin / Ağa'nın oğlu merhum / ve mağfûr leh Seyyit / Ahmet Ağa'nın / ruhiçûn el-Fatiha / sene 1287 Hicri Rabiyyülahir.

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezarın baş şâhidesi günümüze zarar görerek gelmiştir. Başlığı hamidî fes tipi olup kitabesi mezar şâhidesinin iç yüzünde yer alır. Yedi satır halinde yazılmış olan kitabe ta'lik yazı çeşidiyle yazılmıştır. Baş şâhidesinde yazı dışında başkaca süs unsuru yoktur. Ayak şâhidesinin tepeliği kemerli ve sadedir.

Katalog No : 50 (SM2 c)
Bulunduğu Yer : Sönlük Mezarlığı2
İnceleme Tarihi : 23.03.2019
Kimliği : Bıçakcı Seyyit Emir Mustafa
Vefat Tarihi : 1206 H./ 1791-1792 M.
Fotoğraf No : 77
Ölçüleri : BŞ: 75x20x11 cm. AŞ:70x26x7 cm. U: 4.30 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sölüs
Kitabe :
مرحوم و مغفور / بججی سید امیر مصطفی / روحنه فاتحه / سنه ١٢٠٦ BŞ
BŞ Merhûm ve mağfur / Bıçakcı Seyyit Emir Mustafa / ruhuna Fatiha sene 1206

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda ayak ve baş şâhidesi bulunan mezar zamanla beyaz yosun tutmuştur. Baş şâhidesinin başlığı sarık olup kitabesi iç yüzündedir. Dört satır olarak sölüs hatla yazılmıştır. Ayak şâhidesi üçgen tepelikli ve sadedir.

Katalog No : 51 (SM2 d)
Bulunduğu Yer : Sönlük Mezarlığı2
İnceleme Tarihi : 23.03.2019
Kimliği : Fatıma Kadın
Vefat Tarihi : 1208 H. / 1793-1794 M.
Fotoğraf No : 78
Ölçüleri : BŞ: 70x33x7 cm. AŞ: 65x30x5 cm. U: 2.60 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sölüs

Kitabe :

سنه ١٢٠٨ / مرحومه و مغفور لها / فاطمه قادين روحیچون / الله رضاسیچون فاتحه **BŞ**

BŞ sene 1208 / Merhûm ve mağfûr leha / Fatıma Kadın ruhiçûn / Allah rızasıçûn
Fatıha

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi üçgen tepelikli olup dikdörtgen formdadır. Kitabesi baş şâhidesinin iç yüzünde yer alır ve dört satır halinde sülüs hatla yazılmıştır. Mezar taşında yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 52 (SM2 e)

Bulunduğu Yer : Sünlük Mezarlığı-2

İnceleme Tarihi : 23.03.2019

Kimliği : Hüseyin Beşe

Vefat Tarihi : 1188 H. / 1774-1775 M.

Fotoğraf No : 79

Ölçüleri : **BŞ:** 90x24x12 cm. **AŞ:** -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

مرحوم / و مغفور / حسین بش / روحنه رضاء / لله الفاتحه / سنه ١١٨٨ **BŞ**

BŞ Merhûme / ve mağfûr / Hüseyin Beşe / ruhuna rızaen / lillah el-Fatıha / sene 1188

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezar taşının başlığı “dardağan” tipinde ve baş şâhidesi dikdörtgen formdadır. Bu başlık tipine sahip olan mezarlar genellikle esnafa, alt düzey görevlilere ve her rütbeden askerlere aittir.⁴⁷ Kitabesi iç yüzünde yer alır ve altı satır olarak sülüs hatla yazılmıştır. Yazı dışında herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 53 (SM2 f)

Bulunduğu Yer : Sünlük Mezarlığı-2

İnceleme Tarihi : 23.03.2019

⁴⁷ Çal, “Türklerde Mezar ve Meza Taşları”, s.311

Kimliği : Kara Mustafa oğlu Mustafa
Vefat Tarihi : 1331 H. / 1912-1913 M.
Fotoğraf No : 80
Ölçüleri : BŞ: 100x32x10 cm. AŞ: 90x27x6 cm. U: 2.90 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / بنى قيل مغفرات اى رب يزدان / بحق عرش اعظم نور قرآن / گلوب قبرمى زيارت ايدن
اخوان ايدہ لر روحه فاتحه احسان / سونلک قريه سندن قره مصطفى / اوغلى مصطفى نك روحنه فاتحه سنه
۱۳۳۱

BŞ O (Allah), bâkîdir / Beni kıl mağfiret ey Rabbi yedzân / Bi hakkı arş-ı ala nur-i
Kuran / Gelüp kabrimi ziyaret eden ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / Sünlük
karyesinden Kara Mustafa / oğlu Mustafa'nın ruhuna Fatiha sene 1331

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş şâhidesi dikdörtgen formda olup aşağıya doğru daralmaktadır. Başlığı hamidî fes tipinde ve kitabesi iç yüzünde yer alır. Sekiz satır halinde yazılmış olan kitabe sülüs hatlıdır ve hafif mâil olarak yazılmıştır. Ayak şâhidesinin sadece iç yüzünde bezeme bulunmaktadır. Süslemede servi ağacı ve etrafında dal, yaprak ve çiçek motifleri bulunmaktadır.

VIII. TATKAVAKLI MEZARLIğI

Tatkavaklı beldesi, ilçe merkezine bir km uzaklıkta olup mezarlığı Mustafakemalpaşa Devlet Hastanesi'nin karşısındadır. Mezarlığın girişinin sağ tarafında ağacı yaslı olarak, bir tane de bayan mezar taşına rastlanmıştır.

Katalog No : 54 (TAM)
Bulunduğu Yer : Tatkavaklı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 06.04.2019
Kimliği : Kaymak oğlu Ramazan Ağa'nın zevcesi Aişe Molla Hanım
Vefat Tarihi : 1327 H. / 1909-1910 M.
Fotoğraf No : 81

Ölçüleri : BŞ: 90x35x6 cm. AŞ:-

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / بنى قبيل مغفرات اى رب يزدان / بحق عرش اعلا نور قرآن / گلوب قبرمى
زيارت ايدن اخوان / ايده لر روحمه برفاتحه احسان / قايمق اوغلى رمضان اغانك / زوجه سى عائشه ملا /
خانمک روحنه فاتحه / سنه ۱۳۲۷

BŞ O (Allah), bâkîdir / Beni kıl mağfîret ey Rabbi yezdân / Bi hakkı arş-ı ala nur-i
Kuran / Gelüp kabrimi ziyaret eden ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / Kaymak
oğlu Ramazan Ağa'nın / zevcesi Aişe Molla / Hanımın ruhuna Fatiha / sene 1327

Genel Özellikler ve Süsleme: Sivri tepelikli olan baş şâhidesi, mezarlık girişinin sağ
tarafındaki ağaç dibinde yer almaktadır. Kitabesi dokuz satır olarak sülüs hatla mâil
olarak yazılmıştır. Üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.

IX. TEPECİK – BAYIR CAMİ HAZİRESİ

Tepecik beldesi, Mustafakemalpaşa ilçesinin merkezine 10 km uzaklıkta
kuzeyindedir. Tepecik beldesinin batısında olan Bayır Cami'nin haziresinin içerisinde
çok fazla Osmanlı dönemine ait mezar olduğu söylenmişse de günümüze sadece 12
tanesi ulaşmıştır. Ayrıca hazire bakımsız olup yer yer çukurlar açıldığı gözlenmiştir.

Katalog No : 55 (BCH 1)

Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi / Tepecik

İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : Mustafa Ağa'nın kerimesi Afife Hanım

Vefat Tarihi : 1304 H. / 1886-1887 M.

Fotoğraf No : 82, 83.

Ölçüleri : BŞ: 70x22x4 cm. AŞ:50x22x5 cm. U: 1.94 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / مصطفى اغانك / كريمه سى مرحومه / و مغفور لها / عفيفه حانمك / روحچون الفاتحه / سنه ۱۳۰۴

BŞ O (Allah), bâkîdir / Muhammed Ağa'nın / kerimesi merhum / ve mağfûr leha / Afife Hanımın / ruhiçûn el- Fatiha / sene 1304

Genel Özellikler ve Süsleme: Bayana ait olan mezar taşının tepelik kısmı oval olup yaprak süslemeleri vardır. Kitabesi iç yüzünde yer alır ve yedi satırdır. Sülüs hatlı yazı çeşidiyle yazılmıştır. Üçgen tepelikli olan ayak şâhidesinin iç yüzünde servi ağacı motifi yer alır.

Katalog No : 56 (BCH 2)

Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi

İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : Hasan Ağa'nın zevcesi Fatıma Hatun

Vefat Tarihi : 2 Mayıs 1322 H. / 15 Mayıs 1906 M.

Fotoğraf No : 84, 85.

Ölçüleri : **BŞ:** 95x19x5 cm. **AŞ:**65x22x5 cm. **U:** 1.68 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي / زيارتن مراد بر دعادر / بو گون بكا ايسه يارين سكا در / حسن اغانك / زوجه سى فاطمه حانونگ روحچون / الفاتحه ۲ مايس / سنى ۵۰ سنه ۱۳۲۲

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / Hasan Ağa'nın / zevcesi Fatıma / Hatun'un ruhiçûn / el- Fatiha 2 Mayıs / 50 yaşında sene 1322

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda sivri tepelikli olan baş şâhidesi yukarıdan aşağıya doğru daralmaktadır. İç yüzünde bulunan kitabe sekiz satır ta'lik hatla mâil olarak yazılmıştır. Tepelik kısmında yaprak süslemeleri mevcuttur. Ayak şâhidesinin tepeliği sivri olup yaprak süslemeleri mevcuttur. İç yüzünde ise servi ağacı motifi vardır.

Katalog No : 57 (BCH 3)
Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi / Tepecik
İnceleme Tarihi : 03.03.2019
Kimliği : Tepecik'ten Mahmut Ağa'nın zevcesi Ayşe Hanım
Vefat Tarihi : 1333 H. / 1914-1915 M.
Fotoğraf No : 86, 87.
Ölçüleri : BŞ: 100x35x7 cm. AŞ:70x16x9 cm. U: 1.74 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ هو الباقي / بنى قيل مغفرات اى رب يزدان / بحق عرش اعلا نور قرآن / گلوب قبرم زيارت ايلين / ايده لر
روحه فاتحه احسان / تپه جكدن محمود اغانك زوجه سى / ايشه حانمگ روحه فاتحه / سنه ۱۳۳۳

BŞ O (Allah), bâkîdir / Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân / Bi hakkı arş-ı azam nur-i
Kuran / Gelüp kabrim ziyaret eyleyen / edeler ruhuma Fatiha ihsân / Tepecik'ten
Mahmut Ağa'nın zevcesi / Ayşe Hanım'ın ruhuna Fatiha/ sene 1333

Genel Özellik ve Süsleme: Ayak ve baş şâhidesi dikdörtgen formda olup sivri kemer tepeliklidir. Kitabesi sekiz satır haline sülüs yazı çeşidiyle mâil olarak yazılmış olup baş şâhidesinin iç yüzünde yer almaktadır ve yazı dışında herhangi bir süs unsuru yoktur. Ayak şâhidesinin iç yüzünde kabartma kıvrımlı dallar, tomurcuklar ve çiçek kompozisyonu yer alır.

Katalog No : 58 (BCH 4)
Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi / Tepecik
İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : Abdullah Oğlu Hacı Feyzullah

Vefat Tarihi : 1261 H./ 1845-1846 M.

Fotoğraf No : 88.

Ölçüleri : BŞ: 90x25x10 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الحى الباقى / عبد الله / اغلو حاجى / فيظ الله روحنه / فاتحه سنه ١٢٦١

BŞ O (Allah), ölümsüz ve bâkidir / Abdullah / oğlu Hacı / Feyzullah ruhuna / Fatiha sene 1261

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş şâhidesi dikdörtgen formda olup gövdenin üst köşeleri zarar görmüştür. Başlığı sarıktır ve kitabesi beş satır halinde güzel bir sülüs hatla yazılmıştır.

Katalog No : 59 (BCH 5)

Bulunduğu Yer : Bayındır Cami Haziresi / Tepecik Köyü

İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : el-Hac Halil Ağa

Vefat Tarihi : 1216 H. / 1801-1802 M.

Fotoğraf No : 89

Ölçüleri : BŞ: 95x27x11 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقى / بلا دنيا متاعتدن / همان ايمان ايمش انجاق / قموافشان ايمش كلى / صو كى ويران ايمش
انجاق / .... زاده مرحوم / الحاج خليل اغانك / روحنه فاتحه/ سنه ١٢١٦

BŞ O (Allah), bâkidir / bela dünya metaatten / hemân iman imiş ancak / kam-u efşân(?) imiş kulu / sonu virân imiş ancak / ... zâde merhum / el-Hac Halil Ağa'nın / ruhuna Fatiha sene 1261

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesi başlıklı olup dardağan tipindedir. Kitabe baş şâhidesinin boyun kısmında altında yer alır ve sekiz sıra halinde sülüs hatla yazılmıştır. Yazı dışında mezar taşında süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 60 (BCH 6)
Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi/ Tepecik
İnceleme Tarihi : 03.03.2019
Kimliği : Çakır Ağa zevcesi Emine Molla Hanım
Vefat Tarihi : 1221 H. / 1806-1807 M.
Fotoğraf No : 90
Ölçüleri : BŞ: 65x20x9 AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

۱۲۲۱ / مرحومه و مغفور لها / جاقراغا زوجه سى / امينه منلا روحنه / فاتحه BŞ

BŞ 1221 / Merhûme ve mağfûrun leha / Çakır Ağa zevcesi / Emine Molla ruhuna / Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan ve başlığı baştan yukarı kavisli olarak yükselen mezar taşı bir kadına aittir. Kitabesi boyun kısmının altında yer alır ve vefat tarihiyle başlamıştır. Dört satır olan kitabe sülüs hattıyla yazılmıştır. Yazı dışında mezar taşında süsleme unsuru yoktur.

Katalog No : 61 (BCH 7)
Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi / Tepecik
İnceleme Tarihi : 03.03.2019
Kimliği : el-Hac Muhammed Ağa'nın mahdumu Mustafa Ağa
Vefat Tarihi : 10 Şaban 1251 H. / 1 Aralık 1835 M.
Fotoğraf No : 91, 92.
Ölçüleri : BŞ: 90x26x7 cm. AŞ: 75x24x7 cm. U: 1.84 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / مرحومه و مغفور له / الحاج محمد اغانك مخدومي / جنتمكان مصطفى اغانك / روحیچون الفاتحه / سنه ۱۲۵۱ فی ۱۰ ش

BŞ O (Allah), bâkîdir / Merhûme ve mağfûrun leh / el-Hac Muhammed Ağa'nın mahdumu / cennet-i mekân Mustafa Ağa'nun / ruhiçûn el-Fatiha 10 Şaban 1251

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş şâhidesi dikdörtgen formda olan mezarın başlığı sarıktır. Kitabesi baş şâhidenin iç yüzünde yar alır ve altı satır halinde yazılmıştır. Satırların arası ince çizgilerle ayrılmış olup yazılar sülüs hatla yazılmıştır. Yazı dışında herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır. Ayak şâhidesi üçgen tepelikli dikdörtgen formda olup aşağı doğru daralmaktadır. Üzerinde herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 62 (BCH 8)

Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi/ Tepecik

İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : Hacı Ali'nin kerimesi Gülsüm Molla

Vefat Tarihi : 1231 H. / 1815-1816 M.

Fotoğraf No : 93, 94.

Ölçüleri : **BŞ:** 95x26x7 c m. **AŞ:** 75x25x8 cm. **U:** 1.60 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / زیارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکادر / حاجی علی نک کریمه سی مرحومه کلثوم / ملا روحنه الفاتحه / سنه ۱۲۳۱

BŞ O (Allah), bâkîdir / Ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / Hacı Ali'nin kerimesi / merhûme Gülsüm / Molla ruhuna el-Fatiha / sene 1231

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin başlığı yukarı doğru kavisli şekilde yükselir tepesi ise kademeli şekilde ovalleşir. Kavisli olarak yükselen kısımda yuvarlak şekilde kabartma bulunur. Kitabe baş şâhidenin iç yüzünde boyun kısmının altında bulunur ve yedi satır halinde yazılmıştır. Sülüs ile yazılan yazıların arasında ince kabartma çizgiler yer almaktadır. Ayak şâhidesi üçgen tepelikli olup dikdörtgen formda aşağıya doğru daralmaktadır. Üzerinde herhangi bir süs unsuru yoktur.

Katalog No	: 63 (BCH 9)
Bulunduğu Yer	: Bayır Cami Haziresi / Tepecik Köyü
İnceleme Tarihi	: 03.03.2019
Kimliği	: İbrahim Ağa'nın mahdumu el- Hacı Hasan Ağa
Vefat Tarihi	: 1277 H. / 1860-1861 M.
Fotoğraf No	: 95.
Ölçüleri	: BŞ: 75x21x7 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هوالباقى / ابراهيم اغانك / مخدومى مرحوم / الحاج حسن اغا / روحيجون الفاتحه / سنه ١٢٧٧

BŞ O (Allah), bâkîdir / İbrahim Ağa'nın / mahdumu merhum / el-Hac Hasan Ağa / ruhiçûn el-Fatiha / sene 1277

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının üst köşeleri zarar görmüştür. Başlığı sarıktır ve kitabesi altı satır halinde sülüs hatla yazılmıştır. Satır aralarında kabartma ince çizgiler yer alır. Yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 64 (BCH 10)
Bulunduğu Yer	: Bayır Cami Haziresi / Tepecik
İnceleme Tarihi	: 03.03.2019
Kimliği	: Nizam Ali Ağa oğlu İbrahim Ağa

Vefat Tarihi : 15 Ramazan 1294 H. / 23 Eylül 1877 M.

Fotoğraf No : 96.

Ölçüleri : BŞ: 95x30x7 cm. AŞ:-

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الباقي / امر حق ايله امراض گلدی تنيمه / بلمدی صحت سبب اولدی موتمه / عاقبت اردی اجل
گوروندى جاننه / اقويوب بر فاتحه احسان ايده لر روحمه / مرحوم و مغفور له نظام على اغا / اغلو ابراهيم اغا
روحنه فاتحه / سنه ۱۵ رمضان ۱۲۹۴

BŞ O (Allah), bâkîdir / Hakkın emri ile emrâz geldi tenime / Bulmadı sıhhat
vücudum, sebep oldu mevtime / âkıbet erdi ecel rihlet göründü canına / okuyup bir
Fatıha ihsân edeler ruhuma / merhûm ve mağfûr leh Nizam Ali Ağa / oğlu İbrahim Ağa
ruhuna Fatıha / sene 15 Ramazan 1294

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşı aşağıya doğru daralmaktadır. Başlığı sarıktır ve kitabesi sekiz satır halinde yazılmıştır. Ta'lik yazı çeşidiyle yazılan kitabe mâil olarak hakkedilmiştir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 65 (BCH 11)

Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi/ Tepecik

İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : El-Hac Muhammed Ağa'nın ehli Hatice Kadın

Vefat Tarihi : 15 Şaban 1251 H. / 6 Aralık 1835 M.

Fotoğraf No : 97.

Ölçüleri : BŞ: 75x23x7 cm. AŞ:-

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / الحاج محمد اغانك / اهلى جنتمکان / فردوس اشیان / مرحومه خدیجه قادین / روحیچون
الفاتحه / سنه ۱۲۵۱ فی ۱۰ ش

BŞ O (Allah), bâkidir / El-Hac Muhammed Ağa'nın / ehl-i cennet-i mekan / Firdevs-i
aşiyân / merhûme Hatice Kadın / ruhiçûn el- Fatiha / sene 15 Şaban 1251

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı yukarı doğru kavisli yükselip üzerinde kademeli olarak birleşmektedir. Kitabesi yedi satır olarak sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Yazıdan başka herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

X. TEPECİK MEZARLIĞI

Katalog No : 66 (TM 1)

Bulunduğu Yer : Tepecik Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : Halil oğlu Hâcı Mustafa Ağa

Vefat Tarihi : 1329 H. / 1911-1912 M.

Fotoğraf No : 98, 99.

Ölçüleri : **BŞ:** 90x25x6 cm. **AŞ:**80x23x5 cm. **U:** 1.90 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ آه من الموت / زیارتدن مقصد بر دعادر / بوگون بنا ایسه یارین سنادر / ... خلیل اغلو مرحوم / حاجی
مصطفی اغا روحیچون / فاتحه سنه ۱۳۲۹ / رمضان شریف ۲۱

BŞ Ah! ölümdendir / Ziyaretten maksat bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır /
...Halil oğlu merhum / Hacı Mustafa Ağa ruhîçûn / Fatiha sene 1329 / Ramazan-ı şerif
21

Genel Özellik ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesi dikdörtgen formdadır ve baş şâhidesinin başlığı hamidî fes tipindedir. İç yüzünde kitabe yar alır ve yedi satır olup sülüs hatla yazılmıştır. Yazıların arasını kabartma ince çizgiler ayırmıştır. Ayak şâhidesi

yuvarlak tepelikli olup iç kısmın gövdesinde kabartma servi ağacı süslemesi yer almaktadır.

Katalog No : 67 (TM 2)
Bulunduğu Yer : Tepecik Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 03.03.2019
Kimliği : Çelbeşli oğlu İbrahim kerimesi Fatıma
Vefat Tarihi : 1320 H./ 1902-1903 M.
Fotoğraf No : 100
Ölçüleri : BŞ: 60x21x8 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

۱۳۲۰ / مرحوم و مغفور / جلبشلی اغلو ابراهيم / کریمه سی فاطمه روحنه / فاتحه BŞ

BŞ 1320 / merhûm ve mağfûr / Celbeşli oğlu İbrahim / kerimesi Fatıma ruhuna / Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formundaki kadına ait olan mezar taşının baş kısmı zarar görmüştür. Kitabesi beş satır halinde ve sülüs hatla yazılmıştır. Vefat tarihinin ve Fatiha ibarelerinin bulunduğu kısım pano içerisinde yazılmıştır.

Katalog No : 68 (TM 3)
Bulunduğu Yer : Tepecik Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 03.03.2019
Kimliği : Hacı ... Efendi Adem
Vefat Tarihi : 1326 H. / 1908-1909 M.
Fotoğraf No : 101
Ölçüleri : BŞ: 125x34x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / يارب زيشان مغفرت ايله غفران / يارب ذا الجلال مرحمت ايله رحمن / يا قبرمى زيارت ايدن اخوان / بحق مرحومه فاتحه ايده احسان / مرحوم حاجى ... افندى ادم / ذوالقرين / سنه ١٣٢٦

BŞ O (Allah), bâkidir / Ya Rabbi zişân mağfîret eyle ğufrân / Ya Rabbi zü'l-Celâl merhamet eyle rahmân / ya kabrimi ziyaret eden ihvân / bi-hakki merhûme Fatiha ede ihsân / merhûm Hacı... Efendi Adem / zü'l-karîn / sene 1326

Genel Özellik ve Süsleme: Mezar taşı mezarlığın girişindeki çam ağacının hemen arkasındadır. Ağaca çok yakın olduğu için yosun ve benzeri unsurlardan dolayı kitabesini okumakta zorlanılmıştır. Baş şahidesi başlığı hamidî fes tipindedir. Kitabesi boyun kısmının altında başlar ve sekiz satır olarak sülüs hatla mâil şekilde yazılmıştır. Satırlar arasında kabartma ince çizgiler yer almaktadır ve yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 69 (BCH 12)

Bulunduğu Yer : Bayır Cami Haziresi/ Tepecik

İnceleme Tarihi : 03.03.2019

Kimliği : el-Hac Muhammed Ağa'nın kerimesi Mustafa Ağa'nın ehli Hediye Molla

Vefat Tarihi : 1251 H. / 1835-1836 M.

Fotoğraf No : 102.

Ölçüleri : BŞ: 80x25x8 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / الحاج محمد اغانك / مخدومى مصطفى اغانك / اهلى جنتمکان مرحومه / و مغفور هديه منلانک / روحیچون فاتحه / سنه ١٢٥١

BŞ O (Allah), bâkidir / El-Hac Muhammed Ağa'nın / mahdumu Mustafa Ağa'nın / ehl-i cennet-i mekân merhume / Hediye Molla'nın / ruhiçûn Fatiha / sene 1251

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formdaki kadına ait olan mezar taşının başlığı yukarı doğru kavisli şekilde yükselip kademeli olarak tepede birleşmektedir. Yedi satır olan kitabesi sülüs hatla yazılmış olup araları kabartma çizgilerle ayrılmıştır. Yazı dışında başka süs unsuru bulunmamaktadır. Mezar yarısına kadar toprağa gömülmüştür.

XI. YAMANLI MEZARLIĞI

Yamanlı mahallesi ilçe merkezinin 7 km. uzağında kuzeyde yer alır. Mezarlığı köyün çıkışıdır.

Katalog No	: 70 (YM 1)
Bulunduğu Yer	: Yamanlı Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 04.04.2019
Kimliği	: Osman Efendi'nin mahdumu Hafız es-Seyyit Muhammed Tevfik Efendi
Vefat Tarihi	: 1279 H. / 1862-1863 M.
Fotoğraf No	: 103.
Ölçüleri	: BŞ: 106x26x9 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Ta'lik
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / ارجعی امرینه ایتدم اجابت / مقصودم رضا ویر قبله عنایت / کرم ایت روحمه اوقو اوچ آیت /
اولور شفیعمز مختار احمد / بو باع گلشنده تازه گل ایدم / سر سبحانک هم بلبلیدم / اهل طریقاتک تشنه ولیدم /
بکابق گل عبرت ال پدرنک دوردانه سیدم / قصریه قضاسی انجه نافی عثمان / افندنک مخدومی حافظ السید /
محمد توفیق افندی اغانک روحنه فاتحه / سنه ۱۲۷۹

BŞ O (Allah), bâkîdir / İrci'(dön) emrine ettim icabet / maksudum rıza ver kable inâyet
/ kerem et ruhuma oku üç ayet / olur şefî'imiz muhtâr-ı Ahmet / bu bağ-ı gülşende taze
gül idim / ser subhânın hem bülbülü idim / ehlî tarikatın teşne deliydim / bana bak gel
ibret al pederin dürdânesiydim / Kasriye(?) kazası İnce Nafi Osman / Efendi'nin
mahdumu Hâfız es-Seyyit / Muhammed Tevfik Efendi ruhuna Fatiha / sene hicri 1279

Genel Özellikler ve Süsleme: Bu mezar taşı oradaki halka göre Yemenli Dede'ye ait olduğu ve köyün isminin de buradan geldiği söylenmektedir. Dikdörtgen formda olan mezar taşı aşağıya doğru daralmaktadır. Mezar taşının başlığı sarıktır ve kitabesi boyun kısmının bitiminden başlar ve on dört satır olarak devam etmektedir. Kitabe ta'lik hatla mâil olarak yazılmış ve satır aralarında kabartma ince çizgiler bulunmaktadır. Yazı dışında mezar taşı üzerinde süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 71 (YM 2)
Bulunduğu Yer : Yamanlı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 04.04.2019
Kimliği : Veli oğlu Marun mahdumu Marun
Vefat Tarihi : 1922 M.
Fotoğraf No : 104.
Ölçüleri : BŞ: 70x27x9 cm. AŞ:50x27x4 cm. U: 1.80 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ هو الباقي / گلوش عمروم اجل / قیلدی حراب دیواننه / گلدیم قیلما بکا عزاب / ولی اوغلی مارون / مخدومی
مارون روحنه / فاتحه سنه ۱۹۲۲

BŞ O (Allah), bâkîdir / Gülüş ömrüm ecel / kıldı harap divanına / geldim kılma bana
azâb / Veli oğlu Marun / mahdumu Marun ruhuna / Fatiha sene 1922

Genel Özellik ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidenin başlığı hamidî fes tipindedir. Kitabe baş taşının dış yüzünde ve başlığın altında yer alır. Yedi satır olarak sülüs hatla yazılmıştır. Ayak şâhidesinin tepeliği sivri kemerlidir ve üzerinde herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 72 (YM 3)
Bulunduğu Yer : Yamanlı Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 04.04.2019

Kimliği : ...Hüseyin
Vefat Tarihi : 1131 H. / 1718-1719 M.
Fotoğraf No : 105
Ölçüleri : BŞ: 50x20x9 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Oyma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ ...حسين... ۱۱۳۱

BŞ ....Hüseyin...1131

Genel Özellikler ve Süsleme: Oldukça yıpranmış dikdörtgen formda olduğu muhtemel olan mezar taşından geriye sadece isim ve tarih yazısı kalmıştır. Sülüs hatla yazılan yazı taşa oyulmuştur.

XII. ÜÇBEYLİ MEZARLIğI

Üçbeyli Mahallesi ilçe merkezine 5 km uzaklıkta ve doğusunda yer almaktadır.

Katalog No : 73 (ÜBM)
Bulunduğu Yer : Üçbeyli Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.04.2019
Kimliği : İbrahim Beşe Oğlu Halil Ağa
Vefat Tarihi : 1218 H. / 1803-1804 M.
Fotoğraf No : 106
Ölçüleri : BŞ: 120x33x15 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

سنه ۱۲۱۸ / هو الخلاق الباقي / مرحوم و مغفور له / ابراهيم بشه او غلى / خليل اغانك

BŞ

BŞ O(Allah), bâkî ve yaratandır / merhûm ve mağfûr leh / İbrahim Beşe Oğlu / Halil Ağa'nın / ...(ağaç sarmış)

Genel Özellikler ve Süsleme: Ağaç dibinde olan mezar taşı, yıllar geçtikçe ağacın gövdesiyle bütünleşmiştir, sanki ağaçla kucaklaşmışlardır. Baş taşının başlığı kavuk türündedir. Prizmatik dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin üst köşeleri yıpranmıştır. Kitabesi ağaç köküne kadar olan kısım beş satırdır ve sülüs hatla hakkedilmiştir. Yazıdan başka mezar taşının üzerinde süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 74
Bulunduğu Yer	: Ovaazatlı Mahallesi/ Yol kenarında
İnceleme Tarihi	: 07.03.2019
Kimliği	: Cinci Mehmet
Vefat Tarihi	: 1338 H. / 1919-1920 M.
Fotoğraf No	: 107, 108.
Ölçüleri	: BŞ: 130x35x12 cm. AŞ: 120x44x7 cm. U: 1.40 cm.
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هوالباقى / نوش ايليوب شربت شهادت / گنج ياشنده اولدى نيشنى جنت / اوله قبرى پر نور تا روز
قيامت ايلير اكا قاموس رحمت / امر حقله گنج ياشنده ... بو تنم / جينجى محمد ايلدى اسمم شمدى بورده مدفنم /
گيجه گوندوز يول بوينده اهل خير بکلرم / کيم قبرم ايتمز محزون برفاتحه ايسترم / سنه ۱۳۳۸

BŞ O (Allah), bâkîdir / Nûş eyleyüb şerbet-i şehâdet / Genç yaşında oldu nişîn-i
cennet / Ola kabri pür-nûr tâ rûz-u kıyâmet / Eyler Ona kâmus rahmet / Emr-i Hak'la
genç yaşında ... bu tenim / Cinci Mehmed eyledi ismim şimdi burada medfunum / Gice
gündüz yol boyunda ehl-i hayr beklerim / Kim kabrim itmez mahzûn bir Fatiha isterim /
1338 Sene

Genel Özellikler ve Süsleme: Kuva-i Milliyeci olan Cinci Mehmet, yunan işgalleri sırasında 1920-1922 yıllarında köyünü korumak için örgütlenlerin arasında yer almıştır ve mücadele etmiştir. Fakat bir Panayot adında bir Yunanlı tarafından, arkasından vurularak şehit edilmiştir.⁴⁸ Ayak ve baş şâhidesi bulunan mezarın etrafı tamiratta betonla çevrilmiştir. Baş şâhidesinin başlığı hamidî fes tipindedir ve altında kitabesi yer alır. İç yüzünde olan kitabe dokuz satırdır ve sülüs hatla kabartma olarak hakkedilmiştir. Satırların arasında kabartma ince çizgiler bulunur ve yazı mâil olarak yazılmıştır. Ayak taşının tepeliği sivri kemerlidir ve üzerinde herhangi süs unsuru bulunmamaktadır.

XIII. LALAŞAHİNPAŞA MAHALLESİ MEZARLIĞI

Katalog No	: 75 (LŞM 1)
Bulunduğu Yer	: Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi	:17.03.2019
Kimliği	: Ahmet Efendi kızı Zeynep Kadın
Vefat Tarihi	: Muharrem 1153 H. / Mart 1740 M.
Fotoğraf No	: 109.
Ölçüleri	: BŞ: 60x20x12 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

احمد افندى كزى مرحومه / زينب قادين / روحنه فاتحه / سنه ١١٥٣ فى محرم **BŞ**

BŞ Ahmet Efendi'nin / kızı merhume / Zeynep Kadın / ruhuna Fatiha / sene 1153 fi Muharrem

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı zarar görmüştür. Kitabesi gövde kısmında yer alır ve beş satır olarak sülüs hatla yazılmıştır. Satırlar dikdörtgen panoların içinde yer alır. Yazı dışında mezar taşının üzerinde süs unsuru yoktur.

⁴⁸ <https://pasada.com.tr/t-c-kuvayi-milliyeci-cinci-mehmet-2/>

Katalog No : 76 (LŞM 2)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Muhtar Molla Muhammed Ağa'nın mahdumu Hafız Şerif
Vefat Tarihi : 1318 H. / 1900-1901 M.
Fotoğraf No : 110.
Ölçüleri : BŞ: 90x28x10 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ آه من الموت / قبرمی زیارت ایلین اخوان / اوقویه لر روحمه فاتحه مبین / دره محله سندن مختار ملا
محمد اغانک مخدومی / حافظ شریق س ۱۸ / سنه ۱۳۱۸

BŞ Ah! ölümdendir / kabrimi ziyaret eden ihvân / okuyalar ruhuma Fatiha-i Mûbîn /
Dere Mahallesinden Muhtar Molla Muhammed mahdumu / Hafız Şerif yaş (sin) 18 sene
1318

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki mezar taşının başlığı sarık tipindedir ve kitabesi boyun kısmının altında yer alır. Kitabe yedi satırlı, kabartma sülüs hatlı ve hafif sağa mâil olarak yazılmıştır. Satırlar kabartma ince çizgilerle bölünmüştür. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 77 (LŞM 3)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Sünnetçizâde Muhammed Beşe
Vefat Tarihi : 1185 H. / 1771-1772 M.
Fotoğraf No : 111
Ölçüleri : BŞ: 90x24x12 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ زیارتدن مراد اولان بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکادر / مرحوم سنتجی زاده / محمد باشه روحنه
الفاتحه سنه ۱۱۸۵

BŞ Ziyaretten murad olan bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / merhûm
Sünnetçizâde / Muhammed Başe ruhuna / el-Fatiha sene 1185

Genel Özellikler ve Süsleme: Ağaca yaslı olan dikdörtgen formundaki mezar taşının
başlığı kırılmıştır. Kitabesi beş satır olarak panoların içine kabartma sülüs hattıyla
hakkedilmiştir. Yazı dışında herhangi bir sus unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 78 (LŞM 4)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : el-Hac Süleyman Efendinin kerimesi Şerife Hanım

Vefat Tarihi : 1325 H. / 1907-1908 M.

Fotoğraf No : 112, 113.

Ölçüleri : **BŞ:** 105x28x6 cm. **AŞ:** 90x30x5 cm. **U:** 2.20 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ زیارتدن مراد همان بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکادر / گلوب قبرمی زیارت ایدن اخوان /
اوقوسون روحمه بر فاتحه احسان / ملک قریه لی الحاج سلیمان افندی / کریمه سی مرحوم و مغفور لها / شریفه
خانم روحنه الفاتحه / سنه ۱۳۲۵

BŞ Ziyaretten murad hemân bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / gelip kabrimi
ziyaret eden ihvân / okuyup ruhuma bir Fatiha ihsan / Melik karyeli el-Hac Süleyman
Efendinin / kerimesi merhûm ve mağfûr leha / Şerife Hanım ruhuna el-Fatiha / sene
1325

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidelerinin tepelik kısımları sivri kemerli olup aynı formdadırlar. Baş şâhidinin iç yüzünün tepelik alınlığı yaprak ve çiçek kompozisyonu yüksek kabartmadır. Tepelik kısmının altında kitabe yer alır ve sekiz satırlı mâil olarak yazılmıştır. Kitabenin satırları panolar içinde kabartmalı olarak sülüs hattıyla hakkedilmiştir. Ayak şâhidesinin iç yüzünün tepe alınlığında yaprak kıvrımı motifleri bulunmakta ve gövdesinde kabartma servi ağacı bezemesi yer almaktadır.

Katalog No : 79 (LŞM 5)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Sünnetçizâde Muhammed'in kızı Emine
Vefat Tarihi : Gurre-i Ramazan 1197 H. / Temmuz 1783 M.
Fotoğraf No : 114
Ölçüleri : BŞ: 90x26x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ غره رمضان سنه ١١٩٧ / هو الحى الذى لا يموت / گنجلیگینه دویمیان مرادینه ارمیان / مرحومه و مغفورامینه / بنت سنتجی زاده محمد / روحلریچون الفاتحه

BŞ Gurre-i Ramazan sene 1197 / O(Allah), ölümsüz olandır / Gençliğine doyamayan muradına ermeyen / merhûme ve mağfûre Emine / bint-i Sünnetçizâde Muhammed / ruhları için el-Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı zarar görmüş ve kırılmıştır. Kitabesi boyun kısmının bitiminden başlar ve altı satır kabartma sülüs hattıyla yazılmıştır. Yazılar dikdörtgen panoların içinde yer almaktadır. Mezar taşında yazı dışında herhangi bir süs unsuru yoktur.

Katalog No : 80 (LŞM 6)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : Müezzîn Oğlu el-Hac Mehmed

Vefat Tarihi : 1027 H. / 1617-1618 M.

Fotoğraf No : 115.

Ölçüleri : BŞ: 100x26x12 AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ سنه ١٠٢٧ / يلان دنيا متاعندن / همان ايمان ايمش انجق / ... ايمش كلى / صوكى ويران ايمش
انجق/مرحوم و مغفور مؤذن / او غلى الحاج محمد روحنه فاتحه

BŞ Sene 1027 / yalan dünya metaından / hemân iman imiş ancak / (kırık)... imiş külli
/ sonu virân imiş ancak / merhûm ve mağfûr Müezzîn / Oğlu el-Hac Mehmed ruhuna
Fatihâ

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formdaki mezar taşının başlığı sarık tipindedir. İç başlığın yarısı görünmekte ve üzeri iri dilimli bezlerle sarılmıştır. Kitabesi boyun kısmının altında yer alır ve yedi satırdan oluşur. Sülüs hatla yazılan kitabe alçak kabartmadır. Mezar taşının sağ kenar kısımları kırılmış olup bazı harfler bu yüzden okunamamıştır.

Katalog No : 81 (LŞM 7)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 17/03/2019

Kimliği : İmam Oğlu Ahmet kızı Fatıma Kadın

Vefat Tarihi : 1207 H. / 1792-1793 M.

Fotoğraf No : 116.

Ölçüleri : BŞ: 110x55x7 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ سنه ١٢٠٧ / هو الخلاق الباقي / زيارتدن مراد دعادر / بو گون بكا ايسه يارين سكا در / مرحوم و

مغفورلها / امام اوغلى احمد قزى فاطمه / قادين روحنه فاتحه

BŞ Sene 1207 / O(Allah), yaratan ve bâkîdir / ziyaretten murad duadır / bugün bana ise yarın sanadır / merhûm ve mağfûrun leha / İmam oğlu Ahmed Ahmet kızı Fatıma / Kadın ruhuna Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının tepeliği yuvarlak dilimlidir. Kitabesi yedi satırdır ve sülüs hatla kabartılarak hakkedilmiştir. Yazı dışında mezar taşında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 82 (LŞM 8)
Bulunduğu Yer	: Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi	: 17.03.2019
Kimliği	: Salih Efendinin kerimesi Hanife Molla
Vefat Tarihi	: 2 Şevval 1227 H. / 9 Ekim 1812 M.
Fotoğraf No	: 117.
Ölçüleri	: BŞ: 100x21x8 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ بنى قيل مغفرات ای رب / یزدان بحق عرش اعظم / نور قرآن گلوب قبرم زیارت
/ ایدن اخوان ایده لر / روحمه بر فاتحه احسان / صالح افندنیك کریمه سی / مرحوم حنیفه ملا روحنه / فاتحه سنه
۱۲۲۷ فی ل ۲

BŞ Beni kıl mağfîret ey Rabbi / yezdân Bi hakkı arş-ı azam / nur-i Kuran gelüp kabrim ziyaret / eden ihvân Edeler / ruhuma bir Fatiha ihsân / Salih Efendinin kerimesi / merhum Hanife Molla ruhuna / Fatiha sene 1227 Şevval 2

Genel Özellikler ve Süsleme: Ağaç altında bulunan prizmatik dikdörtgen formdaki mezar taşının başlığı zarar görmüştür. Kitabesi gövde kısmında yer alır ve sekiz satırdır. Yazı sülüs hatla yazılmıştır ve satırların arasında kabartma ince çizgiler bulunmaktadır. Yazı dışında süs unsuru yoktur.

Katalog No : 83 (LŞM 9)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Esmâ Kadın
Vefat Tarihi : 1213 H. / 1798-1799 M.
Fotoğraf No : 118.
Ölçüleri : BŞ: 50x10x26 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / ülüs
Kitabe :

BŞ ... الهی ... سندن گلیک ایمان دولتی / زیارت ایلین قبرمی او قوسون قل هو الله ایتی / موحوم اسما
قادین روحنه الفاتحه / سنه ۱۲۱۳ فی ۱۵ هـ

BŞ ... (kırık) ilahi ... sinden gelin iman devleti / ziyaret eyleyen kabrimi okusun 'Kul hüve-Allah' ayeti / merhûm Esmâ Kadın ruhuna el-Fatiha / sene 1213 Hicri (15)

Genel Özellik ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının üst kısmının yarısı kırılmıştır. Kitabesinden aşağıdaki dört satırı tam şekilde durmakta üstteki iki satırı yanlardan kırık olduğu için okunamamaktadır. Kitabe sülüs hatla kabartma olarak yazılmıştır. Satırların arasını kabartma çizgiler bölmektedir. Yazı dışında herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 84 (LŞM 10)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Müezzinzâde el-Hac Mustafa Ağa
Vefat Tarihi : Gurre-i Şaban 1190 H. / Eylül 1747 M.
Fotoğraf No : 119.
Ölçüleri : BŞ: 60x21x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Nesih

Kitabe :

مؤذن زاده / الحاج مصطفى اغا / روحنه فاتحه / سنه ۱۱۹۰ غره شعبان **BŞ**

BŞ Müezzinzâde / el-Hac Mustafa Ağa / ruhuna el-Fatiha / sene Gurra-i Şaban 1190

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşı aşağıya doğru daralmaktadır. İç kısımda yer alan kitabesi dört satırdır ve dikdörtgen panoların içine kabartma nesih hatla yazılmıştır. Vefat tarihinin olduğu panonun alt tarafında çiçek ve yaprak motifi kabartmalı olarak işlenmiştir.

Katalog No : 85 (LŞM 11)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : Derviş İbrahim

Vefat Tarihi : 1152 H. / 1739-1740 M.

Fotoğraf No : 120.

Ölçüleri : **BŞ:** 80x20x11 cm. **AŞ:** -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

موحوم درويش / ابراهيم روحنه فاتحه / سنه ۱۱۵۲ **BŞ**

BŞ Merhûm Derviş / İbrahim ruhuna Fatiha / sene 1152

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı dardağan tipine örnektir. Kitabesi boyun kısmının altında yer alan gövdededir ve üç satırdır. Kabartma sülüs hatlı kitabesinden başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 86 (LŞM 12)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : (kırık) ..adehiye Kadın

Vefat Tarihi : 1163 H. / 1749-1750 M.

Fotoğraf No : 121.

Ölçüleri : BŞ: 80x21x11 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ بر جوان نازہ نینک مسکندر / بو مزار حاکه یکسان ایلدی / تازه وجودک روزگار / موحومه و مغفوره /
...ادهیه قادین روحنه / فاتحه سنه ۱۱۶۳ /

BŞ Bir civân nâzeninin meskenidir / bu mezar hâk ile yeksân eyledi / taze vücudumu
rüzgar / merhûme ve mağfûre / ... (kırık) adehiye Kadın ruhuna / Fatiha sene 1163

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı kırılmıştır. Gövdesinde yer alan kitabe altı satırdır ve kabartma sülüs hatla yazılmıştır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 87 (LŞM 13)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : Mustafa Efendi

Vefat Tarihi : 12 Rebiyülevvel 1143 H. / 25 Eylül 1730 M.

Fotoğraf No : 122.

Ölçüleri : BŞ: 120x20x12 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ زیارتدن مراد / بر دعادربو گون بکا ایسه یارین / سکادر موحوم کاتب / الخطیب امام المکرم /
مصطفی افندی روحنه / فاتحه سنه فی ۱۲ راسنه ۱۱۴۳ /

BŞ Ziyaretten murad / olan duadır / bugün bana ise yarın / sanadır merhûm Kâtibü'l /
Hatip İmamü'l Mükerrerem / Mustafa Efendi ruhuna / Fatiha 12 Rebiyülevvel sene 1143

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlık kısmı kırıktır. Kitabe gövdede yer alır ve yedi satırdır. Kabartma sülüs hatla yazılan satırların arasında kabartma ince çizgiler yer almaktadır. Yazı dışında herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 88 (LŞM 14)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Hacı Mahmud'un kerimesi Aişe Molla
Vefat Tarihi : 1210 H. / 1795-1796 M.
Fotoğraf No : 123.
Ölçüleri : BŞ: 70x17x9 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

حاجی محمود ک / کریمه سی مرحومه / عائشه منلانک / روحنه فاتحه / سنه ۱۲۱۰ BŞ

BŞ Hâcı Mahmud'un / kerimesi merhume / Aişe Molla'nın / ruhuna Fatiha / sene 1210

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlık kısmı kırıktır. Kitabesi dört satır olarak kabartma sülüs hatla hakkedilmiş olup gövdede yer almaktadır. Yazı dışında herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 89 (LŞM 15)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 17.03.2019
Kimliği : Aişe Molla
Vefat Tarihi : 1202 H. / 1787-1788 M.
Fotoğraf No : 124.
Ölçüleri : BŞ: 70x19x10 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ سنه ۱۲۰۲ / مرحومه عائشه / ملا روحنه / الفاتحه

BŞ Sene 1202 / Merhûme Aişe / Molla ruhuna / el- Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının baş kısmı yukarı doğru kavisli olarak yükselir ve üst kısmı düzdür. İç yüzünde yer alan kitabesi dört satır olup kabartma sülüs hatla hakkedilmiştir. Yazılar dikdörtgen panoların içinde yer alır ve mezar taşının üzerinde yazı dışında bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 90 (LŞM 16)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 17.03.2019

Kimliği : Hasan Ağa'nın kerimesi Aişe Hanım

Vefat Tarihi : 1312 H. / 1894-1895 M.

Fotoğraf No : 125.

Ölçüleri : BŞ: 90x24x8 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / فنادن بقايه ايلدى رحلت / ايده حق قبريمي روضاء جنت / حسن اغانك كريمه سي / عائشه

حانمک / روحیچون فاتحه / سنه ۱۳۱۲

BŞ O (Allah), bâkîdir / Fenâdan bekâya eyledi rihlet / ede Hâk kabrimi ravza-i cennet / Hasan Ağa'nın kerimesi / Aişe Hanımın / ruhiçûn Fatiha / sene 1312

Genel Özellikler ve Süsleme: Sivri kemer tepelikli olan mezar taşı dikdörtgen formdadır ve aşağıya doğru daralmaktadır. Tepelik alınlığındaki kabartma kıvrım dallar yelpazeyi andırmaktadır. Alınlığın altında yer alan kitabe yedi satır olarak kabartma celi sülüs hatla yazılmıştır. Yazıların “Hüve’l-Bâki” kısmı yuvarlak diğer satırlar dikdörtgen pona içerisinde yer alır.

Katalog No : 91 (LŞM 18)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 25.03.2019

Kimliği : Eyüp Oğlu Adil Efendi

Vefat Tarihi : 1337 H. / 1918-1919 M.

Fotoğraf No : 126.

Ölçüleri : BŞ: 90x35x10 cm. AŞ:85x34x6 cm. U:2.45 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / كمسه مال اولمدى بو جهان / گنجگنده اجل شربتتى اجدى شو جوان / بر گون اولور هرکسه
... آهو فغان / حمزابگ محله سندن / ايوب اوغلى آديل افنديک / روحنه بر فاتحه احسان / سنه ۱۳۳۷

BŞ O (Allah), bâkidir / Kimseye mal olmadı bu cihân / gençliğinde ecel şerbetini içti
şu civân / bir gün olur herkese ... ahu figân / Hamzabey Mahallesinden / Eyüp Oğlu Adil
Efendinin / ruhuna bir Fatiha ihsân / sene 1337

Genel Özellikler ve Süsleme: Baş ve ayak şâhidesinden oluşan toprak mezarın baş şâhidesi dikdörtgen formda olup başlığı fes tipindedir. Kitabesi baş şâhidenin dış kısmında yer alır ve sekiz satırlı kabartma sülüs hattıyla mâil olarak hakkedilmiştir. Satırların arasında kabartma ince çizgiler yer alır. Ayak şâhidesi sivri kemer tepelikli olup üzerinde herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 92 (LŞM 19)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 25.03.2019

Kimliği : Osman Beşe
Vefat Tarihi : 1159 H. / 1746-1747 M.
Fotoğraf No : 127, 128.
Ölçüleri : BŞ: 100x18x10 cm. AŞ:70x25x8 cm. U:2.55 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ فاتحه / اقويالرحمت للعلمين دوراغ / جنت اوله مقامى / آمين مرحوم عثمان / بشه روحنه / ۱۱۵۹

BŞ Fatiha / okuyalar rahmeten lil'alemin durağı / cennet ola makamı / amin merhûm Osman / Beşe ruhuna / 1159

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin başlığı dardağan tipindedir. Kitabesi iç kısımda gövdede yer alır ve yedi satırdır. Kabartma sülüs yazı çeşidiyle yazılan kitabenin satırları dikdörtgen panolar içerisinde yer alır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır. Ayak şâhidesi dikdörtgen formda olup aşığıya doğru daralmaktadır ve tepeliği sivri kemerlidir. Üzerinde süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 93 (LŞM 20)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 25.03.2019
Kimliği : Hafız Efendi'nin Oğlu Mehmed Emin
Vefat Tarihi : 1239 H. / 1823-1824 M.
Fotoğraf No : 129.
Ölçüleri : BŞ: 65x22x12 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ ۱۲۳۹ / حافظ افندينک / اوغلى مرحوم / محمد امين روحنه / الفاتحه

BŞ 1239 / Hafız Efendi'nin / Oğlu merhum / Mehmed Emin ruhuna / el-Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlık kısmı kırılmıştır ve yazı kısmı karıncalanmıştır. Vefat tarihiyle başlayan kitabesi beş satır kabartma sülüs yazı çeşidiyle hakkedilmiştir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 94 (LŞM 21)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 25.03.2019
Kimliği : Müezzinzâde Yusuf Ağa
Vefat Tarihi : 1214 H. / 1799-1800 M.
Fotoğraf No : 130.
Ölçüleri : BŞ: 90x22x9 cm. AŞ:60x26x4 cm. U: 2.30 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ سنه ١٢١٤ / نوجوان كدى جنت باغنه / فراقى قلدی والدینک جاننه / مرحوم و مغفور له / مؤذن زاده
یوسف اغا / روحنه الفاتحه / تاریخ غره رمضان

BŞ Sene 1214 / Nevcivân gitti cennet bağına / firaki kaldı valideynin canına / merhûm
ve mağfûrun leh / Müezzinzâde Yusuf Ağa / ruhuna el-Fatiha / tarih gurre-i Ramazan

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş mezar taşının başlığı kâtibî serpuşludur. Dış yüzünde yer alan kitabesi boyun kısmından başlar ve yedi satırdır. Kabartma sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Ayak şâhidesi üçgen tepelikli dikdörtgen formdadır ve herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 95 (LŞM 22)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 25.03.2019
Kimliği : Leblebici Mahmud
Vefat Tarihi : 1210 H. / 1795-1796 M.
Fotoğraf No : 131.
Ölçüleri : BŞ:70x23x10 AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الخلاق / الباقي مرحوم / و مغفور له / لبلبجي محمود / روحنه فاتحه / سنه ١٢١٠

BŞ O (Allah), yaratan / bâkidir merhum / ve mağfurun lehâ / Leblebici Mahmud / ruhuna Fatiha sene 1210

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı boyun kısmından kırılmıştır. Kitabesi iç yüzünde yer alır ve beş satırlıdır. Kabartma sülüs yazı çeşidiyle yazılan satırlar dikdörtgen panolar içerisinde. Yazı dışında herhangi süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 96 (LŞM 23)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta

İnceleme Tarihi : 25.03.2019

Kimliği : Hacı Halil Ağazâde İbrahim Efendi

Vefat Tarihi : 17 Şaban 1329 H. / 13 Ağustos 1911M.

Fotoğraf No : 132, 133.

Ölçüleri : **BŞ**:110x40x18 **AŞ**:110x40x18 **T**:2.10x45x35

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik

Kitabe :

BŞ هو الخلاق الباقي گنج ايکن اردی بنی سهم قضا / سوق تقدير اويله ايتمش اقتظا / مؤمنم مجرمک اولسه م
يا اله / محو ايدر عفوک نيجه يوزبين گناه / فخر عالم عشقنه ای گردگار / قيل بنی شاه شهیده بجوار / مرحوم و
مغفور له حاجی خليل اغا / زاده حافظ ابراهيم روحیچون / فاتحه فی ١٧ شعبان سنه ١٣٢٩

BŞ O (Allah), yaratan ve bâkidir / Genç iken erdi beni sehm-i kazâ / Sevk-i takdir öyle
imiş iktizâ / Mü'min-i mücrim olsam ya İlâh / Mahv ider avfin nice yüz bin günah /
Fâhr-i âlem aşkına ey girdigâr / Kıl beni şah-ı şehide bi-civâr / Merhûm ve mağfurün leh
Hacı Halil Ağa / Zâde Hafız İbrahim Efendi ruhiçûn/ Fatiha fi 17 Şaban sene 1329

Genel Özellikler ve Süsleme: Tekne mezar tipindeki istisnai örneklerden olan mezar

taşının ayak ve baş şâhidelerinin ikisinde de başlık bulunmaktadır. Baş şâhidenin dış yüzünde yar alan kitabesi tüm gövdeyi kaplamaktadır. On satır halinde mâil olarak ta'lik hatla yazılmıştır. Başlığı ise fesin üzerine kalın dilimli destarla sarılarak oluşturulan sarık tipindedir. Ayak şâhidesinin başlığı ise külah formundadır. Dış yüzeyinde simetrik olarak yapılmış kıvrım dal, yaprak ve lale kompozisyonu yer alır ve iç yüzü sadedir. Mezar taşının pehlelerinin dış yüzeyinde kabartma süslemeler mevcuttur. Bunlar çiçek başları, yapraklar, kıvrım dallardan oluşan motiflerdir. Ayak şâhidesi tipolojik yapısından dolayı mezara sonradan eklenmiş olabileceği düşünülse de taş yapısı ve süsleme bakımından mezarın diğer unsurlarıyla tam bir uyum arzettiği için böyle bir kaanate varamadık. Pehle kısımlarının birleştirme yerlerinden ayrıldığı gözlenmiş ve sonradan restorede bu ayrılan yerlerin betonla birbirlerine tutturulmaya çalışıldığı gözlenmiştir. Mezarın tipolojik açıdan diğer örneklerden farklı olması hasebiyle mezar taşının sipariş üzere yaptırıldığı kanaati güçlüdür.

Katalog No	: 97 (LŞM 24)
Bulunduğu Yer	: Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi	: 25.03.2019
Kimliği	: Kayukcu kerimesi Hanife Molla Kadın
Vefat Tarihi	: 1210 H. / 1795-1796 M.
Fotoğraf No	: 134, 135.
Ölçüleri	: BŞ:127x38x7 AŞ:-
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ سنه ۱۲۱۰ / سبانک یا وارث / عین عبرتله بقانلر بو مزارم گلمایه / کمسنه بلمز حالمی تا گلمینجه باشنه / یا الهی ایله رحمت قبر .... / و جمله مؤمنلرله گیرم جنته مولام صفا / روحمی تزکیر.... / قیوجی کریمه سی مرحومه و مغفور لها حنیفه منلا قادین روحنه الفاتحه / اخر شهر شعبان اول شهر رمضان

BŞ Sene 1210 / Subhâneke ya vâris / ayn-ı ibretle bakanlar bu mezarım gelmeye / kimse bilmez halimi ta gelmeyince başına / ya ilâhi eyle rahmet kabr-i ... / ve cümle müminlerle girem cennete Mevlâm safa / ruhumu tezkir ... / kayukcu kerimesi

Merhûme ve mağfurün leha / Hanife Molla Kadın ruhuna el-Fatiha / ahir-i şehri Şaban evvel-i şehri Ramazan

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşı dilimli tepeliklidir ve yukarıya doğru genişlemektedir. Ortadan kırılmış olan mezar taşı tepeliğinin alınlığında kabartma kıvrım yaprak motifleri yer alır. Gövde kısmındaki kitabenin ilk üç satırının kenar kısımların simetrik şekilde çiçek ve kıvrım dal kompozisyonları yer alır. Kitabe on satır, kabartma celi sülüs yazı çeşidiyle hakkedilmiştir. Satırların arasında ince kabartma çizgiler yer alır.

Katalog No	: 98 (LŞM 25)
Bulunduğu Yer	: Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi	: 25.03.2019
Kimliği	: İsmail...
Vefat Tarihi	: 1212 H. / 1797-1798 M.
Fotoğraf No	: 136.
Ölçüleri	: BŞ: 58x34x12 cm. AŞ:-
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ ایتمدی مطعوناً مؤذن... / جرمن عفو ایدوب شر ... / ایلیه دار نعمله خدا اکرام اکا / گلدی اخواندن بری دیدی ... / جنت فردوسی اسماعیل ... / روحنه فاتحه سنه ۱۲۱۲

BŞ ... (kırık) etti mat'unen müezzin... (kırık) / cürmün afv edüp şer.... / eyleye dar-ı na'imiyle hüda ikram ona / geldi ihvandan biri dedi ... (tahrip olmuş) / Cennet-i Firdevs İsmail ... / ruhuna Fatiha sene 1212

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşı üst ve alt kısımlarından kırılmıştır ve yan taraflardan da zarar görmüştür. Bunun yüzünden kitabesini okumakta zorlanılmıştır. Kitabesinin kalan kısımları altı satır olup sülüs hatla mâil olarak hakkedilmiştir. Yazı dışında bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 99 (LŞM 26)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı I.Pafta
İnceleme Tarihi : 25.03.2019
Kimliği : -
Vefat Tarihi : -
Fotoğraf No : 137.
Ölçüleri : BŞ: 110x25x12 AŞ:-
Malzeme ve Teknik : Mermer
Yazı Dili ve Türü : -
Kitabe : -

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı serdengeçti serpuşludur. Kitabesi zamana yenik düşerek tamamen silinmiştir. Mezar taşında herhangi bir süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 100 (LŞM 27)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Osman kerimesi Aişe Kadın
Vefat Tarihi : 1210 H. / 1795-1796 M.
Fotoğraf No : 138.
Ölçüleri : BŞ: 80x26x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

مرحومه و مغفورلها / عثمان کریمه سی عائشه / قادین روحنه فاتحه / سنه ۱۲۱۰ BŞ

BŞ Merhûme ve mağfûrun leha / Osman kerimesi Aişe / Kadın ruhuna Fatiha / sene 1210

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı kavisli olarak yukarı yükselir ve üst kısmı düzdür. Gövde kısmında olan kitabesi dört satır olup kabartma sülüs hatla yazılmıştır. İlk üç satır dikdörtgen panoda, vefat tarihinin bulunduğu son satır harflerin şekline göre çerçevelenmiştir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 101 (LŞM 28)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Ömer Ağa'nın Oğlu İsmail Ağa
Vefat Tarihi : 1190 H. / 1776-1777 M.
Fotoğraf No : 139.
Ölçüleri : BŞ:125x32x15 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

هو الخلاق الباقي / مرحوم و مغفور / عمر اغا اوغلى اسماعيل اغا / روحچون فاتحه / سنه ۱۱۹۰ **BŞ**

BŞ O (Allah) yaratan ve bâkidir / merhûm ve mağfûr / Ömer Ağa Oğlu İsmail Ağa / ruhîçûn Fatiha / sene 1190

Genel Özellik ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı sarıktır. Gövde kısmının sağ üst köşesi kırılmıştır. Kitabesi gövdesinde olup beş satırdır. Kabartma sülüs hatla yazılmış olan satırlar son satır hariç dikdörtgen panolar içerisindedir. Yazı dışında mezar taşında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 102 (LŞM 29)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Şerife Molla Kadın
Vefat Tarihi : 1197 H. / 1782-1783 M.
Fotoğraf No : 140.

Ölçüleri : BŞ:100x26x12 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Nesih

Kitabe :

BŞ مرحومه و مغفورلها / شريفه منلا قادين / روحچون / الفاتحه سنه ۱۱۹۷

BŞ Merhûme ve mağfûr leha / Şerife Molla Kadın / ruhiçün / el-Fatiha sene 1197

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı yukarı doğru kavisli olarak yükselmektedir ve üstü kısmı düzdür. Kitabe boyun kısmının altında beş satır nesih hatla hakkedilmiştir. Yazı dışında mezar taşında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 103 (LŞM 30)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : Sakabaşı Oğlu Hasan Ağa

Vefat Tarihi : 1143 H. / 1730-1731 M.

Fotoğraf No : 141.

Ölçüleri : BŞ:110x25x15 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ بقمين چشم بصيرتله / مزارم طاشنه بلمز اول / حالم بنم تا گلمينجه باشنه / موحوم صاقه باشی اوغلی

/ حسن اغا روحنه / فاتحه سنه ۱۱۴۳

BŞ Bakmayın çeşm-î basiretle / mezarım taşına bilmez ol / halim benim ta gelmeyince başına / merhûm Sakabaşı Oğlu / Hasan Ağa ruhuna/ Fatiha sene 1143

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının boyun ve gövde kısmı bulunmaktadır. Gövde kısmında yer alan kitabesi altı satırdır ve kabartma sülüs yazı çeşidiyle hakkedilmiştir. Satırların arasında kabartma ince çizgiler bulunmaktadır. Mezar taşının üzerinde yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 104 (LŞM 31)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Beşirzâde el-Hâc Süleyman
Vefat Tarihi : 1192 H. / 1778-1779 M.
Fotoğraf No : 142.
Ölçüleri : BŞ:110x29x13 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

هو الخلاق الباقي / مرحوم و مغفور له / بشيرزاده الحاج / سليمان روحنه / الفاتحه سنه ١١٩٢ BŞ

BŞ O (Allah), yaratan ve bâkidir / merhûm ve mağfûrun leh / Beşirzâde el-Hâc / Süleyman ruhuna el-Fatiha / sene 1192

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı serdengeçti tipinde olup iyi durumdadır. Kitabesi boyun kısmının altındadır ve altı satırdır. Kabartma sülüs yazı çeşidiyle yazılan satırlar kalın kabartma çizgilerle ayrılmaktadır. Üçüncü satırın sonunda kabartma beş yapraklı çiçek motifi yer alır.

Katalog No :105 (LŞM 32)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Beşirzâde el-Hâc Hafız Ahmet Efendi
Vefat Tarihi : 1212 H. / 1797-1798 M.
Fotoğraf No : 143.

Ölçüleri : BŞ:90x30x12 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الخلاق الباقي / مرحوم و مغفور له / إلى رحمة ربه الغفور / بشيرزاده الحاج / حافظ احمد افندی / روحیچون فاتحه / سنه ۱۲۱۲

BŞ O (Allah), bâkîdir / merhûm ve mağfûrun leh / ilâ rahmetihi Rabbihi'l ğafûr / Beşirzâde el-Hâc / Hafız Ahmet Efendi / ruhiçûn Fatiha / sene 1212

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlıkla beraber boyun kısmı da kırılmıştır. Gövdenin iç kısmında yer alan kitabesi yedi satır sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Satırların arası kabartma çizgiler bölmektedir. Mezar taşında yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 106 (LŞM 33)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : Beşirzâde el-Hâc Hafız İbn Seyyid Molla Ahmet Efendi

Vefat Tarihi : 1197 H. / 1782-1783 M.

Fotoğraf No : 144.

Ölçüleri : BŞ:90x21x9 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ گنجلگنه دویمیان / مرحوم و مغفور / بشيرزاده الحاج حافظ / ابن السيد منلا احمد / روحنه فاتحه / سنه ۱۱۹۷

BŞ Gençliğine doymayan / merhûm ve mağfûr / Beşirzâde el-Hac Hafız / İbni's-Seyyid Molla Ahmet / ruhuna Fatiha / sene 1197

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı kâtibî serpuşludur. Boyun kısmının altında yer alan kitabesi beş satırlı kabartma sülüs yazı çeşidiyle hakkedilmiştir. Satırlar kabartma çizgilerle ayrılmıştır. Mezar taşının üzerinde yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 107 (LŞM 34)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Beşirzâde Hoca Hüseyin Efendi
Vefat Tarihi : 1191 H. / 1777-1778 M.
Fotoğraf No : 145.
Ölçüleri : BŞ:90x24x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

مرحوم و مغفور له / بشيرزاده الحاج حواجه حسين افندی / روحیچون الفاتحه / سنه ۱۱۹۱ BŞ

BŞ Merhûm ve mağfur leh / Beşirzâde el-Hac Hoca Hüseyin Efendi / ruhiçûn el-Fatiha / sene 1191

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezar taşı dikdörtgen formdadır ve başlığı kâtibî serpuşludur. Başlık yıldızlı yüksek iç başlığın alt kısmından dıştan çapraz sargılıdır. Gövde kısmında yer alan kitabesi beş satırdır ve kabartma sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Satırlar, son satır hariç dikdörtgen panolar içinde yer alır son pano ise yarım daire formundadır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 108 (LŞM 35)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Beşirzâde Muhammed Efendi
Vefat Tarihi : 1178 H. / 1764-1765 M.
Fotoğraf No : 146.

Ölçüleri : BŞ:83x24x12 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ Ziyaretten murad olan duadır / بوگون بكا ايسه يارين سكا در / مرحوم و مغفور بشيرزاده / محمد افندی
روحیچون / الفاتحه شوال سنه ۱۱۷۸ يوم الاحد

BŞ Ziyaretten murad olan duadır / bugün bana ise yarın sanadır / merhûm ve mağfur
Beşirzâde / Muhammed Efendi ruhiçün / el- Fatiha pazar günü Şevval sene 1178

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı ve boyun kısmı kırılmıştır. Gövdede yer alan kitabesi altı satırdır ve kabartma sülüs hatla yazılmıştır. Satırların arasında ayırıcı herhangi bir çizgi bulunmamaktadır. Yazı dışında süs unsuru yoktur.

Katalog No : 109 (LŞM 36)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : Beşirzâde İbrahim Ağa'nın Oğlu Mehmed Ağa

Vefat Tarihi : 1187 H. / 1773-1774 M.

Fotoğraf No : 147.

Ölçüleri : BŞ:85x16x8 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ بشيرزاده / ابراهيم اغانك / اوغلو مرحوم / محمد اغا / روحنه الفاتحه / سنه ۱۱۸۷

BŞ Beşirzâde / İbrahim Ağa'nın / Oğlu merhum / Mehmed Ağa / ruhuna el- Fatiha
/ sene 1187

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşı başlık kısmından kırılmış iki parça halindedir. Başlık, iç başlığın üst ucu görünecek şekilde dışarıdan destarlarla düz sarılmasından meydana gelmektedir. Kitabesi altı satır olup sülüs hatla yazılmıştır. İlk üç satırın aralarını ayıran kalın kabartma çizgiler yer

almaktadır. Yazı dışında süs unsuru yoktur.

Katalog No : 110 (LŞM 37)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Bostancı Kızı Hanife Kadın
Vefat Tarihi : 1204 H. / 1789-1790 M.
Fotoğraf No : 148.
Ölçüleri : BŞ:115x29x5 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

بوستانجی قزی / مرحومه و مغفورہ / حنیفہ قادین روحنہ / فاتحہ سنہ ۱۲۰۴ BŞ

BŞ Bostancı kızı / merhume mağfûre / Hanife Kadın ruhuna / Fatıha sene 1204

Genel Özellikler ve Süsleme: Mezar taşı dikdörtgen formda olup aşağıya doğru daralmaktadır. Üçgen tepeliklidir ve kitabesi dört satır olarak sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Yazılar dikdörtgen panoların içerisinde yer alır son panonun çerçevesi yarım daire şeklindedir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 111 (LŞM 38)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Emine Molla
Vefat Tarihi : 1212 H. / 1797-1798 M.
Fotoğraf No : 149.
Ölçüleri : BŞ:97x23x10 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / گنجگینه دویمین مرادنه / ایرمین مرحومه امینه / منلا روحیچون فاتحه / سنه ۱۲۱۲

BŞ O (Allah), bâkidir / Gençliğine doymayan muradına / ermeyen merhûme Emine / Molla ruhiçûn Fatiha / sene 1212

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşı başlık kısmından kırıktır. Boyun kısmında sıra halindeki çiçek kabartması dikkati çekmektedir. Gövde alınlığında ise kabartma yaprak kompozisyonları mevcuttur ve altında kitabe yer alır. Beş satırdan oluşan kitabe sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır ve satır aralarında yatay olarak ince, kabartma çizgiler yer almaktadır.

Katalog No : 112 (LŞM 39)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : es-Seyyid İbrahim

Vefat Tarihi : 1196 H. / 1781-1782 M.

Fotoğraf No : 150.

Ölçüleri : BŞ:84x22x10 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ نوجوان کدی جنت باغنه / فراقی قلدی والدینک جاننه / مرحوم و مغفور له / السید ابراهیم روحنه الفاتحه

/ سنه ۱۱۹۶

BŞ Nevcivân gitti cennet bağına / firâki kaldı valideynin canına / merhûm ve mağfûrun leh / es-Seyyid İbrahim ruhuna el-Fatiha / sene 1196

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı, iç başlığın ucu görünecek şekilde etrafına düz şekilde sarılmış tiptedir. Gövde kısmında yer alan kitabe beş satırdan oluşur ve dikdörtgen panolar içerisinde sülüs hatla yazılmıştır. Mezar taşıdaki karıncalanmalardan dolayı yazı zarar görmüştür. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 113 (LŞM 40)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Ümmühan Tûti
Vefat Tarihi : 1172 H. / 1758-1759 M.
Fotoğraf No : 151.
Ölçüleri : BŞ:95x23x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ نارنیم اوجدی جنت باغنه / فراقی قلدی والدینک / جاننه گنجلگینه دویمین / مرحومه ام حان طوطی
روحنه فاتحه / سنه ۱۱۷۲

BŞ Narinim uçdu cennet bağına / firaki kaldı valideynin / canına gençliğine
doymayan / merhûme Ümmühan Tûti / ruhuna Fâtîha/ sene 1172

Genel Özellik ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı yukarı doğru hafif olarak genişler ve üstü düzdür. Boyun kısmını saran, kabartmalı, yuvarlak beşi bir yerde gerdanlık dikkati çekmektedir. Gövde kısmında yer alan kitabesi altı satırdır ve satır aralarında kabartma, ince çizgiler bulunmaktadır.

Katalog No : 114 (LŞM 41)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 02.03.2019
Kimliği : Seyyid Dede Beşe
Vefat Tarihi : 1231 H. / 1815-1816 M.
Resim No : 152, 153.
Ölçüleri : BŞ: 150x28x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ زیارتدن مراد / بر دعادر بو گون / بنا ایسه یارین سنادر / مرحوم سید دده بشه / روحنه فاتحه / سنه ۱۲۳۱

BŞ Ziyaretten murad / bir duadır bugün / bana ise yarın sanadır / merhûm Seyyid Dede Beşe / ruhuna Fâtiha / sene 1231

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşı ortadan kırılmıştır ve iki parça halindedir. Başlık, iç başlığın tepesi az görünür şekilde iri yuvarlak sarık dilimleri birbirine dik iki eğimdedir ve sarık dilimlerinden biri gevşek sarılmıştır. Gövde kısmındaki kitabe beş satırdır, sülüs hatla yazılmış olup aralarında kalın, kabartma çizgiler bulunmaktadır. Yazı dışında mezar taşında süs unsuru yoktur.

Katalog No : 115 (LŞM 42)

Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta

İnceleme Tarihi : 02.03.2019

Kimliği : Kara Mustafa Oğlu Paşa Kerimesi Şerife Ümmühan

Vefat Tarihi : 15 Cemaziyülahir 1212 H. / 5 Aralık 1797 M.

Resim No : 154.

Ölçüleri : **BŞ:** 55x20x8 cm. **AŞ:** -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ سنه ۱۲۱۲ / هو الخلاق الباقي / مرحوم و مغفور لها / قره مصطفى او غلو / پاشا کریمه سی شریفه
امهان / روحنه الفاتحه تاریخ فی ۱۵ ج

BŞ Sene 1212 / O (Allah), yaratan ve bâkidir / merhûm ve mağfurün leha / Kara Mustafa Oğlu / Paşa Kerimesi Şerife Ümmühan / ruhuna el-Fatiha tarih 15 Cemaziyülahir

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı ve boyun kısmı kırılmıştır. Yedi satır olan kitabesi gövdededir ve dikdörtgen panoların içerisine kabartma sülüs hatla yazılmıştır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 116 (LŞM 43)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 03.03.2019
Kimliği : el-Hâc Hüseyin Ağa
Vefat Tarihi : 1173 H. / 1759-1760 M.
Fotoğraf No : 155.
Ölçüleri : BŞ: 70x25x13 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :
BŞ زیارتدن مراد اولن دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکادر / مرحوم الحاج حسین / اغا روحنه فاتحه /
سنه ۱۱۷۳

BŞ Ziyaretten murad olan duadır / bugün bana ise yarın sanadır / merhûm el-Hâc Hüseyin / Ağa ruhuna Fatiha / sene 1173

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı kırılmıştır. Kitabesi beş satırdan oluşur ve tüm gövdeyi kaplamıştır. Kabartma sülüs hatla yazılan mezar taşının üzerinde yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 117 (LŞM 44)
Bulunduğu Yer : Lalaşahin Mezarlığı II.Pafta
İnceleme Tarihi : 03.03.2019
Kimliği : -
Vefat Tarihi : -
Fotoğraf No : 156.
Ölçüleri : BŞ: 90x34x9 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هوالحى الباقي / ... چرخى بى وفادن / باشمز قورتولمهدى دردى بلادن / بنى قورشون ايله وردى عدوان /
... بنى جاندن جهانندن /..

BŞ O (Allah), ölümsüz ve bâkidir / ... çerhi bi vefadan / başımız kurtulmadı derd-i
belâdan / beni kurşun eyle verdi ‘udvan / ... (kırık) beni candan cihandan / (devamı kırık)

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının alt tarafı kırık olmakla birlikte başlığı dikey olarak yarısı da kırılmıştır. Kitabesinin beş satırı günümüze ulaşmıştır. Dikdörtgen panoların içerisine kabartma sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. Başlık sarık formundadır. Yazı dışında herhangi bir süs unsuru yoktur.

XIV. ALİSEYDİ MEZARLIĞI

Katalog No : 118 (ASM 1)

Bulunduğu Yer : Aliseydi Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 07.04.2019

Kimliği : Tîmürcü Hüseyin’in Oğlu Hüseyin

Vefat Tarihi : 1313 H. / 1895-1896 M.

Fotoğraf No : 157, 158.

Ölçüleri : BŞ: 85x34x10 cm. AŞ: 120x32x4 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الخلاق الباقي / تيمورجى حسينى / اوغلى حسينى / روحىچون فاتحه / سنه ۱۳۱۳

BŞ O (Allah), yaratan ve bâkidir / Tîmürcü Hüseyin’in / Oğlu Hüseyin’in / ruhiçûn
Fatıha / sene 1313

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesi oldukça yıpranmıştır. Başlığı sarık tipindedir. Gövde kısmında bulunan kitabesinin üst tarafında iki silmeyle çerçevelenmiştir. Beş satırlı kitabe mâil olarak yazılmış ve satırların arasına kabartma çizgiler oyulmuştur. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır. Ayak şâhidesinin tepeliği üçgendir ve tepelik alınlığında kabartma kıvrım yaprak motifleri yer alır. Gövde kısmında servi ağacı motifi oyulmuştur.

Katalog No : 119 (ASM 2)
Bulunduğu Yer : Aliseydi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 07.04.2019
Kimliği : İsmail
Vefat Tarihi : 1175 H. / 1761-1762 M.
Fotoğraf No : 159, 160.
Ölçüleri : BŞ: 43x14x7 cm. AŞ: 36x28x10 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

مرحوم / اسماعيل / روحیچون / فاتحه / سنه ۱۱۷۵ BŞ

BŞ Merhûm / İsmail / ruhiçün Fatiha / sene 1175

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezarın baş şâhidesinin başlığı yoktur üçgen boyun çıkıntısı mevcuttur. Kitabesi gövdede mâil olarak kabartma sülüs hatla yazılmıştır. Ayak şâhidesi dikdörtgen formdadır ve üst tarafı aşınmıştır. Üzerinde süs unsuru bulunmamaktadır.

XV. YUMURCAKLI MAHALLESİ MEZARLIğI

Yumurcaklı Mahallesi ilçe merkezinin 15 km uzağında ve batısında yer almaktadır.

Katalog No : 120 (YCH 1)
Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallesi Cami Haziresi
İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : Süleyman Ağa
Vefat Tarihi : 1232 H. / 1816-1817 M.
Fotoğraf No : 161, 162.
Ölçüleri : BŞ: 85x28x10 cm. AŞ: 70x27x4 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي/ زیارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سندر / التم طوبراق استم طاش / حالیمه
باق مرحمت ایله بهی قرداش / مرحوم سلیمان اغا روحنه الفاتحه / سنه ۱۲۳۲

BŞ O (Allah), bâkidir / ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır /
altım toprak üstüm taş / halime bak merhamet eyle behî(?) karındaş / merhûm Süleyman
Ağa / ruhuna el-Fatiha / sene 1232

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidenin başlığı kâtibî dediğimiz iç başlığı yıldız desende ve alt yarısından destarla sarılan tipdedir. Destarın sağ kısmına yaprak ve dalı olan gonca gül kabartması yer alır. Gövde kısmının alınlığının köşelerinde de gonca güller bulunur. Oval silmenin aşağısında altı satır sülüs hatla yazılmış kitabesi vardır. Gövdenin yan kenar kısımlarında kitabenin çevresini kaplayan ince burma gövdeli sütunce motifi oyulmuştur. Ayak şâhidesi dikdörtgen formdadır ve iç kısmında dal ve yaprak kompozisyonu kabartması yer almaktadır.

Katalog No : 121 (YCH 2)

Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallaesi Cami Haziresi

İnceleme Tarihi : 28.04.2019

Kimliği : el-Hâc Seyyid Halil Ağa

Vefat Tarihi : 1237 H. / 1821-1822 M.

Fotoğraf No : 163, 164.

Ölçüleri : **BŞ:** 75x28x12 cm. **AŞ:** 57x30x7 cm.

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ فنادن بقایه ایلدی رحلت / ایده قبرنی حق روضئه جنت / مرحوم ومغفور الحاج / سید خلیل اغانک روحنه
فاتحه / سنه ۱۲۳۷

BŞ Fenadan bekâya eyledi rihlet / ede kabrini Hâk ravza-i cennet / merhûm ve
mağfûr el-Hâc / Seyyid Halil Ağa'nın / ruhuna Fatiha/ sene 1237

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan baş şâhidesinin başlığının tipi, iç başlığı çubuk desenli olan ve alt yarısından destarla sarılmış şekildedir. Gövde kısmında yer alan kitabe, sülüs hatlı dikdörtgen panoların içine beş satır halinde yazılmıştır. Ayak şâhidesi dikdörtgen formdadır ve üçgen tepeliklidir. Taşın iç yüzünün ortasında kabartma servi ağacı ve etrafında asma üzüm motifi bulunmaktadır.(Çizim No: 5)

XVI. YUMURCAKLI MAHALLESİ MEZARLIĞI

Katalog No	: 122 (YCM 1)
Bulunduğu Yer	: Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 28.04.2019
Kimliği	: Giridli Oğlu Halil Efendi
Vefat Tarihi	: 1283 H. / 1866-1867 M.
Fotoğraf No	: 165.
Ölçüleri	: BŞ: 96x22x7 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / مرحوم/ ومغفور/ گريدلى اوغلى/ خليل افندى اغانك/ روحچون فاتحه/ سنه ١٢٨٣

BŞ O(Allah), bâkidir / merhum / ve mağfûr leh / Giridli Oğlu / Halil Efendi / ruhiçûn Fatihâ / sene 1283

Genel Özellikler ve Süsleme: Yumurcaklı Köyü Mezarlığının girişte sol duvarda yaşlı olan mezar taşları, yeni cami yapımından dolayı Yumurcaklı Mahallesi Cami Haziresinden sökülerek buraya konulmuştur. Yıpranmış ve kırılmış olan mezar taşlarının taşınma sırasında hasar gördüğü muhtemeldir.

Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı, iç başlığı görünmez halde dışarıdan düz şekilde destarla sarılmış sarık tipindedir. Gövde kısmında yer alan kitabe, sülüs hatlı dikdörtgen panoların içine yedi satır halinde yazılmıştır. Tarih kısmı kartuş içindedir ve yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 123 (YCM 2)
Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : Halim Oğlu Recep Ağa
Vefat Tarihi : 1337 H. / 1918-1919 M.
Fotoğraf No : 166.
Ölçüleri : BŞ: 94x35x7 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :
BŞ هو الباقي / بني قیل مغفرات ای رب یزدان / بعرض اعلا نور قرآن / گلوب قبرم / زیارت ایدن اخوان
ایده لر روحمه بر فاتحه احسان / پرزران قضه سی بوزس / قریه سی حالم اوغلی رجب / اغانک روحنه فاتحه /
سنه ۱۳۳۷

BŞ O (Allah), bâkidir / beni kıl mağfired ey Rabbi yezdân / bi arş-ı a'la nûr-i Kurân /
Gelüp kabrim ziyaret eden ihvân / Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân / Prizren kazası Buzes
/ karyesi Halim Oğlu Recep / Ağa'nın ruhuna Fatiha / sene 1337

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı sarık tipindedir. İç başlığı fes olan sarık dışarıdan destarlıdır. Gövde kısmında yer alan kitabe, mâil olarak sülüs hatla dikdörtgen panoların içine dokuz satır halinde yazılmıştır. Tarih kısmı kartuş içindedir ve yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 124 (YCM 3)
Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallaesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : Hatice Hanım
Vefat Tarihi : 27 Rabiülevvel 1264 H. / 3 Mart 1848 M.
Fotoğraf No : 167.
Ölçüleri : BŞ: 138x28x8 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / چیفلکات شاهانه لری / خواجهگان دیوان همایوندن / فتوتلو خلیل قدری / افندینک کریمه محترمه لری / مرحومه خدیجه حانمک / روح شریفنه الفاتحه / سنه ۱۲۶۴ فی را ۲۷

BŞ O (Allah), bâkidir / çiftlikât-ı şâhâneleri⁴⁹ / hâcegân-ı divan-ı hümâyûndan⁵⁰ / fetutlu Halil Kadri / Efendinin kerime-i muhteremeleri / merhume Hatice Hanımın / ruh-î şerifine el-Fatiha / 27 Rabiülevvel sene 1264

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı külah biçimlidir. Gövde kısmında yer alan kitabe, sülüs hatlı dikdörtgen panoların içine sekiz satır halinde yazılmıştır. Yakarış ve tarih kısmı kartuş içindedir ve yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 125 (YCM 4)

Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 28.04.2019

Kimliği : Çerkez Koca Musa

Vefat Tarihi : 1306 H. / 1888-1889 M.

Fotoğraf No : 168.

Ölçüleri : BŞ: 113x31x9 cm. AŞ: -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / مرحوم و المحتاج / الی رحمن کرمسلی یومرجا / قلی قریسنده جرز / کوجه موسه ر / وحنه

⁴⁹ 19. Yüzyılda Osmanlı devletinin padişah çiftlikleri Çiflikât-ı Şâhâne veya Çiflikât-ı Hümâyûn olarak anılmıştır. Kirmasti ve Mihaliç'teki çiftlikler bu dönemde kurulan Mihaliç Çiflikât-ı Hümâyûn İdaresine verilmiştir. Bu çiftliklerin toprakları günümüzde Mustafakemalpaşa ve Karacabey ilçeleri arasında yer alır. Eskiden Karacabey Harası olarak anılan bu çiftlik bölgesi şimdi Tigem'e bağlı Karacabey Tarım İşletmesi Müdürlüğü tarafından idare edilmektedir. Çiftçi, Cafer, "19. Yüzyılda Kirmasti'de Padişah Çiftlikleri", ed. Sezai Sevim, *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, s. 146

⁵⁰ Hâcegân-ı Dîvan-ı Hümâyûn tabiri ise Osmanlı bürokrasisinde sadece Dîvan-ı Hümâyûn kâtipleri için kullanılmıştır. Zamanla hâcegânlık rütbe olarak verilmeye başlanmış ve birçok memur, vezirlerin divan kâtipleri, taşrada bulunan yüksek seviyeli kâtipler için de kullanılmıştır. Mehmet İpşirli, "Hâcegân", *DİA*, İstanbul: İSAM, C. 14, 2006, s. 430

BŞ O (Allah), bâkîdir / merhûm ve'l-muhtâç / ila Rahmân Kirmaslı Yumurcaklı karyesinden Çerkez / Koca Musa / ruhuna Fatiha / sene 1306

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı hamidî fes tipindedir. Gövde kısmında yer alan kitabe, sülüs hatlı dikdörtgen panoların içine altı satır halinde yazılmıştır. Yakarış ve tarih kısmı kartuş içindedir ve yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 126 (YCM 5)
Bulunduğu Yer	: Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 28.04.2019
Kimliği	: İbrahim Bey
Vefat Tarihi	: 26 Safer 1326 H. / 30 Mart 1908 M.
Fotoğraf No	: 169.
Ölçüleri	: BŞ: 113x30x8 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / دنيا ده بولمادم هيچ راحتى / اختيار اتم انكجون حياتى / ذوقنه دكمز جهانك مخنى / كرماستى
قساسنك يمورجلى / قريه سنده ... اغلى / ابراهيم بك روحنه فاتحه / ۲۶ صفر الهجر سنه ۱۳۲۶

BŞ O (Allah), bakidir / dünyada bulmadım hiç rahatı / ihtiyar ettim onun için hayatı / zevkine değmez cihânın muhnî(?) / Kirmasti kazasının Yumurcaklı / karyesinde ... Oğlu / İbrahim Bey ruhuna Fatiha / 26 hicri safer sene 1326

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı hamidî fes tipindedir. Gövde kısmında yer alan kitabe, sola mâil olarak sülüs hatlı dikdörtgen panoların içine sekiz satır halinde yazılmıştır. Mezar taşında yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 127 (YCM 6)
Bulunduğu Yer	: Yumurcaklı Mah. Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : Seyyit el-Hâc Mehmet Efendi
Vefat Tarihi : 1261 H. / 1845 M.
Fotoğraf No : 170.
Ölçüleri : BŞ: 90x21x8 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Ta'lik
Kitabe :

BŞ هو الحى الباقي / مرحوم و مغفور / له خربوطلى سيد / الحاج محمد افندى / روحيجون فاتحه ١٢٦١

BŞ O (Allah), diridir ve bâkîdir / merhûm ve mağfûr / leh Harputlu Seyyit / el-Hâc Mehmet Efendi / ruhiçûn Fatiha 1261

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı, iç başlıktan ve onu dışardan çapraz sarılan destarlarla yuvarlak şeklindeki sarıktan oluşmaktadır. Gövde kısmında yer alan kitabe, ta'lik hatla, dikdörtgen panoların içine beş satır halinde yazılmıştır. Mezar taşında yazıdan başka süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 128 (YCM 7)
Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : Aişe Hatun
Vefat Tarihi : 26 Rabiülevvel 1264 H. / 2 Mart 1848 M.
Fotoğraf No : 171.
Ölçüleri : BŞ: 130x35x6 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ هو الخلاق الباقي / چيفلكات شاهانه مديرى / خواجهگان ديوان همايوندن / فتوتلو خليل قدرى افنديک / قاين والده سى مرحومه و مغفوره / المحتاج الى رحمت ربه الغفور / عائشه خاتونک روح / شريفنه رضاء الله الفاتحه / سنه ١٢٦٤ فى ٢٦ را

BŞ O (Allah), yaratan ve bâkîdir / çiftlikât-ı şâhâne-i mudiri / hâcegân-ı divân-ı

hümayundan / Fetutlu Halil Kadri Efendinin / kayınvalidesi merhûme ve mağfûre / el-muhtaç ila rahmeti rabbihi'l-ğafûr / Aişe Hatunun ruh-i / şerifine rızaenlillah el-Fatiha / sene 1261 Rebiyülevvel 26

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşı aşağıya doğru daralmaktadır. Tepeliği dairevi kemerlidir ve alınlık kısmında kabartma akantus yaprak bezemesi bulunmaktadır. Gövde kısmında yer alan kitabe, dikdörtgen panoların içine sülüs hatla, dokuz satır halinde yazılmıştır. Tarih kısmı kartuş içerisinde yer alır.

Katalog No	: 129 (YCM 8)
Bulunduğu Yer	: Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 28.04.2019
Kimliği	: Hatice Kadın
Vefat Tarihi	: 1219 H. / 1804-1805 M.
Fotoğraf No	: 172.
Ölçüleri	: BŞ: 114x24x12 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:

BŞ هو الباقي / بو باغ گلستنده بر غنجه گل ايکن / باد اجل بنی شمدي ايلدی خزان / بر گلی زياده نازنين ايکن ايلدی حق بنی خاکيله يکسان / قباقلی او غلو ابراهيم اغا / نک کریمه سی حملنی وضع / اتدکن صکره شهيد / اولان مرحومه خديجه قادين روحیچون الفاتحه / سنه ۱۲۱۹

BŞ O (Allah), bâkidir / bu bağ-ı gülistanda bir gonca gül iken / bâd-ı ecel beni şimdi eyledi hazân / bir gülü zibâda nâzenin iken / eyledi Hâk beni hâk ile yeksân / kabaklı Oğlu İbrahim Ağa / nın kerimesi hamilini vaz'i / ettikten sonra şehit / olan merhume Hatice Kadın / ruhiçün el-Fatiha / sene 1219

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşı aşağıya doğru daralmaktadır. Başlığı yukarı doğru kavisli olarak genişler ve üstü düzdür. Gövde kısmında yer alan kitabe, dikdörtgen panoların içine sülüs hatla, on bir satır halinde yazılmıştır.

Katalog No : 130 (YCM 9)
Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : Kabaklızâde İbrahim Ağa
Vefat Tarihi : 1214 H. / 1799-1800 M.
Fotoğraf No : 173.
Ölçüleri : BŞ: 90x25x8 cm. AŞ: 60x31x8 cm.
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe :

BŞ 1214 / زیارتدن مراد همان / بر دعادر بو گون بکا ایسه / یارین سکادر مرحوم / و مغفور قباقلی زاده
ابراهیم اغا روحنه الفاتحه / سنه

BŞ 1214 / ziyaretten murad heman / bir duadır bugün bana ise / yarın sanadır
merhum / ve mağfûr Kabaklızâde İbrahim / Ağa ruhuna Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı sarıktır. İç başlığın dış kısmının alt yarısından çapraz şekilde destarlıdır. Boyun kısmında yer alan tarihle birlikte kitabe gövde kısmından devam eder. Beş satırlı sülüs hatla yazılmış olan kitabenin satır aralarında ince kabartma çizgiler vardır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 131 (YCM 10)
Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : Süleyman Ağa
Vefat Tarihi : 1127 H. / 1715 M.
Fotoğraf No : 174.
Ölçüleri : BŞ: 76x25x13 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ سنه ۱۱۲۷ / زیارتدن مراد بر دعادر / بو گون بکا ایسه یارین سکادر / مرحوم و مغفور له سلیمان آغا /
روحیچون الفاتحه

BŞ Sene 1127 / ziyaretten murad bir duadır / bugün bana ise yarın sanadır / merhûm
ve mağfûr leh Süleyman Ağa / ruhiçûn el-Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı sarıktır. Baklava dilimli iç başlığın dış kısmının alt yarısından çapraz şekilde destarlıdır. Boyun kısmında yer alan tarihle birlikte kitabe gövde kısmından devam eder. Beş satırlı sülüs hatla yazılmış olan kitabe dikdörtgen panolar içerisinde yazılmıştır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 132 (YCM 11)

Bulunduğu Yer : Yumurcaklı Mahallesi Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 28.04.2019

Kimliği : Emine Kadın

Vefat Tarihi : 1196 H. / 1781-1782 M.

Fotoğraf No : 175.

Ölçüleri : **BŞ:** 70x22x10 cm. **AŞ:** -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ سنه ۱۱۹۶ / مرحوم و مغفورلها / قره بابا اوغلی ابراهیم / آغا قزی امینه قادین / روحیچون الفاتحه

BŞ Sene 1196 / merhûm ve mağfûr leha / Karababa Oğlu İbrahim / Ağa kızı Emine
Kadın / ruhiçûn el-Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı yukarı doğru kavisli olarak yükselir. Boyun kısmında yer alan tarihle birlikte kitabe, gövde kısmından devam eder. Beş satırlı sülüs hatla yazılmış olan kitabe dikdörtgen panolar içerisinde yazılmıştır. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

XVII. OCAKLI MAHALLESİ MEZARLIĞI

Ocaklı Mahallesi ilçe merkezinin 9 km uzağında batısında yer alır.

Katalog No	: 133 (OCM 1)
Bulunduğu Yer	: Ocaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 28.04.2019
Kimliği	: el-Hacı Kad... Efendi
Vefat Tarihi	: 1181 H. / 1767-1768 M.
Fotoğraf No	: 176.
Ölçüleri	: BŞ: 70x24x9 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü	: Türkçe / Sülüs
Kitabe	:
	BŞ الباقى / مرحوم و مغفور / الحاجى قد ... / افندى روحنه الفاتحه سنه ١١٨١

BŞ Bâki / merhûm ve mağfur / el-Hacı ... (silinmiş) / Efendi ruhuna el-Fatiha / sene 1181

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı yoktur. Kitabe, gövde kısmındadır ve altı satır sülüs hatla hakkedilmiştir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No	: 134 (OCM 2)
Bulunduğu Yer	: Ocaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi	: 28.04.2019
Kimliği	: Ahmet Ağazâde Hasan Ağa
Vefat Tarihi	: 1310 Cemaziyelahir 15 H. / 4 Ocak 1893 M.
Fotoğraf No	: 177.
Ölçüleri	: BŞ: 76x25x8 cm. AŞ: 71x26x5 cm.
Malzeme ve Teknik	: Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ هو الباقي / قزانلق مهاجر / لرندن احمد اغا / زاده حسن اغا / روحیچون فاتحه / سنه ۱۳۱۰ فی ج ۱۵

BŞ O (Allah), bâkidir / Kazanlık muhacirlerinden / Ahmet Ağa / zâde Hasan Ağa / ruhîcûn el-Fatiha / sene 1310 Cemaziyülahir 15

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı, fes üzerine yatay düz destarlarla sarılmıştır. Kitabe, gövde kısmındadır ve altı satır sülüs hatla hakkedilmiştir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır. Ayak şâhidesinin iç yüzeyinin ortasında kabartma servi ağacı ve tepeliğinde kıvrım yaprak kompozisyonu bulunmaktadır.

Katalog No : 135 (OCM 3)

Bulunduğu Yer : Ocaklı Mahallesi Mezarlığı

İnceleme Tarihi : 28.04.2019

Kimliği : Çırac Oğlu el-Hâc İbrahim Ağa

Vefat Tarihi : 1212 H. / 1797-1798 M.

Fotoğraf No : 178.

Ölçüleri : **BŞ:** 73x31x11 cm. **AŞ:** -

Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma

Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs

Kitabe :

BŞ سنه ۱۲۱۲ / وجوهيله شهادت اولدى حاصل / الهى رحمتكله جننه داخل / مرحوم جراق اوغلى الحاج ابراهيم اغا روحنه الفاتحه

BŞ Sene 1212 / vucuhiyle(?) şehadet oldu hasıl / ilahi rahmetinle cennete dahil / merhûm Çırac Oğlu el-Hâc İbrahim Ağa ruhuna el-Fatiha

Genel Özellikler ve Süsleme: Prizmatik dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı sarık tipindedir. İç başlığı destarların alttan çapraz şekilde sarılmasıyla oluşmuştur. Kitabe gövde kısmında, beş satır olarak sülüs hatla hakkedilmiştir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

Katalog No : 136 (OCM 4)
Bulunduğu Yer : Ocaklı Mahallesi Mezarlığı
İnceleme Tarihi : 28.04.2019
Kimliği : -
Vefat Tarihi : 1203 H. / 1788-1789 M.
Fotoğraf No : 179.
Ölçüleri : BŞ: 73x31x11 cm. AŞ: -
Malzeme ve Teknik : Mermer / Kabartma
Yazı Dili ve Türü : Türkçe / Sülüs
Kitabe : Aşırı tahripten dolayı okunamamıştır.

Genel Özellikler ve Süsleme: Dikdörtgen formda olan mezar taşının başlığı sarık tipindedir. İç başlığı fes olan sarık dışardan düz olarak sarılmıştır. Kitabe, gövde kısmındadır ve altı satır halinde kabartma sülüs hatla hakkedilmiştir. Yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

MEZAR TAŞLARININ FORM BAKIMINDAN İNCELENMESİ

MEZAR TAŞLARININ FORM BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Bursa ilinin Mustafakemalpaşa ilçesindeki mahalle ve beldelerindeki mezarlıklarda yapılan araştırmalar neticesinde Lalaşahin’de 44, Kestelek’te 12, Ormankadı’da 18, Karaoğlan’da 10, Tepecik’te 15, Üçbeyli’de 1, Tatkavaklı’da 1, Melik’te 6, Yamanlı’da 3, Sünlük’te 7, Yumurcaklı’da 13, Ocaklı’da 4, Aliseydi’de 2 tane olmak üzere yerinde tespit ettiğimiz Osmanlı dönemine ait toplam 136 mezar taşı bulunmuştur. Bulunan mezar taşlarının birinci bölümde katalog kısmında incelemesi yapılmıştır. Katalogda yer alan mezar taşlarından 92 tanesi erkeklere, 43 tanesi kadınlara aittir. En erken tarihli mezar taşı Lalaşahin Mezarlığında bulunan 1617-1618 M. yılına aittir. En geç tarihli ise Kestelek Mezarlığındaki 1928 yılına ait mezar taşıdır. Katalogda bulunan mezar taşları tarih olarak XVII.- XVIII.- XIX. ve XX. yüzyılı kapsamaktadır. Yapmış olduğumuz analizlerden ve gözlemlerden çıkardığımız, mezar taşlarının çoğunluğunun başlık kısmında ve gövdelerinde zaman içerisinde dış etkenlere bağlı olarak tahrip olduğudur.

Alt başlıklarda katalogda yer alan mezar taşları form, süsleme, metin ve içerik bakımından ayrıntılı olarak değerlendirmeye alınmıştır.

I. MEZAR TAŞLARININ FORM BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Mezar Tipleri

Mustafakemalpaşa’da incelediğimiz mezarlarda şâhideli, tekne mezar ve kapak taşlı mezar olmak üzere üç ana mezar tipi tespit edilmiştir. Yerleri değiştirilmiş, ağaca, duvara vb. yaslandırılan ve orijinal yerlerinden çıktığı anlaşılan dağınık vaziyetteki şâhidelerin mezar tipolojileri hakkında bir şey dememiz mümkün değildir.

1. Şâhideli Mezarlar

Yapmış olduğumuz bu çalışmadaki örneklerden yüz tanesi şâhideli mezardır. Bu mezarların üstünde şâhide dışında herhengi mimari unsur bulunmamaktadır. Mezarın baş ve ayakuçlarına dikey olarak yerleştirilen şâhideler doğrudan toprağa dikilmişlerdir. Gövde kısmı sadece topaktır.⁵¹ Katalogda yer alan mezarların çoğunluğu bu tiptedir.

⁵¹ Çal, “Türklerde Mezar – Mezar Taşları”, s. 303

Örnek; Kat.no: 39, 134, Foto.no: 57, 177. Genellikle kitabeleri baş şâhidesindedir. Ayak şâhidelerinin geneli sade olmakla beraber bitkisel bezemeli olanları da vardır.

2. Şâhideli ve Kapak Taşlı Mezarlar

Tek parça, 10-15 cm kalınlığındaki ve 140x60 boyutlarındaki dikdörtgen mermer kapak yatay olarak mezarın üzerini kapatmaktadır. Kapağın kısa kenarlarının ortasına oval delik açılmış, bunlara baş ve ayak şâhideleri yerleştirilmiştir. Kapağın ortasında genellikle oval delik yer almaktadır.⁵² XVII. yüzyılda ortaya çıktığı ve XIX. yüzyılda yaygınlık kazandığı anlaşılan⁵³ bu tipde katalogta iki adet mezar taşı bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Karaoğlan Mezarlığında bulunan XIX. yüzyıla ait mezar taşlarının baş şâhideleri mahmudî ve azizî fes tipindedir. Kapak taşlarında süs unsuru bulunmamakla birlikte ayak şâhidelerinin dış yüzeyinde kabartma servi ağacı motifi bulunmaktadır. (Kat.no:19, 20- Foto.no:30, 31, 32)

3. Tekne Mezar

Erken Osmanlı Dönemi, her alanda olduğu gibi mezar taşlarında da Selçuklu ve Beylikler Döneminin özelliklerinden etkilenmekle beraber kendi yorumunu katarak gelişme göstermiştir.⁵⁴ Onlardan biri olan tekne mezarlar, dikdörtgen gövdeye sahip mezarın baş ve ayaklarına şâhidelerin yerleştirildiği tiplerdir. Mezarın ortası boştur ve toprak kaplıdır. Tekne mezarlara örneklik teşkil eden ve XX. yüzyılın başına ait olan Âşık Hasan ve Hacı Halil Ağazâde İbrahim Efendi'nin mezar taşıdır. Mezarların hem baş hem ayak şâhidesi mevcuttur. Şâhideler, dikdörtgen formda olan tekne kısmının kısa kenarlarına dik vaziyette konumlandırılmıştır. Lalaşahin Mezarlığında bulunan İbrahim Efendi'nin mezarının diğerinden farklı bir özelliği ise pehle kısımlarının dış yüzeyinde bitkisel motiflerin ve ayak şâhidesinde de başlığın bulunmasıdır. (Kat.no.42, 96- Foto.no: 63, 133)

B. Şâhide Taşı Tipleri

Selçuklu ve Beylikler devri etkisi görülen Erken Osmanlı Dönemi Bursa mezar taşlarına baktığımızda sadece sanduka ve sandukayla beraber mezarın kısa kenarlarına

⁵² Çal, a. g. m. , s. 303

⁵³ Çal, a.g.m. , s. 304

⁵⁴ Gülgen, a.g.e. , s. 151

yerleştirilen şâhidelerin yer aldığı görülür. Zamanla mezar taşlarında yenilikler yapılmış şahidelerin formu büyümüş ve genişlemiştir. Böylelikle şâhidede yazı alanı fazlaştığı için üzeri yazı alanı olarak kullanılan sandukalar gereksiz olmuş ve kalkmıştır. Ancak yeni bir form olarak, baş ve ayak şâhidesini birbirine bağlayacak ve mezarın daha belirgin hale gelmesini sağlayacak şekilde yanlarına pehleler eklenerek tekne tipi oluşturulmuştur. Tekne tipi mezarlar azalarak da olsa XVI. yüzyılın sonlarına kadar yapılmaya devam edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin XIV ve XV. yüzyılda ekonomik, siyasi ve teşkilatlanma yönündeki ilerlemesi ve güçlenmesi diğer alanlarda olduğu gibi mezar taşlarının da değişimini sağlamıştır. Bu dönemde silindirik, Zeynî, prizmatik dikdörtgen gövdeli ve sarıklı formlarında yeni mezar taşı tipolojileriyle karşılaşılmakta ve bu farklılıklar klasiğe giden bir arayışın var olduğunu göstermektedir. Bu tipolojilerin içinden en fazla prizmatik dikdörtgen gövdeli ve sarıklı olan kullanılmış ve XVI. yüzyılda Klasik Osmanlı mezar taşının esas formunu oluşturmuştur.⁵⁵ Çalışmamızda en fazla sadece şâhidelerin olduğu mezarlar bulunmaktadır. Baş ve ayak şâhidelerinin tamamı prizmatik dikdörtgen formdadır. Bu bölümde mezar taşlarını, şâhidelerinin başlık kısımlarının farklılığından dolayı erkek ve kadın mezar taşları diye iki gruba ayırabiliriz.

1. Erkek Mezar Taşları

Katalogdaki mezarlardan 92 tanesi erkek mezarıdır. Bunlardan 35 tanesinin ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar taşlarından 1 tanesi XVII. yüzyılın ilk yarısına, 9 tanesi XVIII. yüzyılın ilk yarısına, 25 tanesi XVIII. yüzyılın ikinci yarısına, 14 tanesi XIX. yüzyılın ilk yarısına, 16 tanesi XIX. yüzyılın ikinci yarısına ve 20 tanesi XX. yüzyılın ilk yarısına aittir. 4 tane mezar taşının tarihi belirsizdir. Tarihi tespit edilemeyen mezar taşlarından birinin form ve süslemesine baktığımızda bu mezar taşının XVIII. yüzyıla ait olduğunu söyleyebiliriz. (Kat.no: 15- Foto.no: 24)

a.Başlıklı, Prizmatik Dikdörtgen Form

Osmanlı Döneminde bu tipin ilk örnekleriyle XV. yüzyılda karşılaşılmıştır. Prizmatik kare formulu şâhidenin üzerine o dönemde kullanılan, kişinin sosyal statüsünü gösteren kavuk koyulmaktaydı. Fethin gerçekleşmesinden sonra bu tip mezar taşlarının

---

⁵⁵ Gülgen, a.g.e. , s. 162

fazlalaşması ve zenginleşerek gelişmesi Klasik Osmanlı mezar taşlarını oluşturmuştur.⁵⁶ XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin büyümesi ve zenginleşmesiyle her alanda olduğu gibi giyim ve kuşamda da birçok yenilikler görülür. Bu dönemde asker, sivil, ilmiye vb. sınıfının kendilerine özgün kıyafetleri ve başlıkları olup bunları giymeleri zorunludur.⁵⁷ Bu durum mezar taşlarına yansımış ve serpuşlar, ölen kişiyi anlatan ve kimliğini en güzel şekilde açıklayan birer unsura dönüşmüştür. Başlık ve gövde kısımlarından oluşan prizmatik dikdörtgen formdaki erkek mezar taşlarının kitabeleri baş şâhidenin iç ve dış yüzlerinde, başlık ve boyun kısmının altında gövdeyi kaplayacak şekilde yazılmıştır. Bu yüzden gövde kısımlarının yüksekliği kitabeye göre değişmektedir. Kitabeler panoların içine veya aralarına kabartma çizgiler çekilerek işlenmiştir. Satırları 3-12 satır aralıklarında değişen kitabeler, genellikle düz olarak yazılmakla birlikte sağ ve sola mâil olarak yazılan örnekleri de vardır. (Kat.no: 2, 126- Foto.no: 2, 169) Katalogdaki erkek mezar başlıklarının türleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bunlar ilerideki başlıklar bölümünde ele alınacaktır.

Erkek mezar taşları arasındaki Müezzinzâde el-Hac Mustafa Ağa'ya ait 1160 H. / 1747 M. tarihli olan mezar taşı prizmatik dikdörtgen formdadır ve üst tarafı düz olduğu gözükmektedir. Fakat daha dikkatli baktığımızda ise mezar taşının başlık kısmının kırıldığı ve aşınarak bu hale geldiği anlaşılmaktadır. Bir yüzündeki kitabesi dört satır olup panolar içerisinde yer alır. Tarihin yer aldığı son panoda kabartma çiçek bezemesi bulunmaktadır. Mezar taşının ayak şâhidesi bulunmamaktadır. (Kat.no: 84, Foto.no:119)

Erkek mezarlarının 35 tanesinde hem baş hem ayak şâhidesi bulunmaktadır. Ayak şâhidelerinin tamamı prizmatik dikdörtgen formdadır. Bunların dikildikleri yerden çıkmış olanlarından anlaşıldığı üzere aşağıya doğru daralmaktadır. Genellikle ayak şâhideleri sade ve süs unsuru bulunmamakla birlikte bitkisel motifli olanları da vardır. Bunların tepelik kısımları ise farklılık arz etmektedir.

Sivri kemerli ve dikdörtgen formda 23 tane ayak şâhidesi bulunmaktadır. Yalnızca bir yüzünde motif bulunan mezar taşlarında süs unsuru olarak çoğunlukla servi ağacı,

⁵⁶ Süleyman Berk, *Zamanı Aşan Taşlar Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2016, C.1, s. 34

⁵⁷ Betül İpşirli Argıt, "Osmanlı İstanbul'unda Giyim Kuşam", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Proje Yönt. M.Akif Aydın-Çoşkun Yılmaz, İstanbul, y.y. , 2015, s. 231

kıvrım dal ve yapraklar, çiçekler, asma ve üzüm, bitkisel motif ve kompozisyonlar yer alır. (Kat.no: 41, 48, 45- Foto.no: 61, 75, 68) Bazılarında ise herhangi bir süs unsuru bulunmaz ve sadedir.(Kat.no: 61, 62-Foto.no: 92, 94)

Sivri üçgen tepelikli ve dikdörtgen formda yedi tane ayak şâhidesi mevcuttur. Sadece iki tanesinde süs unsuru olmayıp diğerlerinde asma, servi ağacı ve bitkisel motifler yer alır. (Çizim No: 5, Kat.no: 121, Foto.no: 164) Motiflerden hareketle sivri üçgen tepelikli olanların geç dönemde ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Sivri kemerli ve dikdörtgen formda sadece bir tane ayak şâhidesi bulunmaktadır. Süs unsuru olarak üzerinde kabartma servi ağacı yer alır. Sivri kemerli olan birçok mezar taşının aşınarak ovalleştiği, kemer formunu yitirdiği görülmüştür. (Kat.no: 66, Foto.no: 99)

Ayak şâhidesinde başlığın yer aldığı nadir bir tipoloji olarak karşımıza çıkan Hacı Halil Ağazâde İbrahim Efendi'nin mezarı XX. yüzyıla aittir. Ayak şâhidesinin başlığı külah tipindedir. Lale, yaprak ve dal kompozisyonundaki süslemesi şâhidenin dış yüzeyinde yer alır. (Kat.no: 96, Foto.no:133)

Bitkisel tepelikli iki adet ayak şâhidesinin tepelik kısmında büyük bir papatya motifi bulunmaktadır. (Çizim No: 3, Kat.no: 39, 47 Foto.no: 57, 73) Bir adet kırık ayak şâhidesi vardır dikdörtgen formda olup üst kısmı kırıktır. (Kat.no: 17)

2. Kadın Mezar Taşı

Kadın mezar taşlarını erkek mezar taşlarından ayıran en önemli unsur bitkisel bezemelerin ve tezyinatın çokça bulunmasıdır. Erkek mezar taşlarında gördüğümüz serpuşlar yerine kadın mezar taşlarında başlıklar kullanılmıştır. Dönemin kadınlarının başörtülerinden ilham alınarak bunların çiçekli olduğunu tahmin ediyoruz. Başlığı olmayan mezar taşlarında ise tepelikte yer alan süsleme kompozisyonları ön plana çıkmaktadır. Katalogdaki mezarlardan 43 tanesi kadın mezarı olup sadece 12 tanesinin ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar taşlarından 1 tanesi XVIII. yüzyılın ilk yarısına, 16 tanesi XVIII. yüzyılın ikinci yarısına, 11 tanesi XIX. Yüzyılın ilk yarısına, 5 tanesi XIX. yüzyılın ikinci yarısına ve 9 tanesi XX. yüzyılın ilk yarısına aittir. Bir adet mezar

taşının isim ve tarih kısmı tamiratta beton kaidenin altında kaldığı için yılı belirlenememiştir. (Kat.no:34-Foto.no: 50)

a. Başlıklı, Prizmatik Dikdörtgen Form

Kadın mezar başlıkları, genellikle boyun kısmı yukarı doğru daraldıktan sonra hafif kavisli olarak yükselmiştir. Hotoz da bunlardan bir türdür. Bu başlık şekilleri, Anadolu ve Orta Asya Türk kadınlarının tarih boyunca farklı form ve şekillerde kullanmış oldukları başlıklara benzetilerek yapılmıştır. Özellikle Doğu Türkistan'da Uygur kadınları kürkten yapılmış bu başlıkları aksesuarlarla süslemişlerdir.⁵⁸ Aslı "kotaz" olan başlık ismi zaman içerisinde hotoz olarak telaffuz edilmiştir.⁵⁹ Zamanla bu başlık orta halli insanların düğünlerde, zenginlerin ise her gün giydiği pahalı bir kadın süsü olmuştur.⁶⁰ Tepelikli olan mezar taşları da vardır. Mezar taşı süslemelerinin çoğunluğu ve kitabe kısmı baş şahidede yer almıştır. Baş şahidelerinden 13 tanesi hotoz başlıklıdır. Bunlardan hotozun üst kısmının düz ve halka halka yükseldiği çeşitleri vardır. XVIII. yüzyıla ait olan mezar taşlarının hotozlarının üst kısımları düzdür ve genellikle boyun kısımlarından ince bir çizgiyle gövdeden ayrılmaktadır. (Kat.no: 100, 102, 113- Foto.no: 138, 140, 151) Daha geç tarihli olan ve XIX. yüzyılda hotozlu başlığa sahip olan mezar taşlarının başlıklarının üst kısmının halkalı olduğu görülmektedir. (Kat.no: 62, 65, 69- Foto.no: 93, 97, 102). İncelemiş olduğumuz başlıklı kadın mezar taşlarında süs unsuru olarak sadece yazının hâkim olduğunu söyleyebiliriz. İçlerinde yazı dışında, XVIII. yüzyıla ait olan Ümmühan Tûti'nin mezar taşının boyun kısmında gerdanlık bezemesi bulunmaktadır. (Kat.no:113-Foto.no:151)

XX. yüzyılın başlarına ait olan Ali Ağa'nın kerimesi Hüsniye Hanım'ın mezarının şâhidesinin başlığı çiçek demetinden oluşmaktadır. (Kat.no:45, Foto.no:67) Çiçek demeti süslemesine boyun kısmının altında bulunan beşi bir yerde gerdanlık motifi ve yanlarında "s" kıvrımlı akant yaprakları eşlik etmektedir. Gövdenin dış yüzeyindeki ta'lik hatlı olan kitabesi ustaca yazılmıştır.

⁵⁸ Betül İpşirli Argıt, "Osmanlı İstanbul'unda Giyim Kuşam", s. 240

⁵⁹ Şemsettin Sami, "Hotoz", *Kâmus-i Türki*, İkdâm Matbaası, 1901, s. 592

⁶⁰ Mehmet Zeki Pakalın, "Hotoz", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1993, C.1, s. 817

Kadın mezar taşlarının zaman içerisinde çoğunun kırılmış, zarar görmüş olduğu gözlenmiştir. Bu yüzden başlık veya tepelik kısımları kırılmış olan kadın baş şahidelerini bu bölümlerde ele almadık.

b. Başlıksız, Prizmatik Dikdörtgen Form

XVIII. yüzyılda her alanda olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde mimari süsleme alanında da batı kaynaklı etkilerin görülmeye başladığı bilinmektedir.⁶¹ Barok ve Rokoko'dan alınan süsleme biçimleri Osmanlı mimari eserlerinde tasarlanarak kullanılmıştır. Batı etkisiyle gelişen bu süsleme anlayışı Osmanlı mezar taşlarına da yansımış ve süslemede somut, gerçeğe yakın bitkisel unsurlar hakim olmuştur. Bezemeler mezar taşlarının tepelik kısımlarında, ayak şahidelerinin alınlık ve gövde kısımlarında bulunmaktadır. Başlıksız olan kadın baş şahideleri tepelik kısımlarının şekillerine göre adlandırılmıştır. Kadın mezar taşlarının on sekiz tanesi bu formdadır.

Sivri kemer tepeliğe sahip kadın baş şahidelerinde süslemenin çoğunluğu alınlık kısmında toplanmıştır. Stilize çiçek ve bitkisel motiflerden oluşan bezemelerin alt kısmında gövdede, panoların içerisine hakkedilmiş kitabe yer alır. (Kat.no: 25, 34, 44, 78, 90- Foto.no: 38, 50, 65, 113, 125) Süs unsuru olarak sadece kitabenin yer aldığı iki adet mezar taşı vardır. (Kat.no: 54, 57-Foto.no: 81, 86)

Bitkisel tepelikli olan üç adet mezar taşı bulunmaktadır. (Kat.no: 26, 31, 55, 56 - Foto.no: 40, 46, 82, 84) Alınlık kısmında bulunan çiçek ve yaprak bezemelerinin altında dairevi silmeden sonra kitabe yer almaktadır. Tepeliği barok etkisinde kıvrımlardan oluşan XVIII. yüzyıla ait Kayukcu kerimesi Hanife Molla Kadın'ın mezar taşı batı etkisindeki mezar taşlarının güzel bir örneğidir. (Kat.no: 97- Foto.no: 134) Dilimli tepeliğe sahip XVIII. yüzyıla ait İmam oğlu Ahmet kızı Fatıma Kadın'ın mezar taşı 110x55x7 cm. boyutundadır ve incelediğimiz mezar taşları içerisinde boyutunun büyüklüğüyle göze çarpmaktadır. (Kat.no: 81- Foto.no: 116)

---

⁶¹ Ayda Arel, *Onsekizinci Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık fakültesi Baskı Atölyesi, 1975, s. 10-11

Kat. No: 81. Dilimli tepelik

Kat. No: 97, Barok etkisinde tepelik

Kat. No: 45. Bitkisel başlık

Üçgen tepelikli olan baş şâhideleri sade olup süs unsuru olarak alınlık kısımlarının altında sadece kitabeleri yer alır. XIX. yüzyıla ait olan Karaoğlan Ağası Emin Ağa'nın zevcesi Hatice Hatun'un üçgen tepelikli mezar taşındaki panolara istifli olarak celi sülüs hatla yazılmış olan kitabesi dikkati çekmektedir. (Kat.no: 22, 110- Foto.no: 34, 148)

Dairevi kemer tepeliği olan iki adet kadın baş şahidesi bulunmaktadır. Süslemeleri tepelik alınlığında yer alır ve dairevi silmeden sonra panolar içerisine yazılmış kitabesi bulunur. Alınlık kısmının ortasında stilize çiçek motifi ve iki yanında da yaprak süslemesi bulunmaktadır. (Kat.no: 38, 128- Foto.no: 55, 171-Çizim No: 2)

Kadın Ayak Şâhidesi

Kadın mezar taşlarının baş şâhidelerinde gördüğümüz süslemedeki batı etkisine ayak şâhidelerinde de karşılaşmaktayız. İncelemiş olduğumuz kadın mezar taşlarının 12 tanesinde bulunan ayak şâhidelerinin prizmatik dikdörtgen formda ve yukarı doğru genişlemekte olduğu topraktan tamamen çıkmış olan bazı ayak şâhidelerinden anlaşılmaktadır.

Sivri kemerli ayak şâhidelerinin bir yüzeyi motiflidir ve çoğunda kabartma servi ağacı bezemesi bulunmaktadır. (Kat.no: 25, 31, 56, 78-Foto.no: 39, 47, 85, 113) Bunun dışında üzerinde kabartma çiçek, yaprak ve kıvrım dal bezemesi bulunan mezar taşları da mevcuttur. XIX. yüzyılın başlarındaki Veli kerimesi Âmine Hanım'ın mezarının ayak şâhidesinde simetrik olarak lale ve kıvrım dal kompozisyonu yer almaktadır. (Kat.no:57, 45, 38- Foto.no. 87, 68, 56)

Üçgen tepelikli iki adet ayak şâhidesi vardır. Birinin üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmazken diğerinin gövde kısmında kabartma servi ağacı bezemesi bulunmaktadır. (Kat.no: 55, 62- Foto.no: 85, 94) İsim kısmı görünmediği için kimlik

tespiti yapamadığımız mezarın ayak şâhidesi dairevi kemerlidir ve iç yüzeyinde kabartma servi ağacı motifi bulunmaktadır. (Kat. no: 34-51)

Yapmış olduğumuz çalışmada sadece bir ayak şâhidesinde üç satırlı ve sülüs hatla ustaca yazılmış kitabe vardır. Yatay dikdörtgen formundadır ve üzerinde yazı dışında süs unsuru bulunmamaktadır. (Kat.no:44- Foto.no: 66)

3. Başlıklar

Osmanlı'da devleti oluşturan her bir sınıfın ve meslek grubunun serpuş denilen kendine özgü başlıkları vardı. Kişilerin ait oldukları sınıfı veya mesleği temsil eden bu başlıklar mezar taşlarına işlenerek dönemin zanaatkârları tarafından serpuşlara sanatsal bir değer kazandırılmıştır. 1829 yılından sonra yeni kıyafet kanunuyla birlikte resmi başlık olarak kabul edilen fesin, XV. yüzyılda mezar taşlarında görülmeye başlayan serpuşların yavaş yavaş yerini aldığı görülmektedir.⁶² Erkek baş şâhidelerinden 77 tanesi başlıklıdır. Katalogda yer alan erkek mezar başlıklarının çoğunluğu kavuk ve fes tipinden oluşmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde kâtip ve memur sınıfının giydiği kavuk türü "Kâtibi" olarak adlandırılmıştır.⁶³ Osmanlı Dönemi mezar taşlarında en sık karşılaşılan başlık türüdür ve XVII. yüzyılın başlarından XIX. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmıştır.⁶⁴ Bu kavuklar iç başlığın alt yarısından tülbentin farklı biçimlerde taşkın tek parça halinde sarıldığı ve iç başlığın büyük olduğu türlerdir. Bazılarının iç başlığı dikey dilimli, kafesli veya yıldızlı şekillerde süslüdür. Alttan sarılan tülbentin sarılış şekline göre çeşitlenmiştir. Ön kısımdan çaprazlama sarılmış ya da düz şekilde önünde ters "U" oluşturacak şekilde sarılmıştır.⁶⁵ (Kat.no: 7, 11, 18, 24, 80, 94, 101, 120, 131 -Foto.no: 11, 18, 28, 36, 115, 130, 139, 161, 174) Bu tür başlıklardan çalışmamızda dokuz adet mezar taşı bulunmaktadır.

⁶² Metin Haseki, *Plastik Açısından Türk Mezar Taşları*, İstanbul: İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, 1977, s. 27

⁶³ Reşat Ekrem Koçu, "Kâtibi", *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yayınları, 1969, s. 148

⁶⁴ Berk, a.g.e., s. 36

⁶⁵ Laqueur, a.g.e., s. 149-150

Kat. No: 11. Kâtibî

Kat. No: 106. Kâtibî

Kat. No: 18. Kâtibî

Mezar taşları başlıkları olarak kavuk tipi içerisinde çokça rastladığımız bir diğer tür ise yeniçeri başlıklarıdır. Bir kısım yeniçerinin kullandığı başlık türüne dardağan ismi verilmiştir.⁶⁶ Bu başlıklar sarılış tarzına göre çeşitlenmektedir.⁶⁷ İç başlığın tepesinin az görüldüğü ve iri yuvarlak sarık dilimlerinin birbirine dik olarak çapraz sarıldığı başlıklardır. Katalogda bu türde XVIII. yüzyılın başı ile XIX. yüzyılın sonu arasında tarihlenen on iki adet mezar taşı bulunmaktadır. (Kat.no: 12, 15 16, 17, 52, 59, 73, 85, 92, 114, 130, 135- Foto.no: 20, 24, 26, 27, 79, 89, 106, 120, 127, 173, 178, 153)

Kat. No:75, Dardağan

Kat. No: 114, Dardağan

Kat. No:9, Serdengeçti

Bir diğer yeniçeri başlık türü serdengeçti kavuğudur. Serdengeçti ismi, düşman ordusu içine dalmak ve etrafı sarılan bir kaleye girmek için fedaî yazılıp tamamen ölümden kurtulmuş olanlar için kullanılan bir tabirdir.⁶⁸ Bunların başlıkları ise diğer yeniçerilerden farklıdır. Serdengeçti ağaları ve yeniçerilikle ilgili meslek gruplarınca takılmıştır.⁶⁹ Yukarı doğru daralan iç başlığa sahip olan ve alt kısmından sola doğru eğimli olarak çapraz şekilde sarılan destarlardan oluşmuştur. Çalışmamızda XVIII. yüzyıla ait üç adet bu türde başlık bulunmaktadır. (Kat.no: 9, 99, 104- Foto no: 16, 137, 142)

⁶⁶ Pakalın, "Dardağan", a.g.e. , s. 393

⁶⁷ Laqueur, a.g.e., s.147; H. Nejdet İşli, *Yeniçeri Mezar Taşları*, İstanbul: Turkuaz yayın, 2009, s. 12

⁶⁸ Pakalın, "Serdengeçti Kavuğu", a.g.e., C.3, s. 182

⁶⁹ Çal, "Türklerde Mezar – Mezar Taşları", s. 311

Kat. No: 70

Kat. No: 29

İlmiyye sınıfının kullandığı başlık türüne örnek olarak XIX. yüzyılın 1835-1887 tarihleri arasında olan yedi adet mezar taşı bulunmaktadır. İlmiyye sınıfının kıyafeti şalvar, cübbe ve sarıktır.⁷⁰ Sarık, iç başlığın üzerine dışarıdan enli destarlarla çapraz ya da mâil olarak sarılan başlıklardır. Bazılarında iç başlığın az bir kısmı görüldüğü veya hiç görülmediği dikkati çekmiştir. (Kat.no: 23, 29, 37, 61, 63, 70, 127- Foto.no: 35, 43, 54, 91, 95, 103, 170)

Osmanlı Döneminde her tarikatın kendine göre giyim-kuşamı ve başlığı mevcuttur. Tarikat mensuplarının başlarını örtmek için dış kıyafet olarak giydikleri sikke, takke, külah ve benzeri başlıklara taç denilmiştir.⁷¹ Bu giyim-kuşam tarikatların mezar ve mezar taşlarına da yansımış ve baş şâhidelerinde mensubu olduğu tarikatın tâcını başlık olarak yaptırmış veya mezar taşının üzerine işlettirmiştir. Ayrıca mezar taşının kitabe kısmında tevâhîdi belirleyen “Hû, Hüve’l-Bâkî, Hüve’l-Hallâk’l-Bâkî” gibi terkipler yer almıştır. Yine kitabe kısmında bağlı bulunduğu tarikat silsilesi, şeyhinin ismi ya da tarikat içerisindeki mertebesi zikredilmiştir.⁷² Kataloğumuzdaki Ormankadı Mezarlığında bulunan 1321 H. / 1903-1904 M. tarihli Âşık Hasan’ın mezar taşında yer alan kitabesinde “postnişin” olduğu yazmaktadır. (Kat.no: 42, Foto.no: 62) Başlığı ise fes tipi iç başlığın üzeri yatay olarak enli destarla sarılmış ve son destar dilimi çapraz olarak bırakılmış şekildedir. Bu başlık türüne örneklik teşkil eden XIX. yüzyılın ilk çeyreğiyle tarihlenmiş olan iki adet mezar başlığı bulunmaktadır. Fakat kitabelerinde herhangi bir tarikata mensubiyetlerini belirten kelimelere rastlanmamıştır. (Kat.no: 40, 41-Foto.No: 58, 60)

⁷⁰ Pakalın, “İlmiyye Kıyafeti”, a.g.e., C. 2, s. 57

⁷¹ Koçu, “Taç”, a.g.e., s. 220

⁷² Hicabi Gülgen, “Tasavvuf Kültüründe mezar ve Mezar Taşlarına etkisinde Bursa Örneği”, *Uluslararası Bursa Tasavvuf Kültürü Sempozyumu*, Yay. Hazırlayan: Mehmet Temelli, Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Bursa Kitaplığı, 2005, s. 434-435

Kat. No: 40

Kat. No: 27

Kat. No: 76

İncelediğimiz mezar taşı başlıkları arasında başka bir tip olarak zikredebileceğimiz iç başlığı takke veya fes olan üzerine yatay olarak destarların sarıldığı başlıklardır. XVIII ve XIX. yüzyıla ait olan mezar taşlarının başlığı, iç başlığı takke olduğu için diğer türe nazaran daha yuvarlaktır. Katalogda bu şekilde dokuz tane mezar taşı bulunmaktadır. (Kat.no: 28, 64, 122-Foto.no: 42, 96, 165). İç başlığı fes olup üzeri yatay olarak destarla sarılı XX. yüzyıla ait sekiz adet mezar taşı vardır. (Kat.no: 14, 109, 134- Foto.no: 22, 147, 177) Katalogda erkek mezar taşlarında yer alan serpuşlara benzemeyen, görünüş itibariyle kadın mezar taşlarında rastladığımız hotoza benzer bir başlığa sahip olan 1928 yılı tarihli mezar taşı bulunmaktadır. (Kat.no:3, Foto.no: 4)

Fesler, dönemin padişahının giydiği fes türüne göre çeşitlilik arz eder ve padişahın ismiyle adlandırılırlar. 1829 tarihinde fesin resmi başlık kabul edilmesiyle beraber bu çeşitlilik mezar başlıklarına da yansımıştır. Tez çalışmamızda fes başlık tipinde yirmi bir tane fes başlığı bulunmaktadır. İncelemiş olduğumuz fes tipi başlıklarda mahmudî, azizî ve hamidî olarak üç tür olduğu tespit edilmiştir. Azizî başlık türünde altı adet mezar taşı bulunmaktadır. Sultan Abdülaziz'in giydiği bu başlıklarda geniş olan alt çap üst çaptan daha büyüktür ve üstle alt tarafın mesafesi kısadır.⁷³ (Kat.no: 20, 30, 33- Foto.no:31, 45, 49)

Mahmudî başlıklı türe tezimizde örneklik teşkil eden 1259 H. / 1843 M. tarihli bir adet mezar taşı bulunmaktadır. El-Hac Muhammed Şakir Efendi'nin mezar taşının mahmudî başlığı yukarıdan aşağıya doğru daralan türde bir başlıktır. Bu türe resmi olarak fesin kabul edildiği ilk dönemlerde rastlanmaktadır.⁷⁴ (Kat.no: 19-Foto.no:29)

⁷³ Laqueur, a.g.e., s. 157

⁷⁴ Çal, "Türklerde Mezar – Mezar Taşları", s. 313; Laqueur, a.g.e., s. 157

Kat. No:19. Mahmudî

Kat. No: 33. Azizî Fes

Kat. No:36, Hamidî Fes

En yaygın olarak görülen hamidî fes tipli mezar başlıkları, çalışmamızda da en fazla sayıya sahiptir ve on üç tane bulunmaktadır. Bu fes tipinde üst çapla alt çap arasında fazla fark olmayıp aralarındaki mesafe azizîye göre daha uzundur.⁷⁵ (Kat.no: 5, 6, 36, 71-Foto.no: 6, 8, 53, 104) Katalogda yer alan fes tipi başlıkların üzerinde süs unsuru bulunmamaktadır.

---

⁷⁵ Çal, “Türklerde Mezar – Mezar Taşları”, s. 313

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEZAR TAŞLARININ SÜSLEME, YAZI TÜRÜ ve METİN BAKIMINDAN İNCELENMESİ

I. MEZAR TAŞLARININ SÜSLEME BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mezar taşlarında kabartma bitkisel süslemeler ağırlıkta olup mezar taşlarının üzerinde yer alan bezemeler dönemin sanat anlayışını yansıtmaktadır.⁷⁶ Selçuklu ve Osmanlının erken dönemlerindeki mezar taşlarında kullanılan soyut, sonsuz ve girift bitkisel kompozisyonlar⁷⁷ yerine bu geç dönemde realist usluhta, doğada olduğu gibi yansıtılmış bitkisel motiflere rastlanmaktadır. Bunların hiçbirinde figüratif unsurlara rastlanmamaktadır.⁷⁸ Bunun yerine bitkisel süslemeler, meyveler, nesne motifleri ve yazı ön plandadır. Bitkisel süslemelere bakıldığında genel olarak mezar taşlarının tepeliğinin alınlık kısımlarında yoğunlaşır. Ayak şâhidelerinin çoğunluğunda da bitkisel kompozisyonlu süslemeler bulunur. Bunlar sadece alınlık ya da tüm yüzeyi kaplayacak şekilde tercih edilmiştir. Nesne motifleri olarak vazo ve gerdanlık örnekleri kullanılmıştır.

Bitkisel süslemeler genellikle servi ağacı, stilize çiçekler, yaprak ve kıvrım dallar, akant yaprağı, üzüm ve asma dalları, gonca gül, papatya gibi çeşitlerden oluşur. Süslemeler tek başlarına buldukları gibi birlikte kompozisyon yapılarak da kullanılmıştır. Ayrıca yazı da tezyinî bir unsur olarak mezar taşlarında yerini almıştır.

Süslemeler kadın mezar taşlarında yoğunluk kazansa da bitkisel süslemeleri erkek baş ve ayak şâhidelerinde de görmek mümkündür. Bunlar az da olsa başlıklarında ve gövde kısmındaki köşeliklerde bulunur. Bir erkek mezar taşının serpuşundaki incelikle işlenmiş gonca gül motifi hemen dikkatleri üzerine çekmektedir. (Foto. No: 180, Kat. No: 120)

---

⁷⁶ Bkz. Laqueur, a.g.e., s. 127-137

⁷⁷ Gülgen, a.g.e., s. 200-201

⁷⁸ Haseki, a.g.e., s. 27

A. Bitkisel Motifler

Servi

XV- XVI. yüzyıllarda az ama XVIII-XX. yüzyıllarda çokça görülen⁷⁹ servi ağacı mezarlıklarımızda çokça bulunan bir ağaçtır. Bu konuda pek çok yorum olmakla birlikte ölen insan Allah'a kavuşmuş ve tevhide ulaşmıştır. Servi de görünüş itibariyle birliği temsil ettiği kanaati hasıl olmuştur.⁸⁰ Genel olarak baktığımızda ayak şâhidlerinde ya tek başına ya da asma dalı, üzüm, kıvrım dal ve yapraklarla birlikte yer aldığı görülmüştür. Ayak taşında tek başına dört adet (Kat.no: 34, 66- Foto.no: 51, 99) ve on beş mezar taşında diğer bitkisel motiflerle servi örneklerine rastlamaktayız. (Kat.no: 24, 56, 78-Foto.no: 37, 85, 113) Ayrıca örneklerde servi ağacının uç kısımları sağa doğru kıvrıklığının sebebi stilize etmekten dolayı kaynaklanmaktadır.

Kat. no: 34

Kat. no: 30

Gül

Divan edebiyatında gülün Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'i temsil ettiğine inanılmaktadır.⁸¹ Bu yüzden gül motifi Türk İslam sanat dallarında çokça kullanılmış ve eserlerin üzerine işlenmiştir. Mezar taşlarında ise gül motifi kadın baş şâhidelerinin tepelik kısmında yaprakla birlikte, gövde kısımlarında köşeliklerde ve erkek baş şâhidelerinin başlıklarında ve gövdelerinde karşımıza çıkmaktadır. Bazen gül, yaprak ve dallarıyla bazen de tek olarak gonca halinde işlenmiştir. İncelediğimiz mezar taşlarının

⁷⁹ Çal, "Türklerde Mezar- Mezar Taşı", s. 323

⁸⁰ Ali Rıza Özcan, *İstanbul'un 100 Mezar Taşı*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2012, s. 12; Burhan Oğuz, *Mezar Taşında Simgeleşen İnançlar*, İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı, 1996, s. 18; Beyhan Karamağaralı, *Ahlat Mezar Taşları*, 1. Basım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992, s. 17

⁸¹ Laqueur, a.g.e., s. 130

iki tanesinde gül motifine rastlanmaktadır. (Kat.no: 31, 120-Foto.no: 46, 161) Erkek mezar taşının gövdesinin üst köşeliklerine ve serpuşuna işlenen gonca güller dikkat çekici güzellikte mermere hakkedilmiştir. (Kat.no:120, Foto. No: 180)

Çiçek

Mezar taşlarının hem baş hem de ayak şâhide kısımlarındaki süsleme motiflerinde, batı etkisiyle birlikte çiçek bezemesine de rastlanmaktadır. Daha çok XIX ve XX. yüzyıllarla tarihlenen stilize ve realist usluptaki çiçek motiflerinden oluşan bu süslemeleri, kadın mezarlarında tepelik ve köşeliklerde, erkek mezarlarında ayak şâhidelerinde ve yazı panolarında (Kat.no: 84, 104, Foto.no: 119, 142) tamamlayıcı unsur olarak görmekteyiz. Bunlar bazen vazo içerisine konulmuş kompozisyonlar (Kat.no: 3, Foto. No: 4) bazen de kadın mezarlarında başlıkta demet halinde (Kat.no: 46, Foto.No: 67) karşımıza çıkmaktadır. Katalogda yer alan mezarların on üç tanesinde çiçek motifi bulunmaktadır. Çiçek bezemesi olarak dört ve beş yapraklı çiçekler, lale, papatya motifleri kullanılmıştır. (Kat.no: 45, 47, 48 , 78-Foto.no: 68, 73, 75, 112)

Asma

Kur'an-ı Kerim'de ismi zikredilen meyvelerin burada da geçtiği görüyoruz. Mezar taşlarında genellikle ayak şâhidelerinde rastlanan asma motifi kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Tek başına bulunduğu mezar taşı olduğu gibi servi ağacının etrafına dolanmış şekildeki kompozisyonları da mevcuttur. (Çizim No: 5) Mezar taşlarından üç tanesinde üzümlü asma motifi tespit edilmiştir. (Kat.no: 6, 24, 121-Foto.no: 10, 37, 164) Asma dalının üzerinde yer alan üzüm motifleri de yüksek kabartma olarak kompozisyonda yerini almıştır.⁸²

Stilize Kıvrım Yapraklar

Mezar taşlarında en çok kullanılan motiflerden biri olan kıvrım yapraklar Geç Dönem Osmanlı mezar taşlarında gördüğümüz süslemelerdir. Bunlar tezyinî kompozisyonu tamamlayıcı nitelikte tepelik alınlığında, başka motiflerle birlikte gövde yüzeyinde yer almaktadır. Katalogumuzdaki mezar taşı örneklerinden on beş tanesinde bu motif tespit edilmiştir. (Kat.no: 3, 5, 57- Foto.no: 4, 7, 87)

---

⁸² Bursa'daki meyve motifli mezar taşlarıyla ilgili bilgi için bkz, Merve Bekar, "Bursa Mezarlıklarındaki Meyve Motifli Mezar Taşları", *I. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı*, ed. Muvaffak Duranlı, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, 2018, s. 108-109

Sarmaşık

Bu motif mezarların ayak şâhidelerinde tercih edilmiştir. Tek başına işlendiği gibi başka desenlerle birlikte de uygulanmıştır. Bu kompozisyon incelemiş olduğumuz mezar taşlarından iki tanesinde tespit edilmiştir. (Kat.no: 6, 42-Foto no: 9, 63)

Akant (Kenger) Yaprağı

Akant yaprağı, mimariye 1730'larda zanaatkârlar tarafından Avrupa'dan ülkemize Barok üslubundan aktarılarak girmiş⁸³ ve mezar taşlarında da kendini göstermiştir. Süslemelerin yanında tamamlayıcı motif olarak genellikle tepelik alınlıklarında yerini almıştır. Kataloğumuzdaki üç adet mezar taşı bunlara örnektir. (Kat.no: 45, 55, 128-Foto.no: 67, 82, 171)

B. Nesne Motifleri

Gerdanlık

Osmanlı Döneminde kadınların vücutlarına taktıkları takıların sanatta da bezeme olarak kullanıldığı bilinmektedir. Böylece gerdanlık, kadın mezar taşlarında süs unsuru olarak kullanılmıştır. Form olarak genellikle birden fazla yuvarlak nesnenin yan yana dizilmesi şeklinde bir kompozisyonla oluşan beşi bir yerde kullanılmıştır. Bu yuvarlak formlar o dönemde kullanılan gerdanlıklara bakılarak altın para, inci veya değerli maden olarak da değerlendirilebilir. Çalışmamızdaki kadın mezar taşlarından üç tanesinde gerdanlık motifi tespit edilmiştir. Bu motifler kadın mezarlarının baş şâhidelerinin boyun kısımlarında yer almaktadır. 1186 H. / 1772 M. tarihli Seyyid el-Hac Halil Ağa kızı Şerife Molla Hafife Kadın'a ait mezar taşındaki gerdanlık oyma tekniğiyle diğerleri kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Mezar taşlarının iki tanesi (Kat.no: 8, 113-Foto.no: 13, 151) 18.yüzyıla, bir tanesi 20.yüzyıla aittir. (Kat.no: 45- Foto.no: 67)

Vazo

Başta çini olmak üzere birçok sanat dalında süs unsuru olarak gördüğümüz vazo bezemesini mezar taşlarında da görmekteyiz. XVI. yüzyılda nispeten daha sade çalışılmışken sonraki dönemlerde çiçeklerle birlikte daha detaylı ve süslü olarak

---

⁸³ Doğan Kuban, *100 Soruda Türkiye sanatı Tarihi*, İstanbul: Gerçek yayınevi, 1970, s. 243

çalışılmıştır.⁸⁴ Mezar taşlarının ayak şahidelerinde bulunan vazo motifleri sadedir ve katalogumuzdaki XX. yüzyıla ait mezar taşlarının dört tanesinde tespit edilmiştir. İçerisinde dal, yaprak ve çiçeklerden oluşan kompozisyonlar yer alır. Kabartma tekniğiyle işlenen vazolardan bir tanesi kulplu (Kat.no: 45, Foto. No: 67) diğerleri kulpsuzdur. (Kat.no: 3, 5, 6-Foto.no: 4, 7, 9)

C. Yazı

İslam düşüncesi Kur'an merkezli olup Kur'an'ın ilahî kaynaklı olması İslam sanatlarının yazıya da yüksek pâyeye vermesine sebep olmuştur. Hatta kitap sanatlarının en üst kolunu yazı teşkil etmiştir. Diğer sanat kolları yardımcı bir unsur olarak varlığını sürdürmüştür. Yazı ise hem anlam boyutuyla hem de estetik boyutuyla ikili bir etki göstermiştir. Dolayısıyla yazı aynı zamanda mimaride ve diğer sanatlarda süsleme unsuru olarak kabul görmüştür. Aynı durum mezar taşları için de geçerlidir. Mezar taşlarının tamamı celî tarzda çalışılmış ve mezar taşının tezyini unsurlardaki yerini almıştır. Aynı zamanda bu yazılar kendi dönemleri içerisindeki edebiyatı, tarihi ve kültürü taşıyan tarihi belgelerdir. Kitabelerde yazılar, genel olarak dikdörtgen panolar içerisine düz ya da sağ aşağı doğru mâil olarak yazılmıştır. Bazı mezar taşları ise satır araları birbirinden çizgi ya da herhangi bir süsleme unsuruyla ayrılmayıp doğrudan taş kabartma şeklinde işlenmiştir. (Kat.no: 71, 108, 119, 133- Foto.no: 104, 146, 159, 176) Katalogdaki kitabelerden iki örnek hariç (Kat.no: 71, 72- Foto.no: 105, 104) diğerleri kabartma tekniğiyle yazılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan İstanbul'un fethine kadarki dönemde elimize ulaşan belgeler ışığında yapılarda sıkça rastladığımız en eski yazı türlerinden olan kûfî yazı çeşidine Bursa yapılarında pek rastlanmamaktadır. Daha çok sülüs ve nesih hattı kullanılmıştır. Erken Osmanlı Dönemi eserlerinde Selçuklu tesiri devam etmiş ve Selçuklu sülüsü ve celsî yazıda ve yapılarda yer almıştır.⁸⁵ İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı Devleti bütün kurumlarında ileriye seviyeye ulaşmış olup bu dönemde kültür ve sanat alanında sürekli gelişmeler yaşanmıştır. Şeyh Hamdullah'la birlikte Türk hat sanatı ekolü, sülüs ve nesih hattı en iyi ölçülerine kavuşmuştur. Bundan sonra büyük sanatkârların herbiri sülüs yazı çeşidine tedrici olarak katkıda bulunmuşlardır. Sülüsün

⁸⁴ Azade Akar, "Tezyini Sanatımızda Vazo motifi", Ankara, *Vakıflar Dergisi*, 1969, s. 269-270

⁸⁵ Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi yayınları, 2004, s. 26-27

yapılarda daha kalın ve büyük yazılmasına celî denilmiş ve fetih devrinden olgunluk devri olan XIX. yüzyıl başlarına kadar gelişme göstermiştir.⁸⁶ Osmanlı dönemi kitabelerinde, yazı türleri arasından en çok tercih edileni ise celî sülüs ve celî ta'lik çeşidi olmuştur.⁸⁷

Katalogda yer alan sülüs yazı çeşidiyle yazılmış mezar taşı kitabelerine genel olarak baktığımızda XVIII. yüzyılın başlarındaki yazılarda Selçuklu sülüsü etkisinin az da olsa var olduğunu söyleyebiliriz. XVIII. yüzyıla ait olan Şerife Molla Hafife Kadın'ın mezar kitabesindeki yazıda ilk olarak dikkat çeken elif ve lam harflerinin diğer harflere nazaran daha ince ve uzun olmasıdır. Kitabede yapılmaya çalışılan istif dengeli olmadığı için yer yer boşluklar kalmıştır. (Kat.no:8-Foto.no:13) Aynı tarihlerdeki İstifsiz bir örnek olarak 1176 H. / 1762 M. yılına ait olan Zaim Muhammed Ağa'nın mezar taşı kitabesinde ilk olarak ustaca hakkedilmiş celî sülüs yazısı dikkati çeker. Yazı ve okutma işaretleri panolara boşluk kalmayacak şekilde dağıtılmış ve dengeli yazılmıştır. (Kat.no: 11-Foto.no:18) Binbaşı Mustafa Ağa'nın zevcesi Şerife Hatun'a ait olan 1281 H./ 1864 M. tarihli mezar taşının ayak şâhidesinde bulunan kitabesi celî sülüs hatla yazılmıştır. Bu mezarın baş şâhidesiyle aynı cümlelerin yer aldığı ayak şâhidesinin etrafı betonla çerçevenmiştir. (Kat.no: 44 - Foto.no: 66)

Genel olarak mezar taşlarının kitabelerinde istifin çok yer almadığını söyleyebiliriz. 1219 H. / 1804-1805 M. tarihli Hatice Kadın'ın mezar taşı başlığı hotozdur ve süsleme unsuru olarak gövdede kitabesi bulunmaktadır. On bir satırlı olan kitabesi ustaca yazılmış celî sülüs yazısıyla ve dengeli istifıyla dikkat çekmektedir. (Kat.no: 129-Foto.no:172) Bir diğer örnek ise 1229 H. / 1814 M. tarihli Hacı Halil oğlu Ahmet Bey'e ait olan mezar taşı kitabesidir. Sekiz satır olarak celî sülüs hatla yazılmış olan kitabede yer yer istif uygulanmıştır. (Kat.no: 24-Foto.no:36) 1230 H. / 1815 M. tarihli Karaoğlan Ağası Emin Ağa'nın zevcesi Hatice Hatun'un mezar taşı üçgen tepelikli olup kitabesi tüm gövdeyi kaplamaktadır. Sekiz satırlı güzel yazılmış celi sülüs hatlı olan kitabesi istiflidir. İstifde “ğ” ve “ğ” harflerinin başının ucu yukarı doğru uzatılarak yazılmıştır. Aynı zamanda elif harfi üstten kendisinden sonra gelen harfle

⁸⁶ Ali Alparslan, “Celî”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1993, C.7, s. 266

⁸⁷ Kemal Özkurt, Abdülhamit Tüfekçioğlu, “Türk- İslam Sanatında Kitabeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2009, C. 7, S. 14, s. 277

birleştirilmiş olduğu gözlenmiştir. (Kat.no: 22-Foto.no: 34) Bu tarz birleştirmelerin olduğu ve ustaca yazılmış olan bir başka mezar taşı da 1317 Rumi / 1901 M. tarihli Muhammed Oğlu İsmail'in mezar taşı kitabesidir. Sekiz satırlı celi sülüs ile yazılan kitabede keşîdeler dikkati çekmektedir. (Kat.no: 48-Foto.no: 74) 1307 H. / 1890 tarihli mezar taşı kitabesi, okutma ve tezyin işaretleri ile mühmel harflerin kitabe panosunun boşluklarına güzel şekilde dağıtılarak oluşturulmuştur. Muhammed Ağanın ehli Hatice Hanım'a ait olan bu mezar taşının yedi satırlı düz olarak yazılan kitabesinin celi sülüs hattı dikkati çekmektedir. Yazıda harflerin keşîdeleri ve “ل” harfinin yazımındaki stili göze çarpmaktadır.

İran'da resmî yazışmalarda kullanılan ta'lik yazı türü Osmanlı'ya XV. yüzyılda gelmiştir. Fakat Osmanlı ta'liki geliştirmiş ve böylece bir Osmanlı ta'liki olan nesta'lik oluşmuştur. Sülüse göre harfler daha ince ve kavisli olup harekesiz yazılır. Küçük ve ince yazılışını edebi eserlerde ve divanlarda görürken celi şekline Osmanlı yapılarında rastlanmaktadır.⁸⁸ Katalogda bulunan ve XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın başına kadar olan sürede ta'lik hatlı mezar taşı kitabelerinde istifin tercih edilmediği gözlenmiştir. Genel olarak ta'lik hatlı kitabeler kalite açısından ileri seviyededir. 1287 H./ 1870 M. tarihli Seyyit Ahmet Ağa'nın mezar kitabesinde bulunan ta'lik hattın diğer kitabelere göre harfleri daha kalın işlenmiştir. (Kat.no: 49-Foto.no: 76) Ormankadı Mezarlığında bulunan Hüseyin Efendinin zevcesi Ali Ağa'nın kerimesi Hüsniye Hanım'ın 1325 H. / 1907 M. tarihli dikkat çekici güzellikteki mezar taşı kitabesi on iki satırlı olup ta'lik hatlıdır. Yazının kalitesine ve mezar taşındaki süslemelere bakacak olursak mezar taşının sipariş üzere yapıldığını söyleyebiliriz. Özel olarak yaptırılmış olabileceğini düşündüğümüz bir diğer mezar taşı ise Hacı Halil Ağazâde İbrahim Efendi'nin 1329 H. / 1911 M. tarihli mezarıdır. Tekne mezar formunda olan mezar taşının hem baş hem ayak şâhidesinde başlık bulunmaktadır. Kitabesi on bir satır halinde sağa mâil olarak iyi derecede ta'lik hatla yazılmıştır. (Kat.no: 96-Foto.no: 132)

Kolay ve hızlı yazımından dolayı Osmanlı Devleti'nde günlük yazışmalarda kullanılan rik'a hattı zaman içerisinde gelişerek XIX. yüzyılda resmi yazışmalarda da kullanılmaya başlanmıştır.⁸⁹ Bu yazı çeşidinde hızlı yazımı sağlamak için harflerin iki

⁸⁸ M. Uğur Derman, “Hat”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1997, C.16, s. 430

⁸⁹ Derman, a.g.m., s. 430

ve üç noktaları birbirine bitiştirilerek tek çizgiyle yazılmış, bazı harflerin dişleri (س) düz yapılmış veya gözleri kapatılmıştır. Kestelek Mezarlığı'nda yer alan Hoca Tahir Efendi'nin mezar taşı kitabesi rik'a hattıyla yazılmış tek örnektir. 1928 tarihli olan kitabe sekiz satırlı olup sola yukarı doğru mâil şekilde panolar içerisine yazılmıştır. Panolar içerisinde süs unsuru olarak sadece yazı yer almaktadır. Ustaca ve harekesiz olarak yazılan kitabede yer yer istif uygulanmıştır. (Kat.no: 3-Foto.no: 3)

Yazı zemininde bitkisel motif bulunan iki mezar taşı kitabesi vardır. Bunlar da yazı panolarının boşluğunu tamamlamak için konulmuştur. Selçuklu mezar taşlarında gördüğümüz yazı zemini arasına dağıtılmış rumî ve hataflardan farklı bir anlayışla yapılmıştır.⁹⁰ (Kat.no: 52, 104 - Foto.no: 79, 142) Mezar taşları kitabelerinin birçoğunda, serlevha ve özlü ifadelerin yer aldığı bölümlerde yazı, panoyu tam dolduracak şekilde yazılmışken, kimlik ve tarihin yer aldığı bölümde yazıda sıkışıklık ve tarz farklılığı dikkati çekmektedir. Bu da bazı mezar taşlarının kişiye özel olarak sipariş verilmeyip, önceden hazırlanmış ve serlevha bölümleri yazılmış olan mezar taşlarının tercih edildiğini göstermektedir. (Kat.no: 114-Foto.no: 152, 153)

Mezar taşları üzerindeki yazıların kalitesine bakılacak olursa o dönemdeki ekonomik unsurların etkili olduğu anlaşılmaktadır. Süsleme ve yazı türlerinden kalite olarak her seviyeden (kötü-orta-iyi) derecelendirme yapılabilir. Usluplardaki değişimlerden ve toplumsal ekonomik yapıda daralma olduğundan mezar taşlarının umumunda kalitenin düştüğü görülür. Aynı mahallelerde veya hazirelerde bulunan mezarların üzerindeki özlü ifadelerin de aynı olduğu gözlenmiştir ancak yazı çeşidi bakımdan farklılardır. Tek elden veya tek dükkândan çıkmış olması muhtemel gözükmemektedir. Bir diğer konu ise incelemiş olduğumuz mezar taşlarının üzerinde ya da kitabe kısmında bu sanat eserlerini meydana getiren herhangi bir hattat ismine rastlanmamış olmasıdır.

Günümüzde Mustafakemalpaşa ilçesinin maden çeşitliliği yönünden zenginliği ve pek çok maden işletmesini bünyesinde barındırdığı bilinmektedir. Bu bölge mermer rezervleri yönünden oldukça önemli olup mermercilik faaliyetlerini sürdürmektedir.⁹¹

⁹⁰ Gülgen, a.g.e., s. 183

⁹¹ Tamer Torunoğlu, "Mustafakemalpaşa Bölgesinde Maden Zenginliği", *Mustafakemalpaşa Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi, 2013, s. 197

XIX. yüzyılda salnâmelerde Kirmasti kazasının maden yönünden zengin olduğu tespit edilmiş; kömür, demir ve manganez gibi madenlerin olduğu ama bunların işletilmediğinden bahsedilmiştir.⁹² Bölgede bulunan Osmanlı Dönemine ait mezar taşları memmer olup bu bilgiler ışığında mermerleri kendi bölgesinden temin etmiş olduğu taş türünden anlaşılmaktadır.

II. MEZAR TAŞLARININ YAZI TÜRÜ VE METİN BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mezar taşlarının üzerindeki kitabeleri incelediğimizde temel unsurları yukarıdan aşağıya şöyle sıralayabiliriz; Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının yer aldığı serlevha bölümü, ölüye dua edilen kısım, vefat edenin kimlik bilgisi, daha sonra kendisini ziyaret edenlerden dua isteme bölümü ve en son olarak da vefat tarihi yer almaktadır. Böylece kitabede yer alan metinleri beş bölümde incelemiş olacağız.⁹³ Bazı mezar taşlarında bu düzene göre gitmemekle beraber farklı usulup dönemlerinde farklı metinler ve sıralamanın yer aldığı görülmektedir. Vefat tarihi başta yer aldığı gibi sadece özlü sözlerin veya ismin yer aldığı mezar taşları da vardır. Ayrıca kitabelerde ek olarak dünyanın geçiciliği, ölümün acı olduğunu belirten özlü ifadeler de yer almaktadır. Mustafakemalpaşa'daki XVII-XX. yüzyıllarla tarihlenen mezar taşlarının kitabeleri Türkçedir. Fakat içerisinde Farsça ve Arapça kökenli Türkçeleşmiş kelimelerde bulunmaktadır.

Mezar taşlarında Allah'a yakarış sözcükleri kitabe metninin en üstünde ve ortada yer almaktadır. Genellikle kartuşla aşağı satırdan ayrılmışlardır. Mezar taşı kitabesinde başlangıç ifadesi olarak şunlar yer almaktadır:

- 56 tanesinde “Hüve’l Bâkî” : Katalog No:3, 4, 5, 6, 11, 14, 19, 20, 23, 24, 25, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 74, 90, 91, 111, 120, 122, 123,124, 125, 126, 129, 134.
- 10 tanesinde “Hüve’l Hallâku’l-Bâkî” : Katalog No: 9, 26, 27, 73, 96, 101, 104, 105, 118, 128
- 5 tanesinde “Âh mine’l- mevt” : Katalog No: 29, 31, 48, 66, 76.

⁹² HVS, H.1301, s. 322

⁹³ Laqueur, a.g.e., s. 80-81

- 6 tanesinde “Hüve’l Hayyü’l-Bâki”: Katalog No: 16, 22, 44, 58, 117, 127.
- 6 tanesinde “merhum ve mağfûr” : Katalog No: 1, 12, 52, 85, 107, 119.
- 2 tanesinde “merhume ve mağfûre”: Katalog No: 100,102.
- 1 tanesinde “Huda” : Katalog No: 17
- 1 tanesinde “Hüve’l Bâkiyü’l-Hallâk: Katalog No: 10
- 1 tanesinde “Hüve’l-Hallâk”. Katalog No: 95.
- 1 tanesinde “Hüve’l Hayyü’llezi lâ yemût”: Katalog No: 7.
- 1 tanesinde “Fatıha” : Katalog No: 92.
- 1 tanesinde “Maşâallah” : Katalog No: 8.
- 1 tanesinde “el-Bâki” : Katalog No: 134.

Bunlardan farklı başlangıç ifadesi olarak vefat tarihi yer alan mezar taşları da mevcuttur. (Kat.no: 13, 80, 89, 93, 121) Herhangi bir başlangıç sözü olmadan doğrudan özlü sözlerle veya isimle giriş yapan mezar taşları da vardır. (Kat.no: 82, 99, 114, 116) Osmanlı mezar taşlarında serlevhada başlangıç sözü olarak en çok tercih edilen “Hüve’l-Bâkî” terkibi⁹⁴ incelediğimiz mezar taşlarında da yakarış veya başlangıç sözü olarak en fazla kullanılan terkip olduğu tespit edilmiştir.

Vefat eden kişiyi hayır dua ile yâd etmek için yazılan dua ifadeleri mezar taşlarında genel olarak erkek ise “merhûm” veya “merhûm ve mağfûrun leh” ibareleri kullanılmıştır. Mezar taşları kadına ait ise ”merhûme” veya “merhûme ve mağfûr leha” olarak yer almıştır. Merhûmla, Allah’ın rahmetine kavuşmuş⁹⁵ ve mağfûrla, Allah tarafından günahları affedilmiş kişi kastedilmiştir.⁹⁶ Bu ibareler vefat eden kişinin isminin önüne getirilerek böyle olması için dua edilmesi istenmiştir.

Bunlar dışında mezar taşlarında lakaplar, unvanlar ve memleketleri gibi kendileri hakkında bilgiler yer almaktadır. Adıyla birlikte yer alan unvanlar ve lakapları incelediğimizde erkek mezar taşlarında “Efendi”, “Ağa”, “Bey”, “Beşe”, ve “Derviş” olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın mezar taşlarında ismiyle birlikte “Hanım”, “Hatun”, “Kadın”, “Molla”, “Tûtî”⁹⁷ gibi unvanlar yer almıştır. Bununla beraber mezar kitabelerinde kimlik kısımlarında aile ya da sülale isimleri, akrabalık derecelerini

⁹⁴ Laqueur, s. 82-83

⁹⁵ Serdar Mutçalı, *Arapça- Türkçe Dağarcık*, İstanbul: Dağarcık yayın, 1997, s. 174

⁹⁶ Mutçalı, a.g.e., s. 370

⁹⁷ Kadın ve hanım manalarına gelen bu kelime daha sonra “dudu” ya dönüşmüştür.

belirten “Mahdumu”, “Kerimesi”, “Zevcesi”, “Kızı”, “Kayınvalidesi” ve “Oğlu” gibi sözcükler de yer almaktadır.

Ağa ve bey unvanları erkek mezar taşlarında en fazla kullanılanlardır. Ağa kelimesi Yeniçerilerde üst düzeyde bulunanlara, sarayda görevli bazı kişilere ve toprak sahibi kişilere söylenirken XIX. yüzyılda astsubay ve yüzbaşılar için de kullanılmıştır.⁹⁸ Kitabelerde Ağa unvanının kullanıldığı kırk mezar taşına rastlanmıştır. Efendi unvanı kullanılan 17 tane mezar taşı vardır. Az da olsa Bey unvanı da kullanılmıştır ve dört mezar taşında rastlanmıştır. (Kat.no: 4, 5, 6, 24)

Bunun yanında Peygamber Efendimizin soyundan gelenlerin aldığı “Seyyid”, hacca gittiğini belirten “el-Hâc” ya da “Hâcî” , hafız ise bunu belirten “Hâfız” unvanının yazıldığını da görmekteyiz. En fazla kullanılan Hâcî ya da el-Hâc unvanı olmuş (Kat.no. 19, 59, 104, 133), onu Seyyid ya da es-Seyyid unvanı takip etmiştir. (Kat.no: 49, 106, 114) Hafız lakabı zikredilen ise üç tane mezar taşı bulunmaktadır. (Kat.no: 76, 93, 105) Mezar taşlarında bu unvanların sadece bir tanesi olmakla birlikte birden çok unvanların da yazıldığı görülmüştür. (Kat. No: 105) İsmine önüne gelmiş olan farklı lakaplar da vardır “Âşık”(Kat.no: 42), “Derviş” (Kat.no:5, 85), “Çerkez” (Kat.no: 125, 126), “Kara” (Kat.no: 39, 53), “Koca” (Kat.no:125) gibi.

Kadın mezar taşlarında ise genellikle hanım, hatun ve kadın unvanları kullanılmıştır. En fazla “Hanım” sözcüğüne (Kat.no: 31, 38, 60, 124) daha sonra “Kadın” unvanı (Kat.no: 65, 75, 100), “Hatun”a ise beş adet mezar taşında rastlanmaktadır. (Kat.no: 44, 56, 128)

Erkek mezar taşlarında rastladığımız “Beşe” unvanını İşli, devşirme usulüyle kapıkulu olan yeniçerilerin kullandığını, bunların başlarına dardağan türü sarık taktığını ve beşe kelimesinin de yırtıcı yavru kuş “betçe”den geldiğini söylemiştir. Tarih boyunca yeniçerilerin %60’ının dardağan türü başlık giydiğini de eklemiştir.⁹⁹ Lanqueur da yeniçerilere ait bir lakap olduğunu onaylar ama sözlük anlamı olarak paşa sözcüğünün alt türü olarak zikretmiştir. Beşe lakabıyla birlikte kitabelerde tüccar ve zanaatkâr gibi mesleklerin yazılı olduğu örneklerde bulunmaktadır.¹⁰⁰ Türk aşiretlerinin bazılarında

⁹⁸ Laqueur, a. g. e. , s. 88

⁹⁹ İşli, a.g.e. ,s. 21

¹⁰⁰ Lanqueur, a.g.e., s. 89

büyük evlatlar için kullanılan bir tabir olduğu da bilinmektedir.¹⁰¹ Bu lakapla anılmış olan sekiz tane mezar taşı bulunmaktadır. (Kat.no: 21, 37, 52, 73- Foto.no: 33, 54, 79, 106)

İncelemiş olduğumuz mezar taşlarının kitabelerinde mesleğin belirtildiği de gözlenmiştir. Bunlar; “leblebici” (Kat.no: 95), “tütüncü” (Kat.no: 39), “zâim”¹⁰² (Kat.no: 11), “kâtip” (Kat.no: 18, 87), “bıçakçı” (Kat.no: 50), “bostancı” (Kat.no: 110), “kayıkçı” (Kat.no: 97), “hoca” (Kat.no: 3, 107), “müezzin” (Kat.no: 80) , “timûrcî” (Kat.no: 118), “imam” (Kat.no: 21, 87), “çiftlikât-ı şâhâneleri hâcegân-ı divan-ı hümâyûn” (Kat.no: 124, 128)’dur.

Mezar taşlarının kitabeleri sadece vefat eden kişinin ismini, mesleğini değil aynı zamanda kişiye ait önemli bilgiler de vermektedir. Ölenin nereli olduğunu belirten sözcüklere rastlanmakta ve genellikle şehir, kaza, köy ve mahallelerin isimleri belirtilmektedir. Bursa, göçmen iskânı yönünden önemli bir merkezdir. Mustafakemalpaşa ve köylerinin nüfuslarını, 1854-1856 Kırım Savaşı ve daha sonra 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sebebiyle buralara yerleştirilen Kırım, Kafkas ve Balkan göçmenleri ile Yörükler oluşturmaktadır.¹⁰³ Bu nüfus çeşitliliği mezar taşlarına da yansımıştır. Bunlar; “Kestelekli” (Kat.no: 5, 6), “Tırnova kazası” (Kat.no: 14), “Karaoğlanlı” (Kat.no: 15, 16, 18), “Sincanlı” (Kat.no: 23), “Ormankadı karyesi” (Kat.no: 30, 31, 38, 40, 41, 44), “Kadıköylü” (Kat.no: 42, 36), “Kayapa karyesi” (Kat.no: 43), “Yalova- Kalkandere karyesi” (Kat.no: 47), “Kasriye kazası” (Kat.no: 70), “Dere mahallesi” (Kat.no: 76), “Melik karyesi” (Kat.no: 24, 78), “Hamzabey Mahallesi” (Kat.no: 91), “Harputlu” (Kat.no: 127) , “Kazanlık Muhaciri” (Kat.no:134), “Prizren-Buzes karyesi” (Kat.no: 123), “Kirmasti-Yumurcaklı” (Kat.no: 126), “Sünlük karyesi” (Kat.no: 53)’dir. Bursa’da Osmanlı dönemine ait araştırılmış 1571 adet mezar taşındaki yer adı geçen baş taşları % 23 oranındadır ve Bursa’nın Balkanlar Bölgesinden çok göç aldığı düşünülürse bu oranın az olduğu söylenebilir.¹⁰⁴

¹⁰¹ Pakalın, “Beşe”, a.g.e., C.1, s. 211

¹⁰² Büyük tımar sahibi kişilere verilen unvandır.

¹⁰³ Raif Kaplanoğlu- Ozan Kaplanoğlu, *Bursa’nın göç Tarihi*, Bursa: Nilüfer Belediyesi, 2013: s. 26-28; Yaşayanlar, a.g.e., s. 55

¹⁰⁴ Halit Çal, “Bursa Şehri Osmanlı Mezar Taşlarında Aile, Hastalık, İş, Kişi, Tarikat, Vakıf, Yapı, Yerleşim Adları”, *Türkiye Bilimler Akademisi Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 2016, S. 14, s. 116

Mezar taşlarındaki kitabelerde daha çok Selçuklu ve Osmanlı'nın erken dönemlerinde rastladığımız Farsça beyit veya Arapça ölüm, hayat, cennet gibi konularla ilgili ayet ve hadisler¹⁰⁵ yerine kişinin ölümüne sebep olan hastalığını, gelip geçen ve kabrini ziyaret eden insanlardan dua bekleyişini, genç yaşında hayata doyamadığını ve bu dünyanın gelip geçici olduğunu anlatan; halkın tarihini, edebiyatını ve sosyolojik durumunu yansıtan Türkçe özlü ifadeler tercih edilmiştir. Bunu yaparken de naif ve zarif manzumeler kullanmaları edebi yönlerinin ne kadar ileri olduğunu göstermektedir.

İncelemiş olduğumuz mezar taşlarında geçen bazı özlü ifadeler şunlardır:

- Kat. No: 7, 8, 9, 103.

Bakmayın çeşm-i basîretle mezarımın taşına

Bilinmez ol halim gelmeyince başına

- Kat. No: 3, 29, 30, 31, 32, 33, 53, 54, 57, 82, 123.

Beni kıl mağîret ey Rabbi Yezdân

Bi hakkı arş-ı âla nûr-i Kur'an

Gelüp kabrimi ziyaret eden ihvân

Edeler ruhuma bir Fatiha ihsân

- Kat. No: 5, 13, 14, 15, 23, 56, 62, 77, 78, 81, 87, 108, 114, 116, 120, 130, 131.

Ziyaretten murâd bir duadır

Bu gün bana ise yarın sanadır.

- Kat. No: 19

İlahî rûz-i mahşerde bana günbegün ecir eyle

Ne dertlerle helâk oldum, şehitlerle haşreyle

Sana kurban olup cânıma eyledim turâb-ı miskîn

Kendi cârrim olandan şehâdet rütbesin çaldım

Rahmansın âb-ı rahmetinle külli a'sâya-i afv eyle

- Kat. No: 20

Nûş edip cam kâseden şerbetî

Eyledim fâni cihândan âh azletî

---

¹⁰⁵ Çal, "Türklerde Mezar- Mezar Taşı", s. 324; Haseki, a.g.e., s. 25

Kalmadı vaktim vasiyet edeyim

Verdi Hâk bana şehâdet devletî

- Kat. No: 22

Meskenimiz dağ başıdır sahraya hâcet kalmadı

İçtim ecel şerbetini Lokmana hâcet kalmadı

Yaralarım hep onuldu cerrâha hâcet kalmadı

Yapıldı cennetim saray-ı mimara hâcet kalmadı

- Kat. No: 24, 36

Ah ile zâr kılarak tazeliğime doymadım

Çün ecel peymânesi dolmuş murâdım almadım

Hasretâ fâni cihanda tûl-i ömr sürmedim

Firkatâ takdir bu imiş tâ ezel bilmedim

- Kat. No: 36

Bakıp geçme ricam budur Muhammed ümmetî

Mevtânın verenden hemân bir Fatiha'dır minnetî

Kabrimi ziyaret eden ey Rasul'ün ümmeti

Bize bir Fatiha ihsân eden bulur cenneti

- Kat. No: 38

Genç iken erdi beni sehm-i kazâ

Sevk-i takdîr öyle imiş iktizâ

Mü'minim mücrîmin olsam ya İlâh

Mahv ider avfın nice yüz bin günâh

- Kat. No: 40, 64.

Hâkkın emri ile emrâz geldi tenime

Bulmadı sıhhat vücudum, sebep oldu mevtime

Âkıbet erdi ecel rihlet göründü cânına

Okuyup bir Fatiha ihsân edeler ruhuma

- Kat. No: 45

Bakın dostlar mezarımın taşına

Genç yaşımda ecel erdi başıma
Tâ ezelden böyle çalınmış kalem seyrime
Emr-i hûda böyle imiş diden (diyin?) el-hükmü lillah
Serpe saçım teneşire dizildi
Validemin bağırıcığı ezildi
Tabutum boyumdan uzun
Hanemde kaldı körpe kuzum
Valide ağlar hazin hazin

- Kat. No: 70

İrci'(dön) emrine ettim icâbet
Maksudum rıza ver kable inâyet
Kerem et ruhuma oku üç âyet
Olur, şeff'imiz muhtâr-ı Ahmet
Bu bâğ-ı gülşende taze gül idim
Ser-sübhânın hem bülbülü idim
Ehli tarikâtın teşne deliydim
Bana bak gel ibret al pederin dürdânesiydim

- Kat. No: 86

Bir civân-ı nâzeninin meskenidir bu mezar
Hâk-i yeksân eyledi taze vücudun rüzigâr

- Kat. No: 94, 112.

Nevcivân gitti cennet bâğına
Firakî kaldı vâlideynin cânına

- Kat. No: 129

Bu bâğ-ı gülîstanda bir gonca gül iken
Bâd-ı ecel beni şimdi eyledi hazân
Bir gül-ü zîbâda nâzenin iken
Eyledi Hâk beni hâk ile yeksân

Manzumelerle ölüm sebeplerini yazmayı da tercih etmişlerdir. Hastalıktan öldüğünü belirten iki tane kitabeye rastlanmıştır. (Kat. no: 40, 64) Genç yaşında ölen, gençliğine doyamayan ve gonca gül iken vefat eden bunu da güzel bir özlü sözle belirten dokuz tane mezar taşı vardır. (Kat. no: 24, 36, 38, 39, 45, 74, 94, 112, 129) Şehadet şerbetini içerek vefat eden üç mezar taşına rastlanmıştır. (Kat. no: 20, 74, 135) Doğum sebebiyle vefat edip şehitlik mertebesine yükselmiş bir adet mezar taşı vardır. (Kat. no:129) Köylüler bu mezar taşına “gelin” ismini vermiş ve günümüze kadar böyle ifade etmişlerdir. Derviş Bey’in mahdumu Âgah Bey’e ait olan mezar taşının kitabesinde değirmenin tekerleğine düştüğü için vefat ettiği belirtilmiştir. (Kat. no: 6-Foto.no: 8)

Osmanlı dönemi mezar taşlarında ölüm yaşının açıkça belirtildiği örnekler oldukça az sayıdadır.¹⁰⁶ XX. yüzyılın başlarına ait olan iki tane mezar taşında vefat tarihleriyle beraber öldükleri yaşların da yazıldığı görülmüştür. (Kat.no: 39, 56-Foto.no: 57, 84) Ayrıca hiçbir mezar taşının kitabesinde doğum tarihi bilgisine rastlanmamıştır.

Mezar taşlarında vefat tarihleri genel olarak kitabenin son satırında yer almaktadır.¹⁰⁷ İncelemiş olduğumuz mezar taşlarında ilk satırda yer alan örnekler de vardır. (Kat.no: 28, 130, 131- Foto.no: 42, 173, 174) Bu örnekler baş şâhidenin boyun kısmına yakın olarak yazılmıştır. Sadece tarih olarak vefat yılının yer aldığı mezar taşları olduğu gibi yılla beraber ay ve günün de yazıldığına da rastlanmıştır. (Kat.no: 108-Foto.no: 146) Bazı mezar taşlarında tarih kısımlarında “gurre” lafzı geçmektedir. Bu lafzın kullanılmasıyla ayın ilk günleri kastedilmiştir.¹⁰⁸ (Kat.no: 79, 84, 94-Foto.no: 114, 119, 130) Mezar taşlarında çoğunlukla hicri takvim kullanılmış olup bir tane miladi (Kat.no: 71) ve bir tane rumî takvimle (Kat.no: 48) yazılan vardır.

Mezar taşları üzerindeki kitabelerde dikkatimizi çeken başka bir husus ise aynı kelimenin farklı harflerle yazılması olmuştur. Mesela “سگادر” kelimesi, “سنادر ” şeklinde de yazılmıştır. (Kat.no: 5, 34, 66-Foto.no: 6, 50, 98) Mezar taşlarının

¹⁰⁶ Laqueur, a.g.e., s.104

¹⁰⁷ Laqueur, a.g.e., s. 94; Çal, “*Türklerde Mezar- Mezar Taşı*”, s. 329

¹⁰⁸ Pakalın, “Gurre”, a.g.e., C. 3, s. 161

kitabelerinde satıra sığmadığı için kelime ikiye bölünerek alt satıra geçilmiş olan örneklerle de karşılaşılmıştır. (Kat.no: 125-Foto.no: 168) Bir örnekteki mezar taşı kitabesinin serlevha bölümünde yazan ve Allah'ı ifade eden “هدا” kelimesi, Farsçadaki “خدا” (Allah) dan dönüşmüş olabilir. (Kat.no:17-Foto.no:27)

DEĞERLENDİRME

Bursa Mustafakemalpaşa ilçesinde bulunan mezar taşları tipoloji, yazı türü, metin içeriği ve süsleme bakımından çeşitlilik arz etmektedir. Mezar taşları dönemlerinde yaygın olarak görülen tipolojilere göre şekillendirilmiş, kitabeleri yaygın olan yazı türlerinde yazılmış ve dönemlerinin karakteristik tezyinatına uygun olarak bezenmiştir. Buna göre incelediğimiz mezarları tipolojileri itibariyle;

1. Şâhideli mezarlar
2. Şâhideli, kapak taşlı mezarlar
3. Tekne mezarlar

şeklinde gruplandırabiliriz.

Bu tipolojilerden en fazla kullanılanı mezarların baş ve ayaklarına toprağa doğrudan dikilen şâhideli mezarlardır. (Kat.no: 7, 11, 39 - Foto.no: 11, 18, 57) Şahideli mezarların daha az maliyetli olması tercih sebeplerinden sayılabilir. Nitelik itibariyle bunları şâhideli-kapak taşlı ve tekne mezar örnekleri takip eder. (Kat.no: 19, 96 - Foto.no: 30, 133)

Erkek mezar taşlarının baş şâhidelerinin tamamında başlık formu tercih edilmiştir. Bu başlık formları kavuk ve fes türlerinde olup çeşit bakımından oldukça zengindir.(Kat.no: 18, 24, 36 -Foto.no: 28, 36, 53) Ancak XX. yüzyıla ait olan bir erkek mezarında baş şâhidede yer alan başlığın diğer başlık gruplarından farklı olduğu görülmüştür. Bu başlık, kadın başlıkları olarak karşımıza çıkan hotoz tipinde olup ilginç bir örnektir. (Kat.no:3-Foto.no: 3- Çizim 1)

Kadın mezar taşlarında ise başlık yerine bitkisel süslemeli tepelik kullanıldığı görülür. Bunlar sivri kemerli, dairevi kemerli, sivri üçgen tepelikli ve bitkisel tepelikli olarak çeşilenmiştir. (Kat.no: 22, 24, 31, 38,-Foto.no: 34, 37, 46, 55) Bununla birlikte hotoz dediğimiz başlık türlerindeki kadın mezar taşları da mevcuttur. (Kat.no:62, 89-Foto.no: 93, 124) Bu tipolojilerden farklı olarak XV. yüzyılda karşılaşılan ve XIX. yüzyılda yaygınlık kazanan “üstüvânî” (silindirik) formdaki mezar taşları, nedenini bilmediğimiz bir sebeple bu bölgede tercih edilmemiştir.

Ayak şâhideleri form olarak prizmatik dikkörtgen yapıda olup aşağıya doğru daralmaktadır. Tepelik kısımları sivri, dairevî kemerli ve sivri üçgen tepelikli olarak

çeşitlenmiştir. (Kat.no: 7, 92, 62, 121-Foto.no: 12, 94, 128, 164) Süsleme unsuru olarak çoğunluğunda kabartma servi ağacı motifi kullanılmış yazı ise tercih edilmemiştir. (Kat.no: 20, 29, 56 -Foto.no:32, 44, 85)

Ancak Şerife Hatun'a ait olan 1281 H. / 1864 M. tarihli mezar taşının ayak şâhidesinde yazıya rastlanmıştır. Ayak şâhidesi form olarak çeşme kitabelerini andırmaktadır. Celi sülüs hatlı ayak şâhidesinin kitabesi, baş şâhidede bulunan kitabeyle aynı kelimeleri ihtiva etmektedir. (Kat.no: 44 - Foto.no: 66) Kitabenin ilk satırında yer alan "Sâhibu'l-hayrât ve'l hasenât" (hayır ve hasenat sahibi) ibaresi çeşme kitabesi olma ihtimalini güçlendirmektedir. Üstelik "ruhuna Fatiha" ibaresi yazılmamış olması bunun mezar taşı olmadığını kanıtlamaktadır. Kitabe, çeşme zarar gördükten sonra mezarın ayakucuna eklenmiş olabilir. Ayak şâhidesi tipolojilerinden farklı olarak bir örnekte başlık kullanıldığı görülmüştür. Bu ayak şâhidesi ve başlığı, baş şâhidesiyle form ve süsleme yönünden uygunluk göstermekte olup nadir örneklerdendir. (Kat.no.96 - Foto.no: 133)

Mustafakemalpaşa bölgesindeki Osmanlı mezar taşlarının kitabelerinin yazı dili Türkçedir. Bunun yanında mezarlıklarda ve hazirelerde araştırma esnasında Türkçe dışında farklı yazı dili kullanılmış, Osmanlı Dönemine ait olmayan mezar taşlarının da olduğu dikkati çekmiştir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan bu bölgelerde farklı mezar taşlarına rastlanması tabîdir. Kitabelerde yer alan yazıların içeriklerini incelediğimizde genellikle şu konular ön plana çıkmaktadır.

- Serlevha
- Kimlik
- Dua
- Tarih

Bu bölümler her daim bu sırayla gelmediği görülmüştür. Karışık sırayla da yazılmış olanları mevcut olduğu gibi bu bölümlerden biri yahut ikisinin yer almadığı mezar taşları da vardır. (Kat.no: 85, 89-Foto.no: 120, 124) Bu bölümlere ek olarak Erken Osmanlı Döneminde sıkça rastladığımız Kur'an-ı Kerim'den ayetler veya Hadis-i Şerifler de kitabede yahut mezar taşının üzerinde yer almaktadır. İncelediğimiz geç dönem mezar taşlarına baktığımızda ayet ve hadislerin olmadığı görülmüştür. Bunun

yerine ölümü hatırlatıcı, hayatın gelip geçici olduğuyla ilgili özlü ifade ve sözlere fazlaca rastlanmıştır. (Kat.no: 86, 91, 129-Foto.no: 121, 126, 172 Edebî zenginliği içerisinde barındıran kitabelerde, özlü söz olarak aralarında en çok zikredilmiş olan ise, “*Ziyaretten murâd bir duadır, bu gün bana ise yarın sanadır.*” cümlesidir.(Kat.no: 62, 130-Foto.no: 93, 173) Bunlarla birlikte mezar kitabelerinde özlü sözlerle ölüm sebeplerinin ifade edildiği de görülmüştür. Bunlar; hastalıktan (Kat.no: 40, 64), çocuğunu doğururken (Kat.no: 129), değirmenin tekerleğine düşerek (Kat.no: 6) veya şehit olarak (Kat.no: 20, 74, 135) öldüğünü ifade eden cümlelerdir. Ayrıca genç yaşında öldüğünü belirten birçok örnekler de vardır. (Kat.no: 24, 36, 38, 39, 45, 74, 94, 112, 129)

Ayetlerde olduğu üzere Müslümanların bir işe başlarken Allah’ın ismini zikretmesi, hayatlarının her evresinde olduğu gibi ölümden de devam etmiştir. Bunun bir tezahürü olarak mezar taşlarının serlevha bölümündeki başlangıç ibareleri, Allah’ın isim ve sıfatlarından oluşmaktadır. İncelediğimiz mezar taşlarında serlevhada en fazla kullanılmış olan ibare “Hüve’l-Bâkî”dir. (Kat.no: 5, 25, 37-Foto.no: 6, 38, 54) Bunu “Hüve’l-Hallâku’l-Bâkî” ve “Hüve’l-Hayyü’l-Bâkî” takip etmiştir. (Kat.no: 58, 128-Foto.no: 88, 171)

Kitabe kısmında yer alan kimlik bölümünde sadece ismin yer almadığı görülmüştür. İçerik bakımında zengin kitabelerde isimle birlikte unvanlar, lakaplar, meslekler ve nereli olduklarını ifade eden yer isimleri vardır. Erkek mezar taşlarında Ağa, Bey, Efendi ve Beşe unvanları çokça bulunmaktadır. (Kat.no: 24, 30, 73, 91) Bunlarla birlikte Peygamber Efendimizin soyunu temsil edenlere “Seyyid”, hacca gidenlere “el-Hâc”, Kur’an-ı Kerim’i ezberleyen anlamındaki “Hâfız” sözcükleri unvan olarak kitabelerde kullanılmıştır. (Kat.no: 49, 87, 93) Hatta bazı mezar taşlarında birden çok unvanla karşılaşılmıştır. (Kat. No: 105)

Mezar taşlarında lakap olarak ise Âşık, Derviş, Çerkez, Kara, Koca (Kat.no: 42, 53, 85, 125, 126) gibi sözcükler kullanıldığı görülmüştür. Kadın mezar taşlarında ise Hanım, Hatun ve Kadın gibi unvanlar yer almaktadır. Mesleklere bakıldığında leblebici, tütüncü, zâim, kâtip, bıçakçı, bostancı, kayıkçı, hoca, müezzin, timûrcî, imam, çiftlikât-ı şâhâneleri hâcegân-ı divan-ı hümayûn, binbaşı gibi çeşitli meslekler karşımıza

çıkar. (Kat.no: 3, 11, 18, 21, 30, 39, 80, 95, 97, 118, 124) İncelediğimiz mezar taşları arasında Kuva-î Milliyeci olan Cinci Mehmet'in mezarı da bulunmaktadır. Yunan işgalleri sırasında 1920-1922 yıllarında köyünü korumak için örgütlenlerin arasında yer almıştır ve mücadele etmiştir. Fakat bir Panayot adında bir Yunanlı tarafından, arkasından vurularak şehit edilmiştir. (Kat.no: 74)

Göçmen nüfusu fazla olan Bursa, bu nüfus çeşitliliğini Osmanlı Dönemine ait mezar taşlarına da aktarmıştır. Kitabelerde yer alan yer isimlerinden de bu anlaşılmakta ve genellikle şehir, kaza, köy ve mahallelerin isimleri belirtilmektedir. Kestekli, Tırnova kazası, Karaoğlanlı, Sincanlı, Ormankadı karyesi, Kadıköylü, Kayapa karyesi, Yalova- Kalkandere karyesi, Kasriye kazası, Dere mahallesi, Melik karyesi, Hamzabey Mahallesi, Harputlu, Kazanlık Muhaciri, Prizren-Buzes karyesi, Kirmasti-Yumurcaklı, Sünlük karyesi gibi yerler kitabelerde yer almaktadır. (Kat.no: 6, 14, 18, 23, 24, 41, 43, 53, 123, 126, 127, 134)

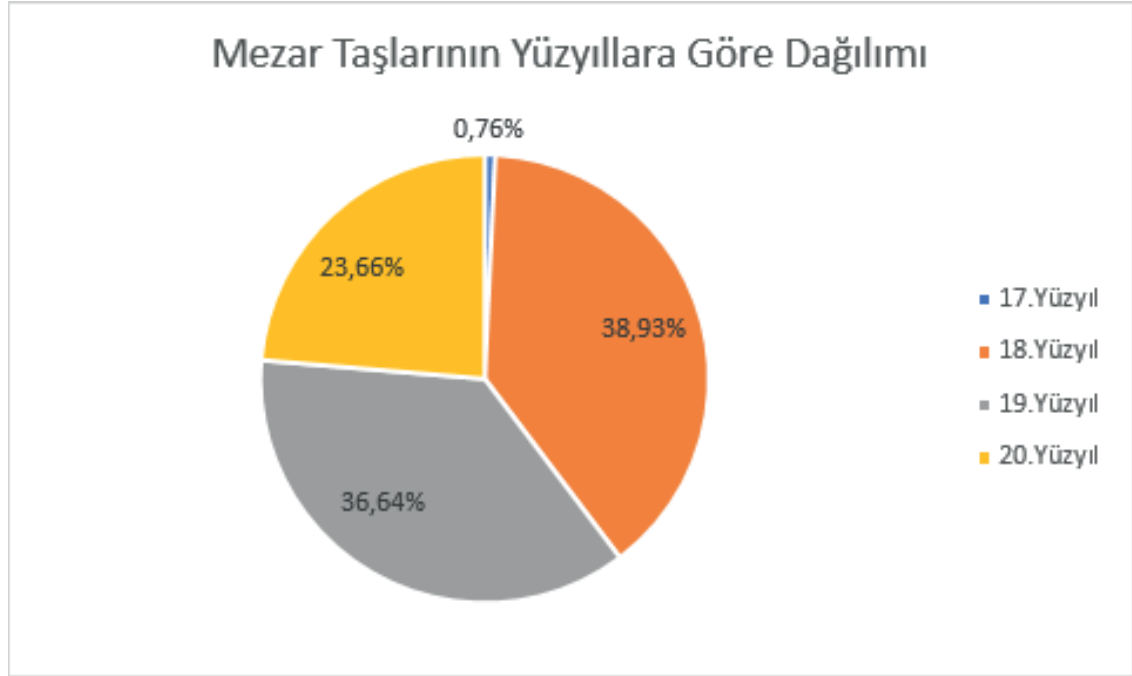
Mezar taşı kitabelerinin değişmez unsuru dua bölümüdür. Ziyarete gelenlerden ya da gelip geçenlerden her daim istenen, arkalarından Fatiha okunmasıdır. Bunu da “ruhuna Fatiha”, “ruhîçûn el-Fatiha” ibareleriyle dile getirmişlerdir. (Kat.no: 116, 122- Foto.no: 155, 165)

Dua bölümünde sonra genellikle ölen kişinin vefat tarihi yer almaktadır. Az da olsa tarihin, kitabenin başında yer aldığı örneklerle de karşılaşmıştır. (Kat.no: 130, 131- Foto.no: 173, 174) İncelediğimiz mezar taşlarında tarihlendirmelerde sadece öldüğü yılın yazıldığı görülmüştür. Bununla birlikte ay, gün ve yılın da verilmiş olduğu tarihlendirmelerde vardır fakat az sayıdadır. (Kat.no: 108 - Foto.no: 146) Tarih yazımında ayın başı ve sonunu belirtmek amacıyla “evvel” , “gurre” ve “âhir” lafızlarının kullanıldığı görülmüştür. (Kat.no: 24, 79, 84, 97) Tarihlendirmelerde genellikle hicrî takvim kullanılmıştır. Geç dönem eserlerinde ise rumî takvimin de kullanıldığı görülmüştür. (Kat.no: 48-Foto.no: 74) Bunlara ek olarak tarih kısmında vefat edenin ölüm yaşının yazılması nadir olarak rastladığımız bir durumdur. İncelediğimiz mezar taşları arasında yaşın da zikredildiği iki örnek mevcuttur. (Kat.no: 39, 56)

Mezar taşı kitabeleri kabartma tekniğiyle hakkedilmiştir. Sadece XVIII. yüzyıla ait, çok yıpranmış olan mezar kitabesinin kalan kısımlarından anladığımız üzere

oyma tekniği kullanılmıştır. (Kat.no:72- Foto.no: 105) Ayrıca mezar taşları üzerinde bu sanat eserlerini yapan herhangi bir zanaatkar ismine rastlanmamıştır.

Mezar taşlarının ait oldukları yüzyıllara bakacak olursak; 1 tanesi 17.yüzyıl, 51 tane mezar taşı 18.yüzyıla, 45 tane mezar 19. yüzyıla ve 34 mezar taşı ise 20. yüzyıla aittir. En fazla mezar taşı 18. yüzyıldan olup mezar taşlarının arasında en erken tarihlisi Müezzîn Oğlu el-Hâc Mehmed'e ait olan 1027 H. / 1617-1618 M. yıla ait mezardır. (Kat.no: 80 – Foto: 115) En geç tarihlisi ise 1928 M. yılına ait olan Hoca Tahir Efendinin mezar taşıdır. (Kat.no: 3 – Foto.no: 3) Mezar taşlarıyla ilgili incelemeler katalog kısmında yer almaktadır.

Grafik 1: Mustafakemalpaşa'daki Osmanlı mezar taşlarının yüzyıllara göre dağılımı. Mezar taşı yüzde oranları tarihi olan mezar taşlarını kapsamaktadır.

İncelediğimiz mezar taşlarını süsleme itibariyle;

1. Bitkisel motifler
2. Nesne motifleri

şeklinde gruplandırabiliriz. Mustafakemalpaşa Osmanlı Dönemi erkek ve kadın mezar taşlarında, dönemin sanat anlayışıyla yapılmış olan süslemeler yer almaktadır. Özellikle

kadın mezar taşlarının üzerinde yoğunlaşan tezyinat bitkiseldir. En çok kullanılmış olan yerler ise kadın mezar taşlarının alınlık kısımları ve ayak şâhideleridir. (Kat.no: 26, 45, 46, 78-Foto.no: 40, 67, 70, 112, 113) Erkek mezar taşlarının tezyinatı, meslek ve sosyal statülerini gösteren başlıklardır. Bununla birlikte erkek mezar taşlarının başlığında ve ayak şâhidelerinde de bitkisel süslemeler kullanılmıştır. (Kat.no: 47, 120, 121- Foto.no: 73, 161, 162, 180) Süslemenin bulunduğu başka bir yer ise yazı panosudur. Bunlar mezar taşı kitabelerindeki boşlukları doldurmak için yerleştirilen çiçek motifleridir. (Kat.no: 52, 104-Foto.no: 79, 142)

Süslemelerde ağırlıklı olarak bitkisel kompozisyonlar dikkati çekmektedir. Simetrik olan kıvrım dal, yaprak ve çiçek motifi, vazı içerisinde yer alan çiçek demetleri, tek başına yer alan çiçek ve yaprak kompozisyonları, servi ve asma kompozisyonları kabartma ve dik kesim tekniğiyle uygulanmıştır. (Kat.no: 3, 6, 24, 34, 38, 41, 48, 57 -Foto.no: 4, 9, 10, 37, 51, 56, 61, 75, 87) Çiçek olarak gül, lale, papatya ve stilize çiçek motifleri kullanılmıştır. İncelemiş olduğumuz eserlerin çoğunluğu geç dönem olduğu için batı etkisiyle realist üslupta çiçekler, vazı gibi nesne motifleri süslemede yer almıştır. XIX ve XX. yüzyıla ait olan mezar taşlarında realist üsluptaki çiçekler çoğunluk kazanır. (Kat.no: 45, 46, 97-Foto.no: 67, 70, 134) Fakat XX. yüzyıldaki mezar taşında yer alan yarı stilize çiçek motifi nadir örneklerdendir. (Kat.no: 38, 48-Foto.no: 56, 75)

Bitkisel süslemelerin dışında mezar taşlarında nesne motifleri de kullanılmıştır. Bunlar gerdanlık ve vazı motifleridir. Gerdanlık motifi kadın baş şâhidelerinin boyun kısmında kabartma tekniğiyle uygulanmıştır. XVIII ve XX. yüzyıla tarihlenen mezar taşlarında rastladığımız bu motif, yan yana yuvarlak formdaki nesnelere dizilmesiyle oluşmuştur. (Kat.no: 8, 45, 113-Foto.no: 13, 67, 151) Vazı motifleri sade olup içerisinde çiçek demetleriyle kompozisyon oluşturulmuştur. (Kat.no: 3, 45- Foto: 4, 68)

İncelediğimiz mezar taşı kitabeleri, yazı türü olarak çeşitlilik arzeder. Yazı türü itibariyle;

1. Sülüs
2. Ta'lik
3. Nesih

4. Rik'a

şeklinde sıralayabiliriz. Kitabeler en fazla celî sülüs daha sonra celî ta'lik yazı türü ile yazılmıştır. XVII ve XVIII. yüzyıldaki mezar taşı kitabelerinde celî sülüs ve nesih tercih edilmişken (Kat.no: 9, 11, 22, 80, 84 -Foto.no: 14, 18, 34, 115, 119) XVIII. yüzyılın sonları ile XIX ve XX. yüzyılda kitabelerde celî ta'lik yazı türünde kullanıldığını söylebiliriz. (Kat.no: 33, 56, 70 - Foto.no: 49, 84, 103) Rik'a yazı türündeki kitabelere ise geç dönemde rastlanmıştır. (Kat.no: 3, Foto.no: 3) Mustafakemalpaşa mezar taşı kitabelerine bakıldığında istifin fazla tercih edilmediği görülmüştür. Celî sülüs ile yazılan kitabelerde karşılaştığımız istif örnekleri az sayıdadır. (Kat.no: 22, 48, 129- Foto.no: 34, 74, 172) XIX ve XX. yüzyılla tarihlenen celî ta'lik yazı türündeki kitabelerde istif kullanılmamış fakat yazılardaki ustalık dikkati çekmiştir. (Kat.no: 29, 45, 46 -Foto.no: 43, 67, 69)

Mustafakemalpaşa ilçesi maden çeşitliliği yönünden zengin olan bir bölgedir. Bor, mermer, kurşun, krom, kalker ve linyit gibi birçok maden bulunmakta ve bölgede maden işletmeleri yer almaktadır. Zengin mermer rezervleri bulunduğundan mezar taşları bu bölgeden temin edilmiştir.

SONUÇ

Bursa'nın güneybatısında yer alan Mustafakemalpaşa ilçesinde gerçekleştirdiğimiz bu çalışmalar neticesinde Lalaşahin, Kestelek, Ormankadı, Karaoğlan, Tepecik, Tatkavaklı, Melik, Yamanlı, Sönlük, Yumurcaklı, Ocaklı, Aliseydi, Üçbeyli mahalle ve beldelerindeki mezarlıklarda Osmanlı Dönemine ait 136 mezar taşı yerinde tespit edilmiştir. Katalogda yer alan mezar taşlarından 92 tanesi erkeklere, 43 tanesi kadınlara aittir. XVII, XVIII, XIX ve XX. yüzyılı kapsayan mezar taşlarının 1 tanesi XVII. yüzyıla, 51 tane mezar taşı XVIII. yüzyıla, 45 tane mezar taşı XIX. yüzyıla ve 34 mezar taşı ise XX. yüzyıla aittir.

Mustafakemalpaşa ilçesindeki mezar taşları tipoloji itibariyle Anadolu'nun diğer yerleşim yerlerinde görölen mezar tipolojilerine uyduğu görölmüştür. Bu bağlamda devrin uslubuna uygun olarak gelişme kaydettiği gözlenmiştir. Ancak XX. yüzyılın başlarıyla tarihlenen bir mezarın hem baş hem de ayak şâhidesinde başlığın bulunması, bu yüzyıldaki Osmanlı Dönemi mezar taşlarından farklı bir tipolojide olduğu için ilginç bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gibi istisnai mezar taşlarının, her zaman karşımıza çıkabileceğini gözler önüne sermiştir. Yine istisnai bir örnek olarak XX. yüzyıla ait bir erkek mezar taşındaki başlığın, kadın mezar taşlarında rastladığımız hotoz başlık türünde olmasıdır. Bunun sebebi isim kısmı boş bırakılarak önceden hazırlanmış olan mezar taşının tercih edilmesidir. Tahminimizce, sadece hotoz başlık tipinde hazır mezar taşı kalmış olması veya XX. yüzyılda sarık türünde başlık yapacak büyük taş ustalarının kalmamış olduğunu düşündürmektedir.

Şâhideli mezar tipindeki mezar taşlarının, şâhidelerinin doğrudan toprağa dikildiği görüşü yaygın olmakla beraber araştırmamızda şâhidelerin, desteksiz ve sabitlenmeden yüzyıllar boyunca dikili olarak kalmasının muhtemel olmadığı kanaatine varılmıştır. Şâhideler toprağa doğrudan değil, bir zamanlar toprağa kaide vasıtasıyla yerleştirilmiştir. Daha sonra bu kaideler bu şâhidelerden ayrılmış kimi zaman da yerleri değişmiştir.

İncelediğimiz mezar taşlarının üzerinde yer alan süslemeler dönemin sanat anlayışını yansıtmakta olup sanat tarihi için büyük bir öneme sahiptir. Mezar taşlarında bulunan tezeyinatı geçiren uslub dönemlerinin, erken devirlerde üsluplaştırılmış ve geç

dönemde batı etkisiyle realist değişim geçirdiği görölmüştür. Buna bağlı olarak süslemede farklı bir seyir veya durumla karşılaşılmamış, üslup değişimleri burada da devam etmiştir.

Mezar taşları üzerinde bulunan kitabelerde yazı türleri bakımından zengin örnekler bulunmaktadır. 17, 18, 19 ve 20. yüzyılı kapsayan kitabelerde erken dönemde sülüs, geç dönemde ise talik ve rik'a yazı türlerinin harekeli veya harekesiz olarak yazımının tercih edildiği görölmüştür. Böylece yazı türlerinin kullanımı hat tarihindeki değişime uygun olarak seyretmiştir. Genellikle mezar taşlarında sülüs ve ta'lik hattı, yazı türü olarak tercih edilmiştir. Nesih yazı türünün mezar taşlarında tercih edilmesi oldukça nadirdir ve incelediğimiz mezar taşları arasında bunun güzel örnekleri yer almıştır.

İncelediğimiz mezar taşları kitabelerinin birçoğunun yazı içeriğinde yerleşim adlarının bulunması oldukça önemli olup bize yer aldığı bölgenin demografik yapısı ve şehirleşmesiyle ilgili önemli bilgiler vermektedir. Yer adlarının kitabelerde yer alması zaman içerisinde yer adlarının değişiminin tespit edilmesinde ve bunların kayıt altına alınmasında oldukça önem arz etmektedir.

Burada zikretmenin gerekli olduğunu düşündüğümüz bir diğer konu ise çalışmanın yapım sürecinde tarihi ve kültürel mirası koruma bilincinin kazanılması, yerleşmesi ve yayılması gerektiğidir. Bölgelerde yaptığımız araştırmalarda, mezar taşlarının karşı karşıya kalmış olduğu muamele oldukça vahimdir. Bu açıdan her bir mezar taşını incelemek adeta bir arkeolojik kazıya dönüşmüştür. Bazı mezar taşları yerlerinden sökülerek başka mezarların baş kısımlarına dikilmiş veya iyice gömülmüş olanlarının üzerine günümüz mezar taşları yapılmıştır. Bu durum tarihimizin ve kültürümüzün bir vesikası olan mezar taşlarının yok olmasını hızlandırmaktadır. Tarihi mezar taşlarını kaybetmemek için disiplinler arası bir yaklaşımla, ilgili meslek branşlarının bilinçlendirilmesi ve dikkatlerine arz edilmesi gerekmektedir.

Tarihi eser olan mezar taşlarımızı koruyarak sanatımızı, edebiyatımızı, tarihimizi, duygularımızı, inançlarımızı, dilimizi ve en önemlisi düşünce yapımızı da koruyabiliriz. Bu yüzden mezar alanlarının ve mezar taşlarının yerinde tanzimi, restorasyonu ve muhafazası Kültür Bakanlığı, belediyeler, valilikler ve yerel yönetimler

tarafından gerekli inceleme, araştırma yapıldıktan sonra korunması gerekmektedir. Bunların içerisindeki çok istisnai ve sanat değeri olan mezar taşlarının müzelerde korunma altına alınması önem arz etmektedir. Bununla birlikte tarihi mezar alanlarına yeni gömülerin yapılmaması, mezar taşlarının kaybolmasını ve zarar görmesini engelleyecektir.

Çalışmamız esnasında ülkemizde pek çok çalışılmamış mezar taşlarının da olduğunu farkettilik. Umudumuz, tarihi eser ve bazıları sanat eseri olan mezar taşları hakkındaki çalışmaların artmasıdır. Bunun için gelecek nesillere işin ehemmiyetinin aktarılması gerekmektedir. Yeni nesiller için okullarda afiş, kitap gibi çalışmaların yapılıp bu tür vasıtalarla tarihi mezar taşlarının tanıtılması ve anlatılması gerekmektedir. Yine mimar, şehir planlamacısı ve rehber gibi ilgili meslek dallarına tarihi mezar taşları hakkında doğru bilgi ve eğitimin verilmesi, bunun sonucunda toplumun mezar taşlarına gereken değer ve önemi göstermesi konusunda bilinçlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZOĞLU Ahmet Sacit, “Mezar Taşı Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S.7/14 (2009), ss.297-314
- AKAR Azade “Tezyini Sanatımızda Vazo motifi”, Ankara, *Vakıflar Dergisi*, 1969, ss. 267-271
- ALPARSLAN Ali, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi yayınları, 2004
- Ali “Celi”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1993, C.7, ss. 265-267
- AREL Ayda *Onsekizinci Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Batılulaşma Süreci*, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık fakültesi Baskı Atölyesi, , 1975.
- ASLAN Aslı SAĞIROĞLU, “Taşlar Konuşur: Türk Mezar Taşlarının Biçim Dili”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S.6/3 (2017), ss. 1923-1937
- ÂŞIK PAŞAZADE Ahmed Aşiki, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Haz. Kemal Yavuz-Yekta Saraç, İstanbul: MAS yayın, 2003
- BAHAR Hasan, “Avrasya’da Ölüm ve Türklerde Mezar Kültürü”, *Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı*, ed. Hasan Bahar, Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası, 2013, ss.267-304
- BASMACIOĞLU Şemi, *Mustafakemalpaşa Kılavuzu*, Bursa: MKP Kültür ve Sanat Derneği yayın, 1. b., 1953
- BAŞKAN Seyfi, *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları*, Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları, 1996
- BEKAR Merve, “Bursa Mezarlıklarındaki Meyve Motifli Mezar Taşları”, *I. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı*, ed. Muvaffak Duranlı, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, 2018, ss. 97-115
- BERK Süleyman, *Zamanı Aşan Taşlar Zeytinburnu’nun Tarihi Mezar Taşları*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2016, C.1-2
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi* (BOA), HRT.h., Nu.547
- BOZKURT Nebi, “Mezarlık”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2004, C. 29, ss.519-522.
- ÇAL Halit, “Bursa Şehri Osmanlı Mezar Taşlarında Aile, Hastalık, İş, Kişi, Tarikat, Vakıf, Yapı, Yerleşim Adları”, *Türkiye Bilimler Akademisi Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, S. 14 (2016), ss.105-143

- Halit, “Türklerde Mezar – Mezar Taşları”, *Aile Yazıları*, S.8, Ankara: TC. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, ss. 295-332
- ÇİFTÇİ Cafer, “19. Yüzyılda Kirmasti’de Padişah Çiftlikleri”, *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, ed. Sezai Sevim, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, ss. 145-151
- ÇORUHLU Yaşar, *Erken Devir Türk Sanatı*, 2. b., İstanbul: Kabalcı yayın, 2011
- DEMİRCİ Kürşat, “Kabir” , *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2001, C. 24, ss.33-35.
- DERMAN M. Uğur “Hat”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1997, C.16, ss.427-437
- EBU DAVUD, “Cenaiz” , *Sünen-i Ebu Davud Tercümesi*, 57
- EYİCE Semavi, “Mezarlıklar ve Hazireler”, *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Ankara: TTK yayınevi, , 1996
- GÜLGEN Hicabi, *Osmanlı Mezar Taşlarının Bursa ve Civarındaki İlk Örnekleri*, Doktora Tezi, Bursa: U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi, 2009
- Hicabi, “Tasavvuf Kültüründe mezar ve Mezar Taşlarına etkisinde Bursa Örneği”, *Uluslararası Bursa Tasavvuf Kültürü Sempozyumu 4*, Yay. Hazırlayan: Mehmet Temelli, Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Bursa Kitaplığı, 2005, ss. 431- 435.
- HASEKİ Metin, *Plastik Açından Türk Mezar Taşları*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul, 1977.
- Hüdavendigâr Vilayeti Salnâmesi*, Def’a 12, Bursa: Matbaa-i Vilayet, H.1301
- <https://pasada.com.tr/t-c-kuvayi-milliyeci-cinci-mehmet-2/> (16.04.2019)
- İBN MACE, “Cenaiz”, *Sünen-i İbni Mace Tercümesi ve Şerhi*, terceme Haydar Hatipoğlu, İstanbul: Karaman yayınları, 1983, 41
- İPŞİRLİ ARGIT Betül “Osmanlı İstanbulu’nda Giyim Kuşam”, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Proje Yönt. M.Akif Aydın-Çoşkun Yılmaz, İstanbul, 2015, ss.230-263.
- İPŞİRLİ Mehmet, “Hâcegân”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1996, C. 14, ss.430-431.
- İŞLİ Nejdî, *Yeniçeri Mezar Taşları*, İstanbul: Turkuaz yayın, 2009.
- KAPLANOĞLU Raif - Ozan, *Bursa’nın göç Tarihi*, Bursa: Nilüfer Belediyesi, 2013.

- KARABULUT Kazım, “Mustafakemalpaşa: Bugünü ve Geleceği”, *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, ss.373-385
- KARACA Faruk, “Mezar Taşlarına Yansıyan Şekliyle Türk Kültüründe Hayat ve Ölümle İlgili Bazı Değerlendirmeler”, *İSAM*, S.3-4 (2001), C.14, ss.501-512.
- KARAÇAĞ Demet, *Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezar Taşları*, Doktora Tezi, Ankara, 1994
- KARAMAĞARALI Beyhan, *Ahlat Mezar Taşları*, 1. Basım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992
- KARAMAN Hayrettin, “Ölüm, Ölü, Defin ve Merasimler”, *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Ankara: TTK Basım, C.1, 1996
- KISA Mahmut, *Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali*, Konya: Armağan Kitap, 2013
- KOÇU Reşat Ekrem *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yayınları, 1969
- KUBAN Doğan, *100 Soruda Türkiye sanatı Tarihi*, İstanbul: Gerçek yayınevi, 1970
- KUR'AN-I KERİM ve MEALİ*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012
- KÜRKÇÜOĞLU Erol “Tarihi Belgelerin Işığında Ermeni Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi*, Erzurum, 2010.
(<https://webarsiv.atauni.edu.tr/belgeler-isiginda-ermeni-meselesi>)
- LAQUEUR Hans- Peter, *Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt yayınları, 1997
- MERT İbrahim Hakkı, “Kirmasti Bölgesinin Arkeolojik Önemi”, *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, ss.207-224.
- MÜSLİM, “Cenaiz”, *Sahih-i Müslim ve Şerhi*, terceme Ahmet Davudoğlu, İstanbul: Ahmet Sait Matbaası, 1977, 96
- OĞUZ Burhan, *Mezar Taşında Simgeleşen İnançlar*, 1. b., İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı, , 1996
- OĞUZOĞLU Yusuf, “Tarih İçinde Mustafakemalpaşa (Kirmasti)”, *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, 2011, ss.23-30.
- ÖZCAN Ali Rıza, *İstanbul'un 100 Mezar Taşı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 2012
- ÖZKURT Kemal, Abdülhamit Tüfekçioğlu, “Türk- İslam Sanatında Kitabeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S.7/14 (2009), ss. 275-295

- PAKALIN Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB, İstanbul, 2004, C. 3
- , Mehmet Zeki, “Hotoz”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, 1993, C.1
- REAGHED Yusuf, “İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı”, *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Ankara: TTK Basım, 1996.
- SAMİ Şemsettin, *Kâmus-i Türkî*, İstanbul: İkdam Matbaası, 1901,
- ŞENER Mehmet, “Kabir”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2001, C.24, ss.35-37
- TEZCAN Hülya “ Fes”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1995, C.12, 415-416.
- TOPRAK Süleyman, “Kabir”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2004, C. 24, ss. 37-38.
- TORUNOĞLU Tamer, “Mustafakemalpaşa Bölgesinde Maden Zenginliği”, *Mustafakemalpaşa Sempozyumu Bildirileri*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi, 2013
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı Büyük Osmanlı Tarihi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.1
- YAŞAYANLAR İsmail, *19. Yüzyılda Kirmasti Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Durumu*, Bursa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Yayınları, Bursa, 2013.

EKLER I: FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1 (KTM1)

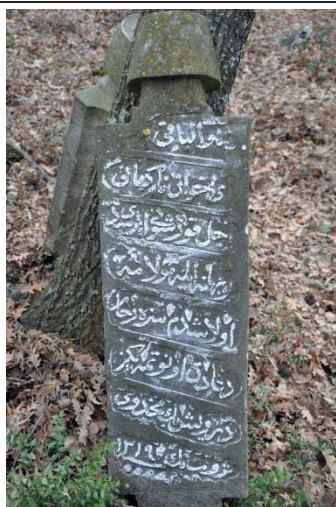
Fotoğraf 2 (KTM2)

Fotoğraf 3 (KTM3)

Fotoğraf 4 (KTM3)

Fotoğraf 5 (KTM4)

Fotoğraf 6 (KTM5)

Fotoğraf 7 (KTM5)

Fotoğraf 8 (KTM6)

Fotoğraf 9 (KTM6)

Fotoğraf 10 (KTM6)

Fotoğraf 11 (KTM7)

Fotoğraf 12 (KTM7)

Fotoğraf 13 (KTM8)

Fotoğraf 14 (KTM9)

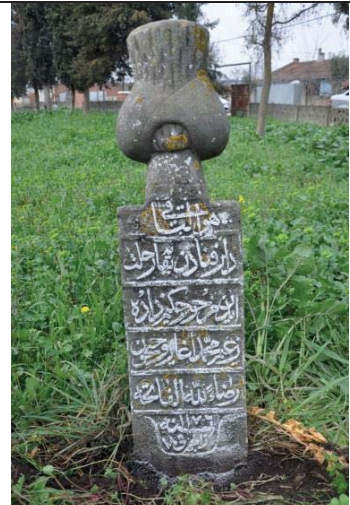
Fotoğraf 15 (KTM9)

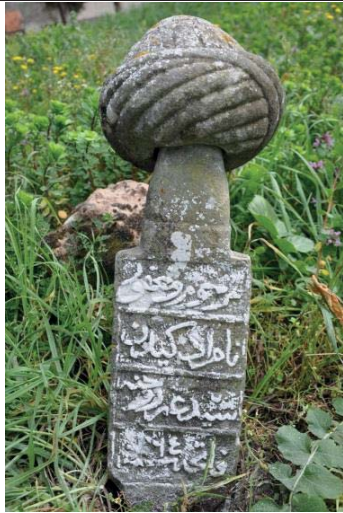
Fotoğraf 16 (KTM9)

Fotoğraf 17 (KTM10)

Fotoğraf 18 (KTM11)

Fotoğraf 19 (KTM12)

Fotoğraf 20 (KTM12)

Fotoğraf 21 (KCM13)

Fotoğraf 22 (KCM14)

Fotoğraf 23 (KCM14)

Fotoğraf 24 (KCM15)

Fotoğraf 25 (KCM16)

Fotoğraf 26 (KCM16)

Fotoğraf 27 (KCM17)

Fotoğraf 28 (KCM18)

Fotoğraf 29 (KRM19)

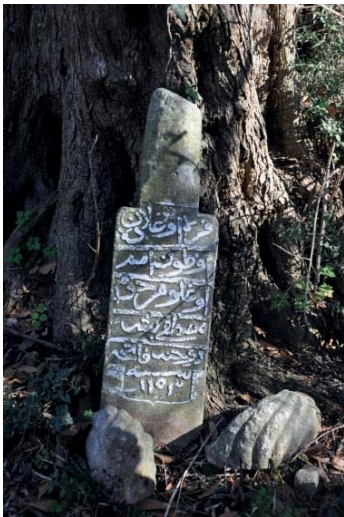
Fotoğraf 30 (KRM19)

Fotoğraf 31 (KRM20)

Fotoğraf 32 (KRM20)

Fotoğraf 33 (KRM21)

Fotoğraf 34 (KCM22)

Fotoğraf 35 (MM23)

Fotoğraf 36 (MM24)

Fotoğraf 37 (MM24)

Fotoğraf 38 (MM25)

Fotoğraf 39 (MM25)

Fotoğraf 40 (MM26)

Fotoğraf 41 (MM27)

Fotoğraf 42 (MM28)

Fotoğraf 43 (OCH29)

Fotoğraf 44 (OCH29)

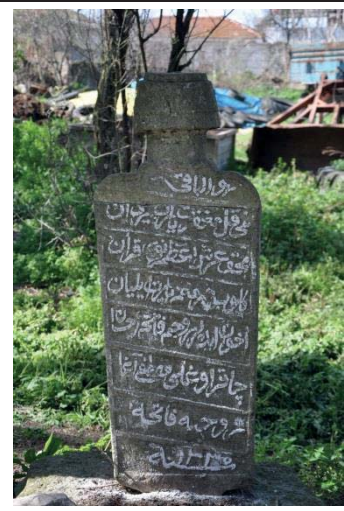
Fotoğraf 45 (OCH30)

Fotoğraf 46 (OCH31)

Fotoğraf 47 (OCH31)

Fotoğraf 48 (OM32)

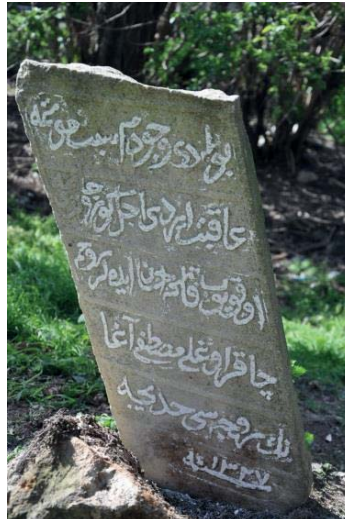
Fotoğraf 49 (OM33)

Fotoğraf 50 (OCH34)

Fotoğraf 51 (OCH34)

Fotoğraf 52 (OM35)

Fotoğraf 53 (OM36)

Fotoğraf 54 (OM37)

Fotoğraf 55 (OM38)

Fotoğraf 56 (OM38)

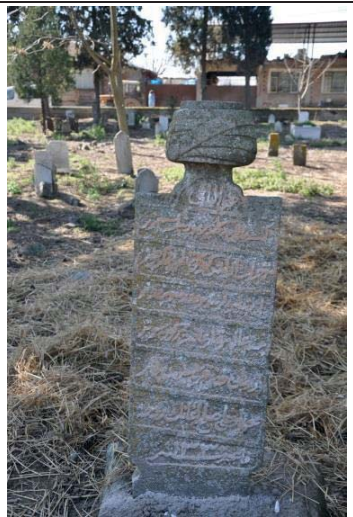
Fotoğraf 57 (OM39)

Fotoğraf 58 (OM40)

Fotoğraf 59 (OM40)

Fotoğraf 60 (OM41)

Fotoğraf 61 (OM41)

Fotoğraf 62 (OM42)

Fotoğraf 63 (OM42)

Fotoğraf 64 (OM43)

Fotoğraf 65 (OCH44)

Fotoğraf 66 (OCH44)

Fotoğraf 67 (OM45)

Fotoğraf 68 (OM45)

Fotoğraf 69 (OM46)

Fotoğraf 70 (OM46)

Fotoğraf 71 (OM46)

Fotoğraf 72 (S47)

Fotoğraf 73 (S47)

Fotoğraf 74 (S48)

Fotoğraf 75 (S48)

Fotoğraf 76 (S49)

Fotoğraf 77 (S50)

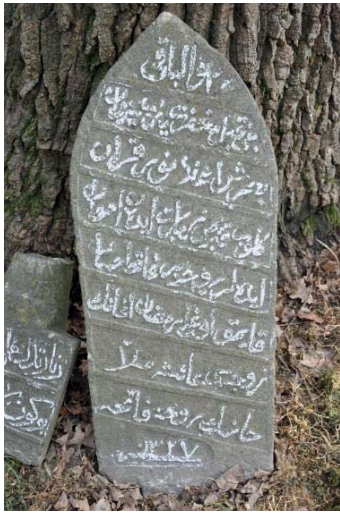
Fotoğraf 78 (S51)

Fotoğraf 79 (S52)

Fotoğraf 80 (S53)

Fotoğraf 81 (TAM54)

Fotoğraf 82 (BCH55)

Fotoğraf 83 (BCH55)

Fotoğraf 84 (BCH56)

Fotoğraf 85 (BCH56)

Fotoğraf 86 (BCH57)

Fotoğraf 87 (BCH57)

Fotoğraf 88(BCH58)

Fotoğraf 89 (BCH59)

Fotoğraf 90 (BCH60)

Fotoğraf 91 (BCH61)

Fotoğraf 92 (BCH61)

Fotoğraf 93 (BCH62)

Fotoğraf 94 (BCH62)

Fotoğraf 95 (BCH63)

Fotoğraf 96 (BCH64)

Fotoğraf 97 (BCH65)

Fotoğraf 98 (TM66)

Fotoğraf 99 (TM66)

Fotoğraf 100 (TM67)

Fotoğraf 101 (TM68)

Fotoğraf 102 (BCH69)

Fotoğraf 103 (YM70)

Fotoğraf 104 (YM71)

Fotoğraf 105 (YM72)

Fotoğraf 106 (ÜBM73)

Fotoğraf 107 (74)

Fotoğraf 108 (74)

Fotoğraf 109(LŞM75)

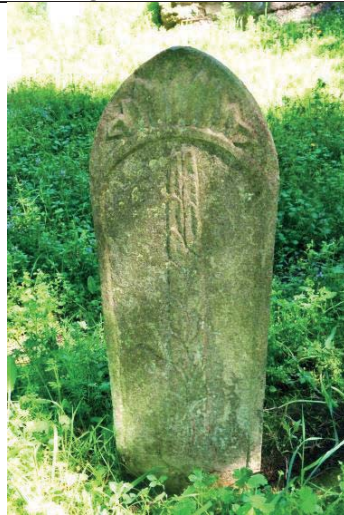
Fotoğraf 110(LŞM76)

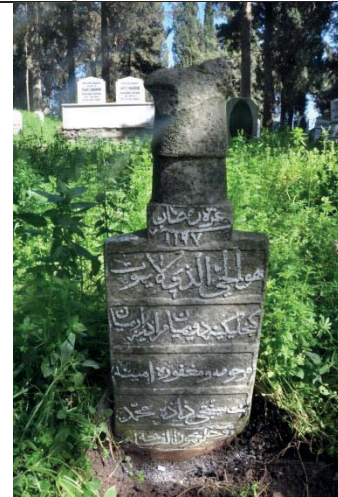
Fotoğraf 111 (LŞM77)

Fotoğraf 112 (LŞM78)

Fotoğraf 113 (LŞM78)

Fotoğraf 114 (LŞM79)

Fotoğraf 115 (LŞM80)

Fotoğraf 116 (LŞM81)

Fotoğraf 117 (LŞM82)

Fotoğraf 118 (LŞM83)

Fotoğraf 119 (LŞM84)

Fotoğraf 120 (LŞM85)

Fotoğraf 121 (LŞM86)

Fotoğraf 122 (LŞM87)

Fotoğraf 123 (LŞM88)

Fotoğraf 124 (LŞM89)

Fotoğraf 125 (LŞM90)

Fotoğraf 126 (LŞM91)

Fotoğraf 127 (LŞM 92)

Fotoğraf 128 (LŞM92)

Fotoğraf 129 (LŞM93)

Fotoğraf 130 (LŞM94)

Fotoğraf 131 (LŞM95)

Fotoğraf 132 (LŞM96)

Fotoğraf 133 (LŞM96)

Fotoğraf 134 (LŞM97)

Fotoğraf 135 (LŞM97)

Fotoğraf 136 (LŞM98)

Fotoğraf 137 (LŞM99)

Fotoğraf 138 (LŞM100)

Fotoğraf 139 (LŞM101)

Fotoğraf 140 (LŞM102)

Fotoğraf 141 (LŞM103)

Fotoğraf 142 (LŞM104)

Fotoğraf 143 (LŞM105)

Fotoğraf 144 (LŞM106)

Fotoğraf 145 (LŞM107)

Fotoğraf 146 (LŞM108)

Fotoğraf 147 (LŞM109)

Fotoğraf 148 (LŞM110)

Fotoğraf 149 (LŞM111)

Fotoğraf 150 (LŞM112)

Fotoğraf 151 (LŞM113)

Fotoğraf 152 (LŞM114)

Fotoğraf 153 (LŞM114)

Fotoğraf 154 (LŞM115)

Fotoğraf 155 (LŞM116)

Fotoğraf 156 (LŞM117)

Fotoğraf 157 (ASM118)

Fotoğraf 158 (ASM118)

Fotoğraf 159 (ASM119)

Fotoğraf 160 (ASM119)

Fotoğraf 161 (YCH120)

Fotoğraf 162 (YCH120)

Fotoğraf 163 (YCH121)

Fotoğraf 164 (YCH121)

Fotoğraf 165 (YCM122)

Fotoğraf 166 (YCM123)

Fotoğraf 167 (YCM124)

Fotoğraf 168 (YCH125)

Fotoğraf 169 (YCM126)

Fotoğraf 170 (YCM127)

Fotoğraf 171 (YCM128)

Fotoğraf 172 (YCM129)

Fotoğraf 173 (YCM130)

Fotoğraf 174 (YCH131)

Fotoğraf 175 (YCM132)

Fotoğraf 176 (OCM133)

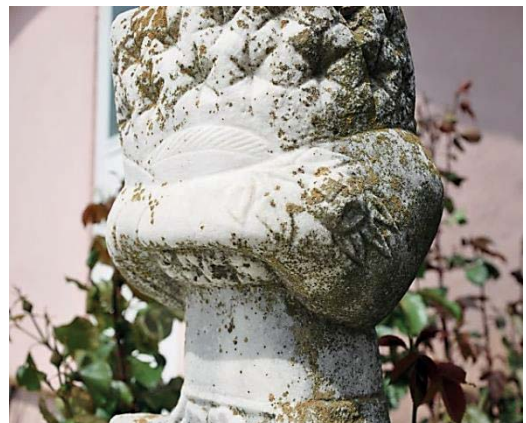
Fotoğraf 177 (OCM134)

Fotoğraf 178 (OCM135)

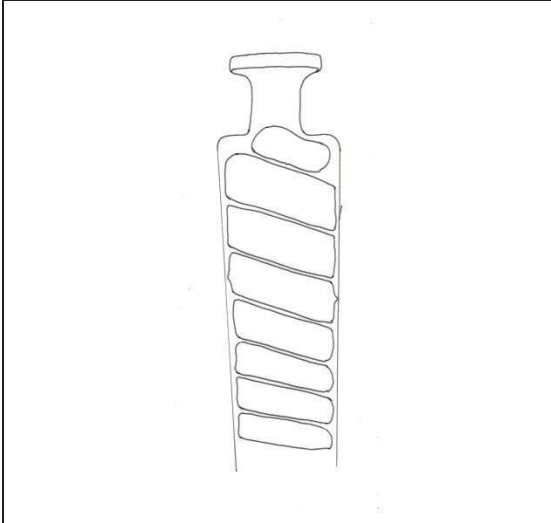

Fotoğraf 179 (OCM136)

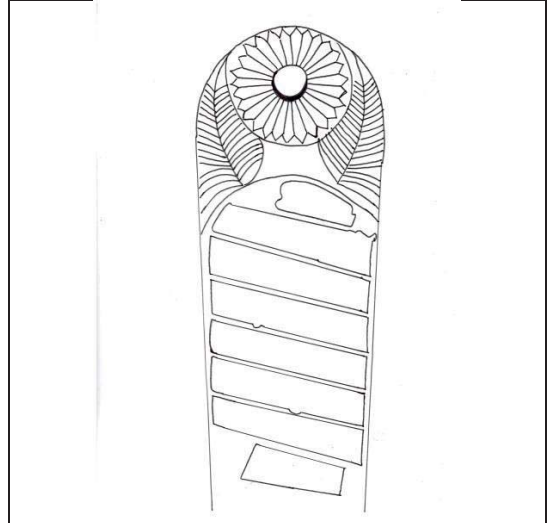

Fotoğraf 180 (YCH 120)

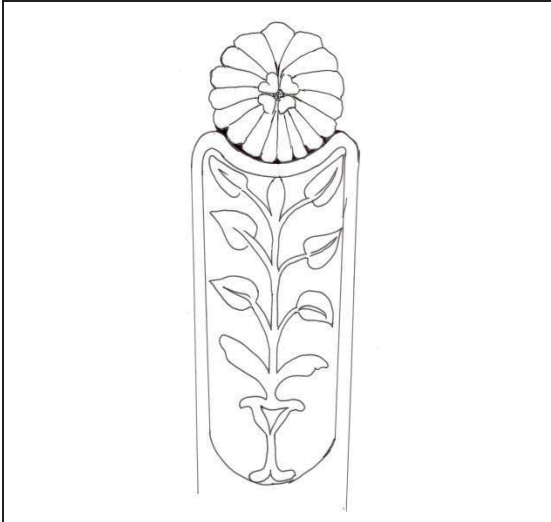
EKLER II: ÇİZİMLER

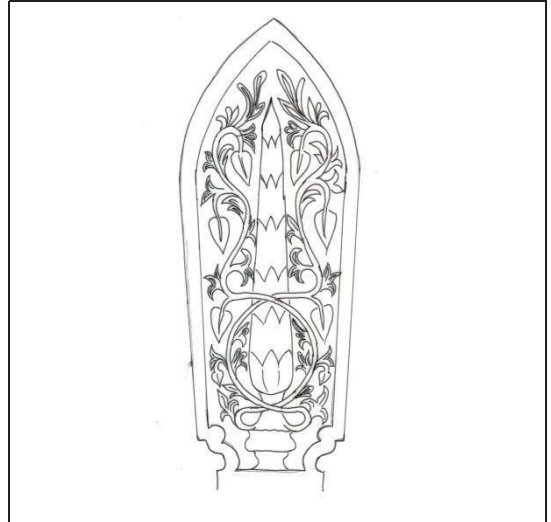
Çizim No: 1 (Kat No:3, Foto. No: 3)

Çizim No: 2 (Kat. No:38, Foto. No: 55)

Çizim No: 3 (Kat.No: 39)

Çizim No: 4 (Kat.No: 42)

Çizim No: 5 (Kat. No: 121, Foto. No:164)

EKLER III: MEZAR TAŞLARI KATALOG LİSTESİ

SIRA	ÖLENİN KİMLİĞİ	YAZI DİLİ	CİNSİ YETİ	VEFAT TARİFİ	BULUNDUĞU YER
1	Ömer Ağa'nın Kerimesi Şerife Hanım	Türkçe	K	1229 H. /1814 M	Kestelek Mah.
2	-	Türkçe	-	1287 H. /1870 M	Kestelek Mah.
3	Havace Tahir Efendi	Türkçe	E	1344 H. /1928 M.	Kestelek Mah.
4	Derviş Bey'in oğlu Servet Bey	Türkçe	E	1319 H. /1901 M.	Kestelek Mah.
5	Derviş Ömer Bey	Türkçe	E	1321 H. /1903 M.	Kestelek Mah.
6	Derviş Bey'in mahdumu Agâh Bey	Türkçe	E	-	Kestelek Mah.
7	Seyyid Ahmet Ağa	Türkçe	E	1192 H. / 1778 M.	Kestelek Mah.
8	Seyyid el-Hac Halil Ağa kızı Şerife Molla Hafife Kadın	Türkçe	K	1186 H. / 1772 M.	Kestelek Mah.
9	Emir Hac Halil Ağa	Türkçe	E	1187 H. / 1773 M.	Kestelek Mah.
10	el-Hac Ahmet zade Ömer Ağa	Türkçe	E	1182 H. / 1768 M	Kestelek Mah.
11	Hekimzade Zaim Muhammed Ağa	Türkçe	E	1176 H. / 1762 M.	Kestelek Mah.
12	Seyyid Ömer	Türkçe	E	1164 H. / 1750-1751 M.	Kestelek Mah.
13	Nurullah Ağa'nın kerimesi Bahar Hatun	Türkçe	K	1230 H. / 1814 M	Karaoğlan Cami Haziresi
14	Feyzoğulları'ndan İbrahim oğlu Halil	Türkçe	E	1333 H. / 1914 M.	Karaoğlan Cami Haziresi
15	Karaoğlan Ağasının oğlu Mustafa Ağa	Türkçe	E	....99 H. / M.	Karaoğlan Cami Haziresi
16	Karaoğlan Ağası İbrahim Ağa	Türkçe	E	1193 H. / 1779 M	Karaoğlan Cami Haziresi
17	Karaoğlani Mustafa Oğlu San'illah	Türkçe	E	1305 H. / 1887 M.	Karaoğlan Cami Haziresi
18	Karaoğlan Kâtip Ağası Muhammed Efendi	Türkçe	E	1137 H. / 1724 M.	Karaoğlan Cami Haziresi
19	el-Hac Muhammed Şakir Efendi	Türkçe	E	1259/ 1843 M.	Karaoğlan Mezarlığı
20	Şeker Efendizâde Hasan Ağa	Türkçe	E	1300 H. / 1884 M.	Karaoğlan Mezarlığı
21	Uzun İmam Oğlu Mustafa Beşe	Türkçe	E	1153 H. / 1740 M.	Karaoğlan Mezarlığı
22	Karaoğlan Ağası Emin Ağa'nın zevcesi Hatice Hatun	Türkçe	K	1230 H. / 1815 M.	Karaoğlan Mezarlığı
23	Sincanlı Oğlu İsmail İbn Osman Ağa	Türkçe	E	1304 H./ 1887	Melik Mahallesi Mezarlığı
24	Hacı Halil Oğlu Ahmet Bey	Türkçe	E	1229 H. / 1814 M.	Melik Mahallesi Mezarlığı
25	Muhammed Ağanın ehli Hatice Hanım	Türkçe	K	1307 H. /1890	Melik Mahallesi Mezarlığı
26	Sincanlızâde Osman Halilesi Şerife Hasibe Hanım	Türkçe	K	1267 H. / 1851 M.	Melik Mahallesi Mezarlığı
27	Hacı Halil Ağa'nın oğlu es-Seyyid Osman Ağa	Türkçe	E	-	Melik Mahallesi Mezarlığı
28	İç Ağası Hayr Ağa Oğlu Feyzi	Türkçe	E	1232 H. /1816 M.	Melik Mahallesi Mezarlığı
29	Gömlüksiz Oğlu el-Hac Hüseyin Ağa	Türkçe	E	1301 H. / 1883 M.	Ormankadı Merkez Cami Haziresi

30	Çakır Oğlu Ahmet Ağa	Türkçe	E	1291 H. / 1874 M.	Ormankadı Merkez Cami Haziresi
31	Ali Ağa zevcesi Hayriye Hanım	Türkçe	K	1329 H. / 1911 M.	Ormankadı Merkez Cami Haziresi
32	Çakır oğlu Mustafa Ağa	Türkçe	E	1335 H. / 1916 M.	Ormankadı Mezarlığı
33	Mustafa bin Yusuf Ağa	Türkçe	E	1308 H. /1891 M.	Ormankadı Mezarlığı
34	-	Türkçe	K	-	Ormankadı Merkez Cami Haziresi
35	Çakır Oğlu Mustafa Ağa'nın zevcesi Hatice	Türkçe	K	1327 H./ 1909 M.	Ormankadı Mezarlığı
36	Veli Ağa	Türkçe	E	1334 H./ 1916 M.	Ormankadı Mezarlığı
37	Bektaş'ın oğlu Veli Beşe	Türkçe	E	1263 H./ 1846 M.	Ormankadı Mezarlığı
38	Veli kerimesi Amine Hanım	Türkçe	K	1325 H./ 1907 M.	Ormankadı Mezarlığı
39	Kara Hüseyin	Türkçe	E	1319 H. / 1901 M.	Ormankadı Mezarlığı
40	Ahmet oğlu Kerim Ağa	Türkçe	E	134 H. / 1922 M.	Ormankadı Mezarlığı
41	Çakır Mehmed oğlu Salih Ağa	Türkçe	E	1330 H. / 1911 M.	Ormankadı Mezarlığı
42	Aşık Hasan	Türkçe	E	1321 H. / 1903 M.	Ormankadı Mezarlığı
43	Çakır Oğlu Mustafa	Türkçe	E	1289 H. / 1872 M.	Ormankadı Mezarlığı
44	Binbaşı Mustafa Ağa'nın zevcesi Şerife Hatun	Türkçe	K	1281 H./ 1864 M.	Ormankadı Merkez Cami Haziresi
45	Hüseyin Efendinin zevcesi Ali Ağa'nın kerimesi Hüsniye Hanım	Türkçe	K	1325 H. / 1907 M.	Ormankadı Mezarlığı
46	Hacı Hüseyin Ağa'nın mahdumu Ali Ağa	Türkçe	E	1308 H./ 1890 M.	Ormankadı Mezarlığı
47	Recep oğlu Ersud Kazım	Türkçe	E	1321 H./ 1905 M.	Sünlük Mezarlığı-1
48	Muhammed oğlu İsmail	Türkçe	E	1317 Rumi/ 1901 M.	Sünlük Mezarlığı-2
49	Emir Ahmet oğlu es-Seyyit Hüseyin Ağa'nın oğlu Seyyit Ahmet Ağa	Türkçe	E	1287 H./ 1870 M.	Sünlük Mezarlığı-2
50	Bıçakçı Seyyit Emir Mustafa	Türkçe	E	1206 H./ 1791 M.	Sünlük Mezarlığı-2
51	Fatıma Kadın	Türkçe	K	1208 H./ 1793 M.	Sünlük Mezarlığı-2
52	Hüseyin Beşe	Türkçe	E	1188 H./ 1774 M.	Sünlük Mezarlığı-2
53	Kara Mustafa oğlu Mustafa	Türkçe	E	1331 H./ 1912 M.	Sünlük Mezarlığı-2
54	Kaymak oğlu Ramazan Ağa'nın zevcesi Aişe Molla Hanım	Türkçe	K	1327 H./ 1909-1910 M.	Tatkavaklı Mezarlığı
55	Mustafa Ağa'nın kerimesi Afife Hanım	Türkçe	K	1304 H. / 1886-1887 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
56	Hasan Ağa'nın zevcesi Fatıma Hatun	Türkçe	K	1322 H. / 1906 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
57	Mahmut Ağa'nın zevcesi Ayşe Hanım	Türkçe	K	1333 H. /1914-1915 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
58	Abdullah Oğlu Hacı Feyzullah	Türkçe	E	1261 H. / 1845 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi

59	el-Hac Halil Ağa	Türkçe	E	1216 H. / 1801-1802 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
60	Çakır Ağa zevcesi Emine Molla Hanım	Türkçe	K	1221 H. /1806-1807 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
61	el-Hac Muhammed Ağa'nın mahdumu Mustafa Ağa	Türkçe	E	1251 H. / 1835 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
62	Hacı Ali'nin kerimesi Gülsüm Molla	Türkçe	K	1231 H. / 1815-1816 M	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
63	İbrahim Ağa'nın mahdumu el-Hacı Hasan Ağa	Türkçe	E	1277 H. / 1860-1861 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
64	Nizam Ali Ağa oğlu İbrahim Ağa	Türkçe	E	1294 H. /1877 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
65	El-Hac Muhammed Ağa'nın ehli Hatice Kadın	Türkçe	K	1251 H. / 1835 M.	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
66	Halil oğlu Hacı Mustafa Ağa	Türkçe	E	1329 H. / 1911 M.	Tepecik Mezarlığı
67	Çelbeşli oğlu İbrahim karedeşi Fatıma	Türkçe	K	1320 H. / 1902-1903 M.	Tepecik Mezarlığı
68	Hacı ... Efendi	Türkçe	E	1326 H. / 1908-1909 M.	Tepecik Mezarlığı
69	el-Hac Muhammed Ağa'nın kerimesi Mustafa Ağa'nın ehli Hediye Molla	Türkçe	K	1251 H. / 1835-1836 M	Tepecik Mahallesi Bayır Cami Haziresi
70	Osman Efendi'nin mahdumu Hafız es-Seyyit Muhammed Tevfik Efendi	Türkçe	E	1279 H./ 1862-1863 M.	Yamanlı Mezarlığı
71	Veli oğlu Marun mahdumu Marun	Türkçe	E	1922 M.	Yamanlı Mezarlığı
72	...Hüseyin	-	E	1131 H./ 1718 M.	Yamanlı Mezarlığı
73	İbrahim Beşe Oğlu Halil Ağa	Türkçe	E	1218 H./1803-1804 M.	Üçbeyli Mezarlığı
74	Cinci Mehmet	Türkçe	E	1338 H./ 1919-1920 M.	Ovaazatlı Mah. ve Tepecik Mah. arasında yol kenarında
75	Ahmet Efendi kızı Zeynep Kadın	Türkçe	K	1153 H. / 1740 M.	Lalaşahin Mezarlığı
76	Hafız Şerif	Türkçe	E	1318 H. / 1900-1901 M.	Lalaşahin Mezarlığı
77	Sünnetçizâde Muhammed Beşe	Türkçe	E	1185 H. / 1771-1772 M.	Lalaşahin Mezarlığı
78	el-Hac Süleyman Efendinin kerimesi Şerife Hanım	Türkçe	K	1325 H. / 1907-1908 M.	Lalaşahin Mezarlığı
79	Sünnetçizâde Muhammed'in kızı Emine	Türkçe	K	1197 H. / 1783 M.	Lalaşahin Mezarlığı
80	Müezzın Oğlu el-Hac Mehmed	Türkçe	E	1027 H. / 1617-1618 M.	Lalaşahin Mezarlığı
81	İmam Oğlu Ahmet kızı Fatıma Kadın	Türkçe	K	1207 H. / 1792-1793 M.	Lalaşahin Mezarlığı
82	Salih Efendinin kerimesi Hanife Molla	Türkçe	K	1227 H. / 1812 M.	Lalaşahin Mezarlığı
83	Esmâ Kadın	Türkçe	K	1213 H. / 1798-1799 M	Lalaşahin Mezarlığı
84	Müezzinzâde el-Hac Mustafa Ağa	Türkçe	E	1160 H. / 1747 M.	Lalaşahin Mezarlığı
85	Derviş İbrahim	Türkçe	E	1152 H. / 1739-1740 M.	Lalaşahin Mezarlığı
86	(kırtık) ..adehiye Kadın	Türkçe	K	1163 H. / 1749-1750 M.	Lalaşahin Mezarlığı
87	Mustafa Efendi	Türkçe	E	1143 H. / 1730 M	Lalaşahin Mezarlığı
88	Hacı Mahmud'un kerimesi Aişe Molla	Türkçe	K	1210 H. / 1795-1796 M.	Lalaşahin Mezarlığı
89	Aişe Molla	Türkçe	K	1202 H. / 1787-1788 M.	Lalaşahin Mezarlığı
90	Hasan Ağa'nın kerimesi Aişe	Türkçe	K	1312 H. / 1894-1895 M.	Lalaşahin Mezarlığı

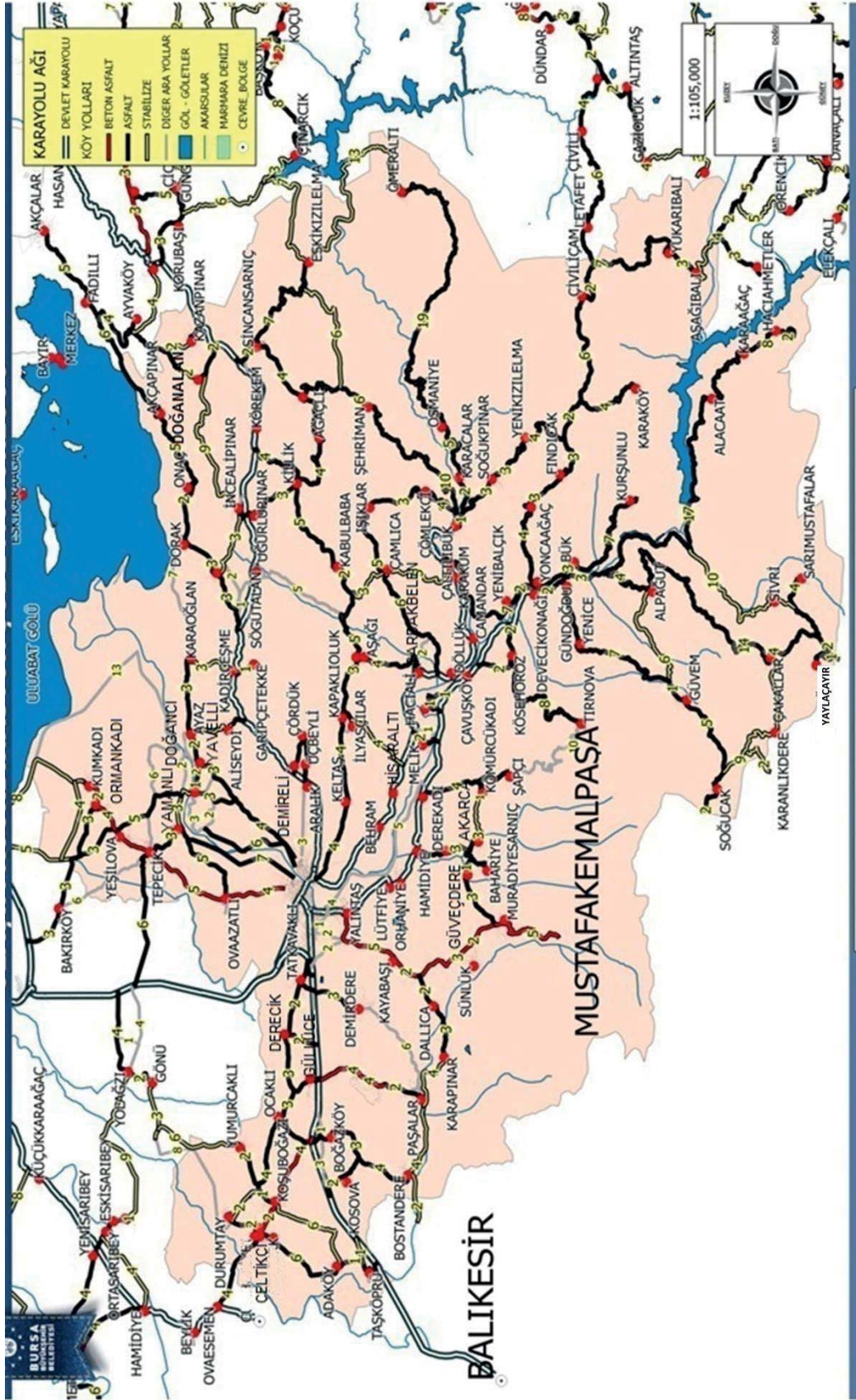
	Hanım				
91	Eyüp Oğlu Adil Efendi	Türkçe	E	1337 H. / 1918-1919 M.	Lalaşahin Mezarlığı
92	Osman Beşe	Türkçe	E	1159 H./ 1746-1747 M	Lalaşahin Mezarlığı
93	Hafız Efendi'nin Oğlu merhum Mehmed Emin	Türkçe	E	1239 H./ 1823-1824 M.	Lalaşahin Mezarlığı
94	Müezzinzâde Yusuf Ağa	Türkçe	E	1214 H./ 1799-1800 M.	Lalaşahin Mezarlığı
95	Leblebici Mahmud	Türkçe	E	1210 H./ 1795-1796 M.	Lalaşahin Mezarlığı
96	Hacı Halil Ağazâde İbrahim Efendi	Türkçe	E	1329 H. / 1911 M.	Lalaşahin Mezarlığı
97	Kayukcu kerimesi Hanife Molla Kadın	Türkçe	K	1210 H. / 1795-1796 M.	Lalaşahin Mezarlığı
98	İsmail...	Türkçe	E	1212 H. / 1797-1798 M.	Lalaşahin Mezarlığı
99	Kimliği belirsiz	-	E	-	Lalaşahin Mezarlığı
100	Osman kerimesi Aişe Kadın	Türkçe	K	1210 H. / 1795-1796 M.	Lalaşahin Mezarlığı
101	Ömer Ağa'nın Oğlu İsmail Ağa	Türkçe	E	1190 H. / 1776-1777 M.	Lalaşahin Mezarlığı
102	şerife Molla Kadın	Türkçe	K	1197 H. / 1782-1783 M.	Lalaşahin Mezarlığı
103	Sakabaşı Oğlu Hasan Ağa	Türkçe	E	1143 H. / 1730-1731 M.	Lalaşahin Mezarlığı
104	Beşirzâde el-Hac Süleyman	Türkçe	E	1192 H. / 1778-1779 M.	Lalaşahin Mezarlığı
105	Beşirzâde el-Hac Hafız Ahmet Efendi	Türkçe	E	1212 H. / 1797-1798 M	Lalaşahin Mezarlığı
106	Beşirzâde el-Hac Hafız İbn Seyyid Molla Ahmet Efendi	Türkçe	E	1197 H. / 1782-1783 M.	Lalaşahin Mezarlığı
107	Beşirzâde Havâce Hüseyin Efendi	Türkçe	E	1191 H. / 1777-1778 M.	Lalaşahin Mezarlığı
108	Beşirzâde Muhammed Efendi	Türkçe	E	1178 H. / 1764-1765 M.	Lalaşahin Mezarlığı
109	Beşirzâde İbrahim Ağa'nın Oğlu Mehmed Ağa	Türkçe	E	1187 H. / 1773-1774 M.	Lalaşahin Mezarlığı
110	Bostancı Kızı Hanife Kadın	Türkçe	K	1204 H. / 1789-1790 M.	Lalaşahin Mezarlığı
111	Emine Molla	Türkçe	K	1212 H. / 1797-1798 M.	Lalaşahin Mezarlığı
112	es-Seyyid İbrahim	Türkçe	E	1196 H. / 1781-1782 M.	Lalaşahin Mezarlığı
113	Ümmühan Tûti	Türkçe	K	1172 H. / 1758-1759 M.	Lalaşahin Mezarlığı
114	Seyyid Dede Beşe	Türkçe	E	1231 H. / 1815-1816 M.	Lalaşahin Mezarlığı
115	Kara Mustafa Oğlu Paşa Kerimesi şerife Ümmühan	Türkçe	K	1212 H. / 1797 M.	Lalaşahin Mezarlığı
116	el-Hac Hüseyin Ağa	Türkçe	E	1173 H. / 1759-1760 M.	Lalaşahin Mezarlığı
117	Kimliği belirsiz	Türkçe	E	-	Lalaşahin Mezarlığı
118	Tîmurcı Hüseyin'in Oğlu Hüseyin	Türkçe	E	1313 H./1895-1896 M.	Aliseydi Mezarlığı
119	İsmail	Türkçe	E	1175 H./ 1761-1762 M.	Aliseydi Mezarlığı
120	Süleyman Ağa	Türkçe	E	1232 H./ 1816-1817 M	Yumurcaklı Mah. Cami haziresi
121	el-Hac seyyit Halil Ağa	Türkçe	E	1237 H./ 1821-1822 M.	Yumurcaklı Mah. Cami haziresi
122	Giridli Oğlu Halil Efendi	Türkçe	E	1283 H./ 1866-1867 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
123	Halim Oğlu Recep Ağa	Türkçe	E	1337 H./ 1918-1919 M	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
124	Hatice Hanım	Türkçe	K	1264 H./ 1848 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
125	Çerkez Koca Musa	Türkçe	E	1306 H./ 1888-1889 M.	Yumurcaklı mah.

					Mezarlığı
126	İbrahim Beşe	Türkçe	E	1326 H./ 1908 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
127	Seyyit el-Hac Mehmet Efendi	Türkçe	E	1261 H./ 1845 M	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
128	Aişe Hatun	Türkçe	K	1264 H./ 1848 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
129	Hatice Hanım	Türkçe	K	1219 H./ 1804-1805 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
130	Kabaklızâde İbrahim Ağa	Türkçe	E	1214 H./ 1799-1800 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
131	Süleyman Ağa	Türkçe	E	1127 H./ 1715 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
132	Emine Kadın	Türkçe	K	1196 H./ 1781-1782 M.	Yumurcaklı Mah. Mezarlığı
133	el-Hacı Kad... Efendi	Türkçe	E	1181 H./ 1767-1768 M.	Ocaklı Mah. Mezarlığı
134	Ahmet Ağazade Hasan Ağa	Türkçe	E	1310 H./ 1893 M.	Ocaklı Mah. Mezarlığı
135	Çırak Oğlu el-Hac İbrahim Ağa	Türkçe	E	1212 H./ 1797-1798	Ocaklı Mah. Mezarlığı
136	-	Türkçe	E	1203 H./ 1788-1789 M	Ocaklı Mah. Mezarlığı

EKLER IV: HARİTALAR

Harita 1: Marmara Bölgesi, Bursa ve Balıkesir civarı haritası (BOA, HRT.h., Nu. 547)

Harita 2: Köyleriyle Birlikte Mustafakemalpaşa Haritası

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	HATİCE KÜBRA BUDAK
Tez Adı	BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA'DAKİ OSMANLI MEZAR TAŞLARI
Enstitü	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Anabilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
Tez Türü	YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tez Danışman(lar)ı	Doç. Dr. Hicabi GÜLGEN
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 26/07/2019

İmza :

